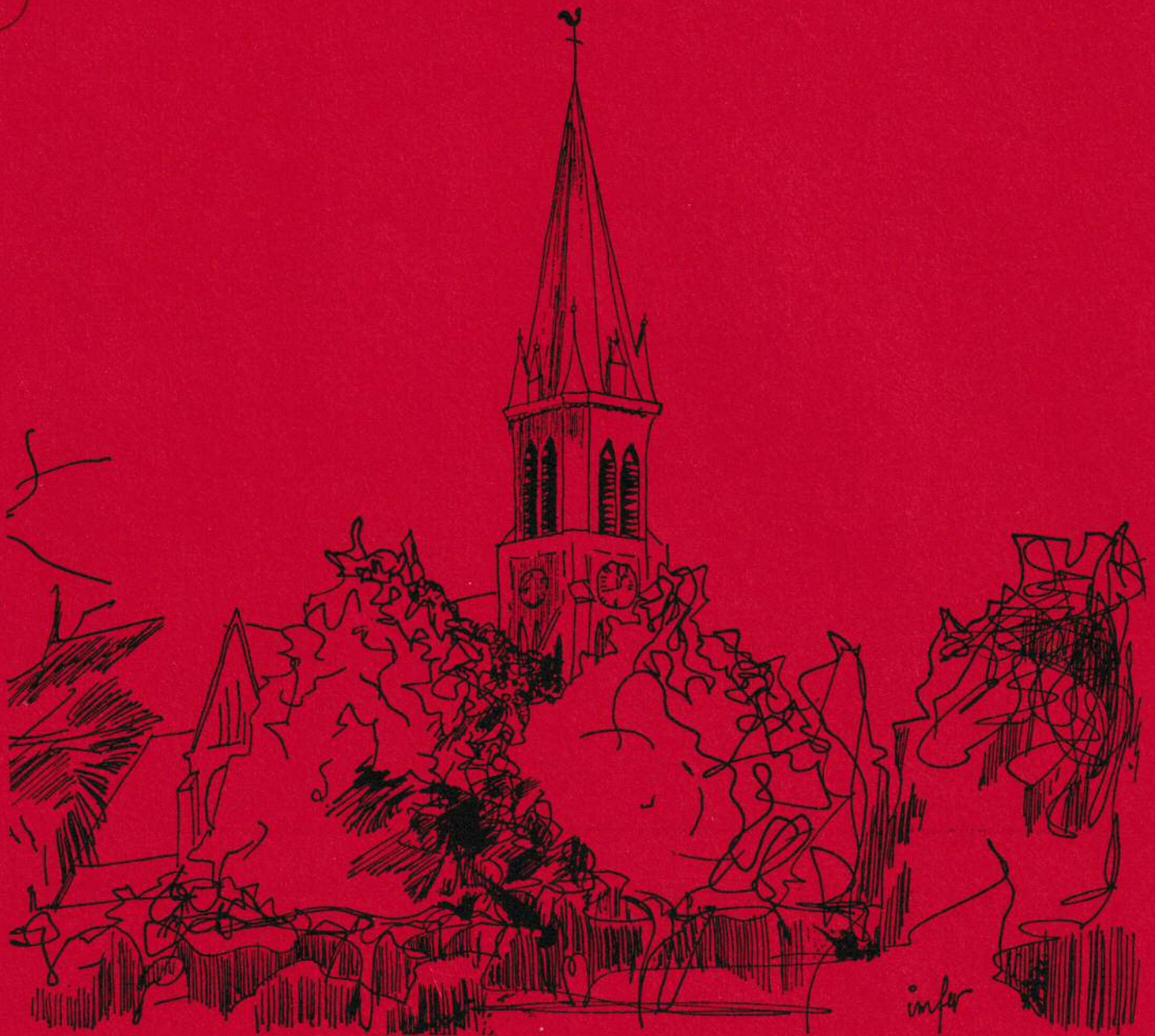

5

BLAASVELDNUMMER

't Vaartland

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND

1976 - 4e Jaargang - Nr 3

Verantwoordelijke uitgever : H. Van de Ven, Westvaartdijk 21, 2920 Kapelle-op-den-Bois Drukkerij: G. Binst, Brusselsesteenweg 47-48, 2540 Zedelgem

't VAARTLAND

heeft «ruilverkeer» met :

- Natuurpark Het Broek, Tisseltse steenweg 56, 2660 Willebroek
- Gemeentekrediet van België, Panhecolaan 44, 1000 Brussel
- Heemkring 't Kaaskot, Dorstveld 16, 2820 Bonheiden
- Société d'Archeologie de Binche, av. Wanderrapen 94, 7130 Binche
- Archeologische Kring van Mechelen, Varkensstraat 5, 2800 Mechelen
- De Krijter, Ad. Mortelmansstraat 40, 2220 Wommelgem
- Erf en Heem, Kerkhoflei 140, Pasbrug, 2580 Sint-Katelijne-Waver
- Jan Vleminck, Molendreef 25, 2120 Wijnegem.
- Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en omgeving, L. De Brouchèrelaan 35, 1080 Brussel.

't VAARTLAND

Jaarabonnement : 175 fr. — Los nummer : 50 fr.

Belangrijk : Alle korrespondentie omtrent het tijdschrift dient gericht aan :
H. VAN DE VEN, Redactiesecretaris
Westvaardijk 21, 2920 Kapelle-op-den-Bos.

LEREN VAN HET VERLEDEN
LEVEN VAN HET HEDEN
WERKEN VOOR DE TOEKOMST

Terwijl in de omliggende streken reeds jaren geleden verenigingen voor heemkunde werden opgericht, bleef een dergelijke kring in onze omgeving lange tijd achterwege. Sinds enkele jaren is daar verandering in gekomen. De Heemkundige Kring van het Vaartland is nog zeer jong, maar heeft reeds heel wat gepresteerd. Hij dankt zijn naam aan de «Willebroekse Vaart», niet alleen een begrip, maar zeker een realiteit die de vaartgemeenten van de Rupel tot Brussel, in grote mate gestalte gaf en welvaart bezorgde. Blaasveld is wel geen echte «vaartgemeente» maar het vervulde tot op heden toch zijn rol in een gebied dat betrekkelijk sterk geïndustrialiseerd is. Het is een «woongemeente» geworden en in deze functie is het niet meer weg te denken.

Wij kennen allemaal onze gemeente, maar ik ben ervan overtuigd dat dit Blaasveldnummer ons nog heel wat zal leren over het leven en de gebruiken uit het verleden. Dit is dan zeker de grote verdienste van heemkundige kringen : zij bestuderen de heimat, de omgeving, de samenleving in al haar aspecten. De afstand tussen het verleden en het heden wordt erdoor kleiner en ons cultuurpatrimonium verrijkt.

De historische dagen die door «Het Vaartland» georganiseerd worden komen nu wel op het gepaste ogenblik. Het is een Manifestatie voor de ganse bevolking en een gelegenheid om samen als Blaasveltenaren iets te beleven. Dit gebeurt op een ogenblik dat de naam Blaasveld als zelfstandige gemeente gaat verdwijnen. Maar niettegenstaande een fusie die ons door hogere overheden werd opgedrongen, kan de Blaasveldse bevolking in een loyale samenwerking met de andere «vaartgemeenten» toch haar eigenheid blijven bewaren.

J. LANGENAKEN, Burgemeester.

VOORWOORD

Naar aloude gewoonte (sinds het ontstaan van onze kring) wordt er elk jaar een gemeente van het Vaartland in de bloemetjes gezet. Dit jaar is het Blaasveld.

Blaasveld bestaat sinds mensenheugenis uit drie woonkernen, het dorp, de heide en de kleine heide.

Het toeval wil dat dit Blaasveld-nummer samengesteld werd door een bewoner van elk dezer kernen, namelijk :

Jos De Keersmaecker, voorzitter, weliswaar afkomstig van buiten onze gemeente maar toch op en top kleine heidenaar, hij voelt zich zeer goed thuis in de heemkunde van gans de streek, en zelfs er buiten. Freddie Moercmans, bestuurslid, de man van het dorp, die zich tussen zijn bakkersoven en zijn stamboom (wie kan het ook nog bewijzen dat zijn struk sinds 1749 te Blaasveld woont) ook in de Blaasveldse geschiedenis grasduint.

Deze twee voorstellen is te dwaas, dit tijdschrift spreekt voor zichzelf, wel wil ik U verklappen dat één van de volgende... hun boek «De Geschiedenis van Blaasveld» van de persen komt.

De derde, weliswaar wonende op een uitboek der gemeente Heffen, maar door iedereen aangenomen als zijnde één van ons, de heide, en vooral door de mannen van de derde leeftijd die zich nog de tijd herinneren dat hij met zijn regel op onze kneukels sloeg, is meester De Wit, bestuurslid, 82 jaar jong, die mij zojuist drie schrijfboeken gebracht heeft, geschreven op zijn sappige vertellers-trant (zo sappig als zijn peren) waarin hij schrijft over : «De Palingvrienden van Blaasveld bestaan 77 jaar» (dat zijn er nu al 72 geworden) en «Landbouw te Blaasveld van 1890 tot 1972». Het derde boekje draagt de titel «Enkele begrippen aangaande de landbouw, woningbouw en gebruiken van onze voorouders te Blaasveld». Hierin vertelt hij over : de oudste tijden — de Romeinen — de Franken — de Middeleeuwen (34 inwoners in het jaar 1435) — de hofsteden enzomeer.

Gezien deze drie mannen ieder genoeg stof hebben om een tijdschrift te vullen, hebben we één (dik) tijdschrift gemaakt met een gedeelte van hun geschrijf. De rest komt met mondjesmaat, of zoals meester Jan mij zei in de vorm van een mengelwerk.

Theo HUYS

Een woord vooraf en

verantwoording

De **Historische dagen**, zoals deze op **11 en 12 september 1976** te Blaasveld gepland, zijn reeds een traditie en een concept van de Heemkundige Kring van «**Het Vaartland**». Het is niet de intentie bij deze gelegenheid een herdenking te plannen van roemruchtige historische gebeurtenissen. Ook moet men er geen praalvertoon of glorieuze optochten verwachten. De bedoeling is behalve het brengen van een stuk plaatselijke geschiedschrijving en het opzetten van tentoonstellingen, wel het samenbrengen van een gemeenschap om zich als dusdanig terug te herkennen, om in gemoedelijkheid eens terug samen te zijn, om samen iets te beleven, waar ieder zijn inzet of godvruchtigheid kan aangeven, en er zijn deel aan heeft. Want inderdaad de volksgemeenschap vervreemdt van elkaar en stelselmatig wordt ze verder afgebroken door de moderne tendenzen en aftakelende krachten. De evolutie schuift andere levenspatronen naar voor. Ze wordt geprogrammeerd, en in plaats van warmte en leven, verglijdt ze naar een stellaire ijzigheid. In plaats van de grote bewustwording, wordt ze geleid als de blinden van Brueghel naar nachtelijke onzekerheid of naar het onbestemde wereldeind als de knekelkaraan van Laudy, terwijl de Satan op een doodsheen pijpt. Zelfs het individu geraakt vereenzaamd en verliest zijn identiteit. En het is slechts in zijn natuurlijk-sociaal verband dat zijn gelaat herkenbaar wordt geboetseerd, en het zijn ware bestemming, bewustzijn en bevestiging krijgt. Het is niet goed zijn eigen aard en zijn eigen gelaat te verliezen. Het mag niet dat de maskers van Ensor triomferen. Het snoer dat ons verbindt met onze traditie en verleden is een eeuwige verbondenheid. Dat verbreken is tegen elke reële zin en alle wetten der ethica. De zin voor een gezond gemeenschapsgevoel, waarin het individu steeds zijn ware identiteit en gestalte kreeg en zijn behoudenis vond, moet terug worden bevorderd. En de heimat is rust en vrede.

Maar niet alleen de leefgemeenschappen, maar ook het leefmilieu wordt met de dag meer en meer aangevreten door ontbindende krachten en door de niets ontziende moderne Moloch. Waar het beest van de buisness en het gouden kalf regeren, met de medeplichtigheid en het verraad der klerken, is niets meer veilig tot het

dramatische en benauwende toe. In al zijn gejaagdheid en ren naar morganatische verten, ijlt ook de hedendaagse mens zijn eigen grond en zichzelf voorbij. Hij voelt de adem zijner aarde niet meer of het aaien der winden die om hem waaien. Hij ruikt niet meer de geur der gewassen, noch ziet de kleur of hoort de zang der wisselende seizoenen. In zijn eigen huis en haard wordt hij een vreemdeling; hij vervreemdt tenslotte van alles en van zichzelf.

Het is in deze optiek dat bij dergelijke geplande dagen een historische wandeling wordt ingebouwd, waar men tijdens deze gecommunarieerde tocht zich terug kan inleven in zijn eigen omgeving, waar niet alleen de stenen spreken van historische herinneringen, maar waar ieder bos en heide, akkers en velden, wegen op een eenzame zandrug, waar beemd en weiden, een taal verklanken, die hij verstaat en die hem boeien moet, waar hij terug de grond ruikt en zijn adem voelt, en die hij terug leert waarderen, want de band tussen mens en natuur kan niet verbroken worden.

Dit zijn één der voorname tendenzen van deze Heemkundige Kring. Want haar doel is niet slechts gezellige bijeenkomsten te organiseren, waar de pint het symbool is, zoals bij sommige andere verenigingen, met het grote doel de jaarlijkse teer- en smulpartijen. Haar doeleinden liggen op een ander vlak en zijn vervat in haar statuten. Het is een **werkgemeenschap** die niet slechts de wetenschap beoefent en de historische exploratie beoogt. Maar evenzeer die verscheidenheid van activiteiten en bekommnissen die tot het domein der heem- en volkskunde behoren, met haar socio-kulturele noden en aspecten, waarmede de hedendaagse problematiek ons confronteert. Zij is de medebehoedster van ons belaagde erfgoed. Het is tevens een van haar oogmerken de samenwerking te bevorderen van individuen en organisaties om aan bepaalde initiatieven en manifestaties een volwaardigheid van planning en uitvoering te verzekeren, en die op dergelijke basis slechts zinvol kunnen worden volvoerd.

Deze vereniging beantwoordde dan ook in ons gewest aan een dringende noodzaak. Het blijft niettegenstaande een zware en verantwoordelijke opdracht, die een hele kluts kennissen en

programmatische, met daarbij een flinke dosis idealisme en offerzin vergt. In haar nog kort bestaan heeft ze dan toch daar reeds voor getuigd en door haar publicaties, tijdschrift, manifestaties, tentoonstellingen, en verkondigd woord haar opzet en haar tendenzen mede duidelijk gesteld. De nadruk dient bij deze gelegenheid nog eens geaffirmeerd dat ze buiten elke partijpolitiek staat, en tenvolle ieders godsdienstige, wijsgerige en politieke overtuiging eerbiedigt in het reële belang van ons volk. Ze is een tehuis waar ieder welkom is, die met hogere zin is bezielde, en zich boven het heersende egoïsme en materialisme kan stellen, en dan zeker zij die iets aan hun volk hebben terug te geven. Voor velen klinkt dit alles wellicht wat oud-modisch of romantisch, maar iedere tijd met zijn verschijningsvormen heeft zijn nood en zijn waarheid. Ook zij, zoals de openbare gezagsorganen zouden grotelijks aan hun belang en hun plicht te kort schieten, waar ze de zedelijke erkenning van deze vereniging zouden blijven negeren, hun daadwerkelijke steun onthouden of hun medewerking niet zouden verlenen bij initiatieven die voor een ganse gemeenschap van wezenlijk nut of van essentieel belang zijn. Het is pijnlijk te moeten vaststellen dat waardevolle opzetten, en spijs ons pogen en besprekingen op het departement tot dit doel gevoerd, zonder resultaat of een kans op uitvoering kregen bij gebrek aan dergelijk begrip en steun. Waar van de andere kant nochtans fantastische geldsommen werden versast en besteed aan plannen met dubieus nut, en waar in elk geval voor de gewone man bitter weinig van ten goede komt.

Onze erkentelijkheid gaat in ieder geval naar de provinciale overheid, een achttal van de vijftien gemeentebesturen uit de omschrijving van het Vaartland, waarvan we hun steun reeds mochten ervaren. Ook de goede vrienden die ons helpen door ons hun publiciteit te gunnen, dienen hier vermeld, alsmede onze trouwe abonnees. Ten slotte is het geen verloren investering of zonder nut. Er zijn echter zovele anderen, die hun sympathie en steun konden bewijzen door zich te abonneren op het tijdschrift dat stukken van mensen kost, en dat toch reeds zijn gezag en waardering heeft verworven! Want de opgave blijft zwaar, de middelen zeer begrensd, de recrutering — en dan vooral bij de jongeren — zeer teleurstellend. Ook aan onze hemel donkeren zwarte wolken — onbegrip is geen stimulans — afval en ontmoediging blijven ons niet gespaard. Maar, zoals de seizoenen wederkeren, net als de getijden, terwijl er in ieders bestaan ook hoogten en laagten zijn, dagen van regen en uren van zonschijn, «into each life some rain must fall»,

leert ons toch de geschiedenis van ons volk, dat we niet mogen versagen maar met accuraatheid moeten verder streven naar het gestelde doel in belangloze dienstbaarheid aan onze gemeenschap. Dit achten we onze opdracht, ons geloof en onze belijdenis.

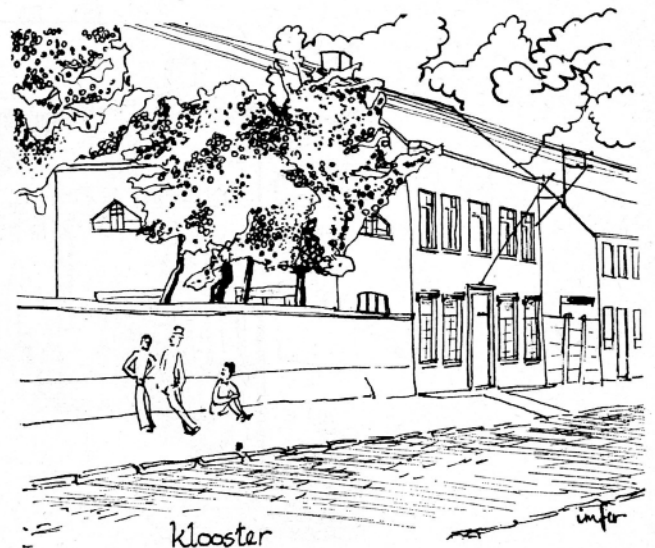
Het gebeurlijk verdwijnen van deze kulturele vereniging zou het draaien van de wereldbol niet tegenhouden of vertragen, maar het zou dan toch, vooraleer haar taak voor een stuk is volbracht, wel te betreuren zijn, en zou het wellicht in het Vaartland een leemte en onbevredigdheid achterlaten.

Met deze historische dagen te Blaasveld hopen we derhalve in die geest van verbondenheid en in diezelfde betrachting iets te bieden en te verwezenlijken, waaraan oud en jong, de getabbaarde of de man in de blauwe kiel zich moge verheugen en een blijde gedenken bewaren. Onze dank gaat naar allen die voor dit welgelukken het hunnen hebben bijgedragen, personen en organisaties van Blaasveld. We vergeten daarbij evenmin «Anne-Marieke» van Breendonk die steeds paraat staat met haar bezielende leider Jan De Bondt, alsmede de heer Michel Van Bredam van het Molenhof. Onze dank evenzeer aan het patronerende gemeentebestuur met burgemeester Langenaken en het gemeentebestuur van Willebroek om het ter beschikking stellen van het kasteel «Bel Air».

Aan allen in en buiten het Vaartland, hartelijk welkom op deze kijk- en leefdagen.

Jos. DE KEERSMAECKER

Voorzitter van de Heemkundige Kring van het Vaartland

ZATERDAG 11 SEPTEMBER

Voormiddag :

om 10 uur :

- Openstelling-tentoonstelling door burgemeester Langenaken, met receptie.
 - 1) Raadzaal **gemeentehuis** : «**Flitsen op Blaasveld**»
 - 2) Kasteel «**Bel Air**» : «**Molententoonstelling**». Presentatie :
 - a) Vaartland «**Speciaal Blaasveld-nummer**».
 - b) Monographie «**De Molen van Blaasveld en het meuldersgeslacht Van Breedam**».
- Hierna : **snoepverdeling** aan de schooljeugd. De snoep wordt naar oude geplogenheid uitgeworpen door de galmgaten der kerk.
- **Ballonnekenswedstrijd** (1000) voor de jeugd (door B.G.J.G.).
- Opening «**Folkloristische Duivententoonstelling**» in het duivenlokaal, Dorpstraat. Men kan de inkorving bijwonen.

Namiddag :

om 1 u. 30 :

- **Volkse duivenprijskamp** naar oude trant. Er wordt gelopen.

om 2 uur :

- **Toeristische - Historische wandeling**, volksdansen van Breendonk en molendansen op het Molenhof door «Anne-Marieke». Opendeur-dag Molenhof Van Breedam.

ZONDAG 12 SEPTEMBER

Voormiddag :

om 9 u. 30 :

- Plechtige Gregoriaanse kerkdienst. Afkondiging der stichtingsoorkonde van Rudolf Pipenpoy. Bazuinen schallen, de klokken bonzen. Te Deum.

Namiddag :

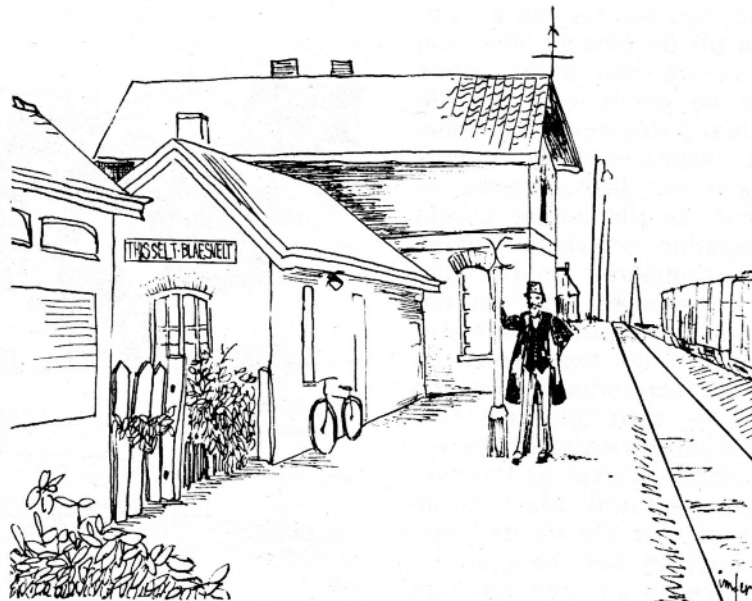
om 2 u. 30 :

- Processie naar O.L.Vrouw van Veertien Bunder volgens oude geplogenheid, met ruiters en fanfare. Plechtige zegening aan de kapel : nieuw bedevaartvaantje.

om 5 uur :

- **Speelplein, Volksspelen met Bruegeliaanse koekebak** (Railly-club Rob. Van Opstal). Volksdans — Volksmuziek — Een bedevaartvaantje van O.L.Vrouw van Veertien Bunder wordt terug uitgegeven als gedenkenis aan deze historische dag. **Imelda** maakt tekeningen. De fanfare blaast. Anne-Marieke danst en Jan De Bondt trekt op zijn harmonika. Freddy Moeremans bakt «Broekmannekens». In het centrum zijn er «Palingfeesten». Tot slot is er een speciale uitgifte van de **Molenfoto**.

De tentoonstellingen blijven geopend : zaterdag 11 september, zondag 12 september en zondag 19 september van 10 uur voormiddag tot 19 u. namiddag.

HISTORISCHE WANDELING TE BLAASVELD

SINT-AMANDUSKERK

We vertrekken aan het Kerkplein. Het is hier aan de kruising van belangrijke verkeerswegen en in de nabijheid van de overgang der Zwarte Beek dat de dorpskern is ontstaan. Midden de dorpsdries rankt de neo-gotische Sint-Amanduskerk. In september 1914 bevond Blaasveld zich in de vuurlijn. Het grootste deel van het dorp werd afgeschoten en afgebrand. Ook de kerk werd verwoest, gebombardeerd door de Belgische artillerie van uit het fort van Breendonk, en een stelling boven de Rupel. Ze werd in haar oorspronkelijke vorm in 1922 terug heropgebouwd. De oorspronkelijke bidplaats werd gesticht in 1323 door Rudolf Pipenpoy, seneschalk van Brabant en heer van Blaasveld. In de huidige voorkerk en hoogkoor erkent men nog dat oorspronkelijk bedehuis, dat toen voldoende ruimte bood voor de 150 gelovigen. Het werd door de geuzen in 1580 vernield en wat er nog van overschoot aan meubilering door prins Willem van Oranje verkocht. Het kerkje, enigszins ver-groot, werd door Cosmas de Prant en Margaretha de Hornes in 1631 heropgebouwd. Het torentje dat aan de voorzijde stond had de vorm van een peperbus. De huidige kerk werd voor de plannen van bouwmeester Schadde opgericht in 1865. Langs beide kanten van de treden die leiden naar het hoge koor, liggen de graf-tomben van Cosmas en Margaretha. Er zijn enkele merkwaardige schilderijen en houten beelden, en in de absis gekleurde ramen met voorstellingen. Verder is er het prachtige reliëf-wijschrijn van het H. Kruis in gedreven zilver, en geschonken door Margaretha de Hornes. In de kerk nog :

DE GEKLEDE KRISTUS

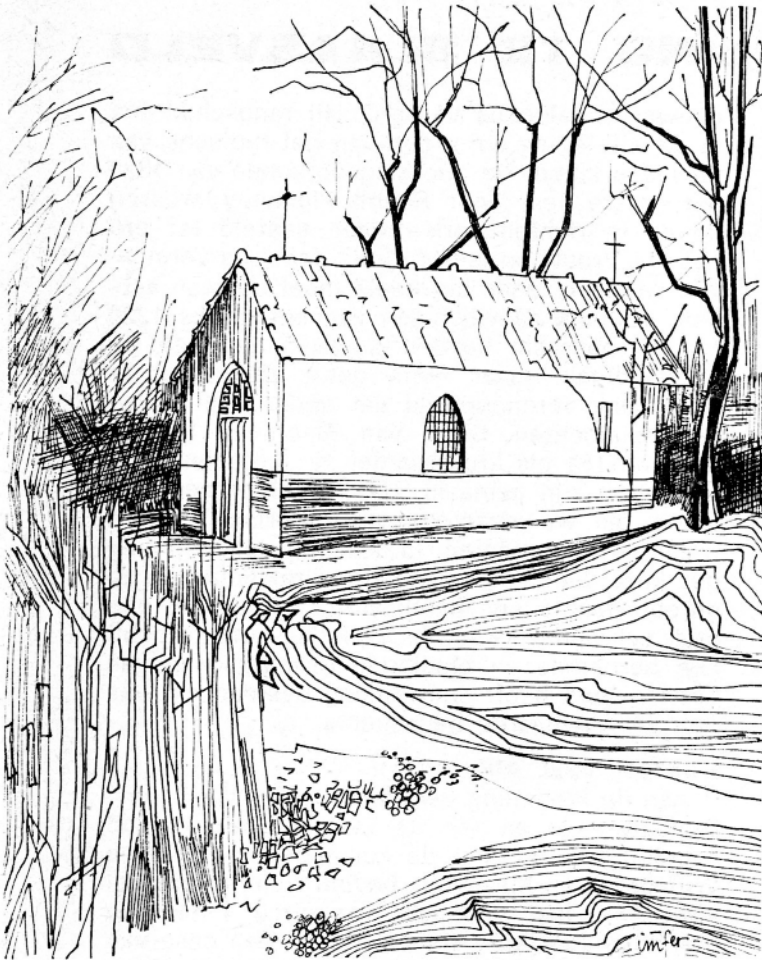
Dit merkwaardig beeld is een der zeldzaamste specimens die ons land telt. Denk aan Tancremont, en het bekendste, de geklede Kristus van Lucca in Italië. Het bevindt zich in het linker zijaltaar, dat het oud-gotische van 1773 vangt. Het is een gepolychromeerd gekleed houten Kristusbeeld van onschatbare waarde en bekleedt een enige plaats in de beeldende kunsten van het westen. Kristus met de zware doornenkroon, beide voeten met een nagel doorboord, het kleed met lange mouwen is in het hout gebeiteld en ook zonder lendenband en zo los dat de benen en knieën er zich doorheen vertonen. Blomme en Donnet plaatsten het in de XVIe eeuw. Het hoofd zou wat ouder zijn en verwijzen naar de XIVE eeuw. Maar hoofd en romp zijn uit één blok vervaardigd. Volgens graaf de Borgrave d'Altena is het beeld van buitengewone oudheidkundige waarde en sinds

eeuwen miraculeus vereerd. Hij rangschikt het in de XIe eeuw om reden van het typische van dit losse kleed. De stichtingsoorkonde van 1323 der eerste kerk door Rudolf Pipenpoy, waarbij de op te richten kerk diende gesteld ter ere van O.L.Vrouw en het H. Kruis, laat ons vermoeden dat toen reeds het beeld moet bestaan hebben. Volgens aanwijzingen van omstreeks 1320 zou hij opdracht hebben gegeven dit beeld te vervaardigen, maar niets geeft zekerheid. Er wordt ook verondersteld dat onder impuls van de Kruistochten. Siger van Blaasveld bevond zich in 1151 als kruisvaarder te Jerusalem, het beeld zou zijn gemaakt. Het is echter een probleem dat we omstandig en historisch moeten trachten uit te testen. In 1914 bij de vernieling der kerk, bleef het beeld op miraculeuze wijze gered, slechts een hand werd afgerukt en een stuk schrapnel kwam in de linker arm terecht. Een beroemde en bloeiende Broederschap van het H. Kruis heeft eeuwenlang bestaan. Er was een wijdvermaarde begankenis.

KASTEEL «BEL AIR»

Aan de kromming van de heirbaan Mechelen - Dendermonde en aan de Zwarte Beek, die de scheiding vormt met de komende fusie tussen Willebroek en Blaasveld, bevindt zich het kasteel «Bel Air», met een park van circa 4 ha, met prachtige zeldzame bomen. Het is een oase van rust langs deze weg met razend druk verkeer. Vroeger reikte zijn gebied tot tegen 't kasteel «Den Berg» (heden Riva of 't Seyenhof». Het gebouw in XIXe eeuwse klassieke stijl werd in 1813 opgericht door Dutrieu en gebruikt als jachtslot. Een verbouwing volgde in 1865. Latere bewoners waren de families de Wargny en Van den Bogaert, vroegere maalders en brouwers, die het in 1921 verwierven en in februari 1975 verkocht aan de gemeenten Willebroek en Blaasveld. Ideaal als wandel-, onthaal- en cultureel centrum. Zijn eerste bestemming in die zin krijgt het heden. Tijdens deze historische dagen hebben we er onze «**Molententoonstelling**» in ondergebracht. Op dezelfde plaats stond vroeger een middeleeuwse hoeve en oorspronkelijk een Romeinse statio of mansio. Het passanten- of pelgrimshuis bevond zich hier eveneens aan de ingang van het park.

We keren terug naar Mechelen toe en op de rechterzijde waar zich heden het gemeentehuis bevindt, stond vroeger tijd de boerderij en brouwerij De Valck, van meier Peeters. Er hebben zich hier heldhaftige tonelen afgespeeld tijdens de Boerenkrijg. Peeters zelf werd naderhand gevangen genomen en te Mechelen gefusilleerd door de Sansculotten. Ook de grote Boeren-

generaal Em. Rollier woonde hier in de nabijheid.

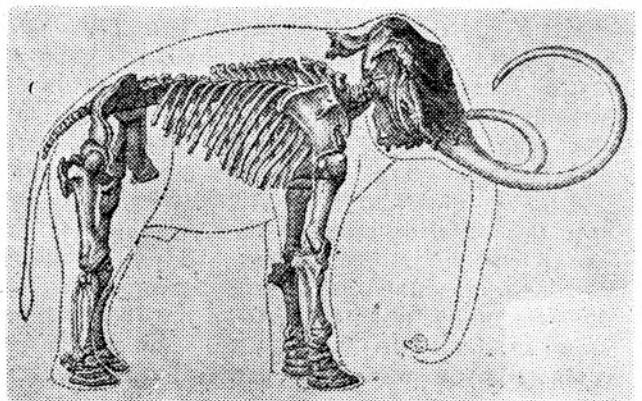
Aan de overkant, op de hoek met de G. Gezellestraat, de vroegere Keefstraat, zit hoog verheven Cambrinus op zijn ton. We volgen de heirbaan, die slechts in 1827 een kasseiwegdek kreeg. We slaan links af, volgen de aloude Keizersweg, rechts kanadabos met eigen schaarhout en belanden aan de bareel van de spoorweg Mechelen - Sint-Niklaas. Op de hoek herberg en duivenlokaal, waar we heden een folkloristische «**Duivententoonstelling**» houden. Nog een stukje Dorpstraat en we bereiken de Kasteelstraat, die vroeger meer geleek op een dreef, beplant met beuken en olmen. We slaan links af de Broekstraat in. Op de hoek nog een zeer oud bewaard specimen van landelijke bossaawoning. In deze staat tegen het Broek, op de plaats van de verdwenen afspanning «Buda», werden bij uitgravingen voorhistorische **paalwoningen ontdekt**. Halfweg de Broekstraat hebben we een enig resterend stuk onvervalste Blaasveldse heide, trekken er dwars over naar het :

**KAPELLEKE VAN O.L.VROUW
VAN VEERTIEN BUNDER**

Idyllisch gelegen tegen de zandrug waar de grote heide afglijdt in het veengebied. Michael Van Breedam haalde volgens de overlevering in 1636 een Mariabeeldje boven met zijn baggerijzer, toen hij turf trok in de gracht aan de regenbeemd, en volgens aloud gebruik werd het aan een eikeboom opgehangen ter verering. En zo ontstond de devotie, en zeker na de strenge winter van 1760, toen alleen het water waar het beeldje werd gevonden, ijsvrij bleef. De mare ging dat er 'n mirakuleuze bron was. Een houten kapelletje werd opgericht, dat tijdens de vloed pelgrims in de cholera-jaren van 1858 in brand werd gestoken. Met offergiften van bakstenen werd door de familie Meeus van Antwerpen in 1860, de huidige kapel gebouwd. Tot heden toe blijft het een plaats van intense volksdevotie. Het water vóór het kapelletje is nog nooit dichtgevroren. Tijdens deze dagen op 12 sept. gaat er terug een processie naar aloude geplogenheid naar deze kapel, vergezeld van ruiters en fanfare. Een bedevaartvaantje wordt als historische gedenkenis terug uitgegeven.

HET BROEK

We verlaten het kappelleke en volgen de Broekweg. Hier begint het eigenlijke natuurpark «Het Broek» van ± 200 Ha, vroeger in privé-bezit, nu onder het beheer van het departement van Leefmilieu, opengesteld als wandel- en stil-recreatiecentrum. Het is een merkwaardig gebied, zowel wat de opbouw betreft, als wat het aan fauna en flora vertegenwoordigd. Het Broek met zijn venen, plassen, heidegronden en voorhistorische zandruggen en donken, ten dele afgegraven. De vossenbergh met zijn typische heidevegetatie, een paradijs voor konijnen en «stinkzwam». Het is een voorhistorische vallei, eertijds bij transgressie en regressie van de Ruppelzee opgevuld met de meegevoerde sedimenten. Ze is rijk aan fossielen, vnl. de mammoth. Aan de rand van het Broek werd in 1870 het gekende voorhistorische **paaldorp** ontdekt en rond de

Skelet van een Mammoth.

zelfde tijd, in een vijfmeter dikke turflaag, het geraamte van een manspersoon van buitengewone afmetingen. Door onnadenkendheid werd het in de Lindekensvijver geworpen en niet meer teruggevonden. Ook belangrijke vondsten van voorhistorische dieren : rendier, mammoth, Siberische neushoorn, enz. werden reeds gedaan. In de nabijheid van het Fonteintje haalde men de slagtang van een mammoth boven. Ook tijdens de graafwerken van de zandwinningsputten werd heel wat bovengedaald. De indijking moet hebben plaats gevonden rond 1100 en kreeg haar beslag omstreeks 1300. Tot dan toe werd het gebied regelmatig door de getijden overstroomd en was het een moerassig-wild gebied, waar otters en bevers huisden. De inwoners van Heindonk leefden op terpen. De hertogen en het Berthout geslacht Perwijs van Vianen hebben in dit indijkingsproces een belangrijke rol gespeeld. Het werd zelfs allodiaal bezit. Na het verlandingsproces der schorren ontstonden er vruchtbare vette akkers en weilanden, waarvan het hooi verkocht werd en de toemaat afgegraasd door honderden stuks vee uit de streek. Leemgrond uit het Broek werd gedolven om er de zandgronden der opgebroken heiden mede te mergelen en te verbeteren en verder was hij tevens dienstbaar voor de vloeren en de wanden der lemen huizen. Ook een dorsvloer moest van leem gestampt zijn. De enorme turflaag, gevormd tijdens het pleistoceen en paleolithicum, bracht stooksel voor de bevolking en de turfasse was meststof voor de akker. De vergunning werd openbaar verpacht en gebeurde per **stok**, gelijk aan een vierkant, aan alle zijden tien voet breed. De prijs was evenredig aan de dikte der lagen. De enorme vijvers, nu vissersparadijzen, getuigen nu nog voor die enorme turfuitbatingen, die maar eerst belangrijk werden in de 17e en 18e eeuw, toen het stookhout schaars geworden was. Ook het vlas, toen gewonnen, werd in het Broek geroot. Er waren speciale putten en grachten voorzien. Daarna werd het gedroogd op de weiden.

De overheersende kanada-aanplantingen, uitgebaat door de lucifersfabrieken «L'Alumetièrre de Ninove» bepaalden sedert 1910 het uitzicht van het Broek. Het was hermetisch afgesloten voor het publiek. Reeds in de 17e en 18e eeuw werden er opgebouwde dammen en terreinen dreven aangelegd, beplant met eiken, beuken en accacia's. Op de Terrariskaarten van 1760 staan ze reeds aangeduid. Een N.W. is het Arken bos met zijn reigerskolonie en waar Em. Rollier gedurende twee jaar verdoken zat in een grote brouwerston, N.O. de Hazewinkel, waar het watersportcentrum ligt. Tegen de Korendijk en de Arkenbos, de hoeve «De Ark», met waterwindmolen, dat we wilden bestemmen als

Turfuitbating.

streekmuzeum. Verschillende wandelingen werden uitgestippeld door de V.Z.W. «Het Broek», die haar aandeel heeft gehad in het redden van dit gebied. Het is een wandelparadijs met een bijzondere atmosfeer en een oneindige variatie van geologische, morphologische opbouw en met uitzonderlijke verscheidenheid van fauna en flora.

HET SCHEYVAERTSHOF

We waren de Broekweg gevolgd en komen aan de kromming van de Kanadadreef die naar Scheyvaerts leidt. Rechts in het park van het verdwenen ridderslot, de geweldige kastanje-laar en verder de putten van Lacourt, die als reservaat werden voorbehouden. Eendenfamilies, ijsvogel, woudaapje, fuut en blauwe reiger hebben er hun pleisterplaats. Verder op naar het **Fonteintje**, langs de rode beukendreef tegen het moerassig «Klein Broek», waar biezen, els, waterwilg, bitterzoet, lisdodden, riet, welig dieren, liggen de putten «groot vekiel» (links) en «klein vekiel» (rechts). We trekken echter verder naar het Scheyvaertshof, gelegen aan het einde dezer dreef. Het werd zo genoemd naar zijn laatste bezitter, de heer Scheyvaerts, advocaat te Mechelen. Vroeger heette het «**Borggravenbroek**». Oorspronkelijk een oude polderhoeve, tamelijk uitgestrekt, met akkerlanden en hooibeemden en strekte zich uit tot de Hinnelaer en de Hazewinkel onder Heindonk. Het moet gebouwd zijn wellicht na 1300, zeker kortelings na de indijking der gronden aan de Rupelboorden. Het heeft een voorname rol gespeeld in de rurale economie der streek. De hoeve omvatte zes bunder landerijen en 19 bunder beemden. Een grote schuur gans in leem met vakwerk opgetrokken en zeer laag naar friese bouwtrant, bevond zich nog in 1850 op de noordzijde van de weg naar Heindonk die tussen de woning en deze schuur doorliep. Later kwam er het herenhuis, Borggravenbroek. Het was een vol achterleen der heerlijkheid Blaasveld. Een bijzondere schepenbank was er

aan verbonden, die zetelde in het herenhuis. Nog in 1721 zwoer Pieter Heyoul hulde en trouw aan de Graaf d'Ongnyes-de Coupigny, die er de heerlijke rechten op bezat. In 1664 was het goed gekocht door Laermans en daarna door Erasmus Gilles. In 1733 was er eigenaar Frans Gilles Heyoul, ridder en heer van Spornoy, raadsheer bij de Keizerlijke Souvereine Raad van Brabant. Door vererving ging het over op Jan Brouwers van Gent en in 1850 hoorde het domein toe aan L. Meeus en Ferdinand Van Roy. L. Meeus was een gekend groot-nijveraar te Antwerpen.

In 1914 werd het door oorlogsfeiten en brand vernield, maar terug heropgebouwd. Het arcaal omvatte toen 41 Ha, 68 a., 24 Ha. weiland, 1,28 Ha. bebouwd en tuin en 16 Ha. landerijen. Rond 1900 werd alles verkocht aan de familie Daems uit Antwerpen, die in 't kasteeltje kwam rentenieren. Slechts gedurende twee jaar zijn ze er gebleven en kwam het goed aan de familie Scheyvaert uit Mechelen, die in de boerderij duizenden varkens kweekten van het «Petrinras». Toen ze de varkens beu waren verkochten ze het spel aan 't Stekjesfabriek en de Brusselaars. De broer van Adolf Verhavert ging naar Mad. Scheyvaerts die zei : 150.000 fr. Verhavert bood er 125.000 fr. Het moesten er echter 150.000 fr. zijn, geen cent minder. Later heeft hij er soijt van gehad. Als uitbater der boerderij vernoemen we in 1870 Louis Smedts-Eeckelaers uit Heindonk (de Lodde van 't Broek), eigenaar was toen L. Meeus. Nadien kwam pachter Van Doorslaer met zijn vrouw Joanna De Maerschaelck. Hun dochter Theresia huwde met Philip Verschuere, die een herenhuis bewoonde waar nu het gemeentehuis staat. De dochter uit dit huwelijk trouwde met Frans Van Cauwelaert, Vlaamse voorman en later burgemeester van Antwerpen. De grootvader van Adolf Verhavert, Louis Smedts, was toen schepen en zijn vader secretaris van de Burgerlijke Stand. Deze hebben Van Cauwelaert getrouwd ; hij was hier goed ingeburgerd, zong mee op het doxaal en was lid van de boerengilde, enz.

— Er is hier een rustoauze voorzien. «Anne Marieke» van Breendonk zal er enkele volksdansen uitvoeren.

DIKSTE KASTANJELAAR VAN BELGIE

We keren terug en bij het verlaten der kanadadreef bevindt zich, reeds vermeld, in het park van het voormalig ridderslot de grootste en dikste **kastanjelaar** van België. Hij onderging onlangs een noodzakelijke «boomchirurgie», wat het gemeentebestuur een slordige 130.000 fr. heeft gekost. Bij onze besprekingen in 1975 op het departement was men toen tot een akkoord gekomen, dat het deze dringende ingreep op zich zou nemen. Larie echter ! En het is dan

De kastanjelaar.

nog een geklasseerd monument. Van de vier geklasseerde kastanjelaars, te Zaventem, Aubel, Ombergen, is deze van Blaasveld de oudste en de machtigste van omvang. Hij zou geplant zijn rond 1700. Aan de voet meet hij 9 m. omtrek bij een kruin van 38 m. diameter.

We volgen de broekring tussen de putten van Lacourt en de achterzijde van het kasteelpark, komen terug boven en belanden aan :

KAPELLEKE VAN SINT FRANCISCUS XAVERIUS

Gelegen aan het knooppunt van de Molen-dreef, de Venusgang en de kasteeldreef, rechts de wallen van het kasteelpark, de restanten van het slot, wederrechtelijk afgebroken in 1947 door Lacourt. Vroeger grensde deze kapel aan de Schriekbossen en de Doolhof, oord van spookverhalen en dolende geesten, waar Kleudde in de buurt was en de bloedkaros over de heiden galoppeerde met zijn vuurwagen. Nu is het een oase van serene rust en wijdingvolle stilte, met een naturomkadering van rode beuken. Het werd opgericht in 1807 na de afbraak van de oude slotkapel. De altaarsteen uit de 14e eeuw uit deze voormalige kapel werd er in geplaatst. Het gebouw zelf is in renaissancestijl en werd gelukkig onlangs wat opgekalfaterd en gereinigd. Hier was tijdens de grote ommegang der H. Sacramentsprocessie een halte waar de inwoners

Kapelleke van Sint Franciscus.

hun kunsten etaleerden door aangebrachte zandversieringen en guirlandes. Het moet wel een schitterend schouwspel zijn geweest die tiegende menigte, de beelden en flambouwen, de boogschutters, de Ambrosianen en andere confreries met hun standaarden en begeleidende vedelmuziek.

Hier op het slot verbleef in 1579 de Spaanse veldheer Philip de Recourt, baron de Licques. Hij had onder Alexander Farnese in 1578 Mechelen heroverd. Maar de niet betaalde soldaten plunderden op gruwelijke wijze de stad. Zijn leger, bestaande uit 25 compagnies voetvolk en 12 compagnies ruiters, was gelegerd achter het slot. Het is hier dat de gekende veldslag tussen zijn leger en dat van Olivier van den Tympel werd geleverd. Daar de overval bij verrassing gebeurde, was de strijd vlug beslecht en vluchtten de Spanjaarden naar de Rupeldijk om zich te verschansen in het fort van Stenderen. Ze staken de dijken door om hun vlucht te vergemakkelijken naar de schans van Klein-Willebroek. Op hun beurt werden de Staatsen daarna terug overvallen en op de vlucht gedreven. Baron de Licques zelf sneuvelde in het gevecht en werd in de kerk van Blaasveld begraven. Lange tijd leefde nog steeds de legende van de gouden sabel.

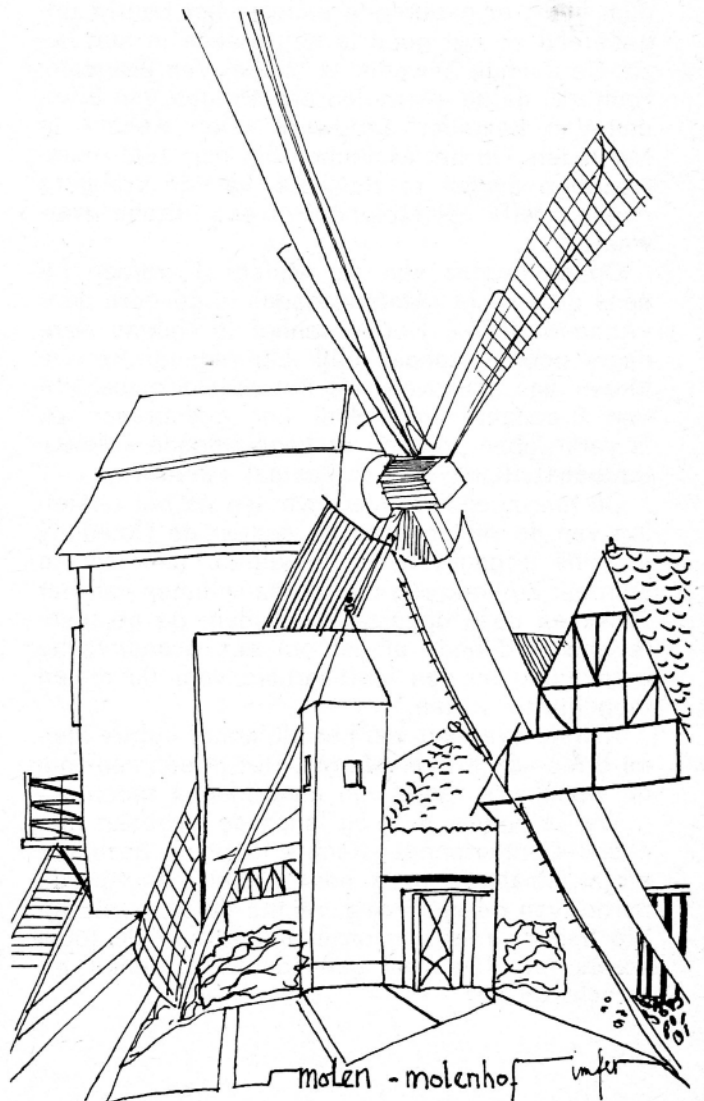
Op deze burcht heeft steeds de bloem van de Brabantse adel verbleven. Van hieruit vertrokken verschillende dreven : de Bosdreef, de Molendreef, de Venusdreef, de Kasteeldreef met vier rijen zware beuke- en eikebomen, als machtige katedralen. Het wekte reeds de bewondering op van Podesta. Zelfs de Duitsers in 1914, die kwamen om er een goed deel van af te kap-

pen, vonden het «zu schön» om zulke natuurmonumenten te schenden en lieten ze ongemoeid. Later zouden ze de **eigen** cultuur komen schenden.

We verlaten deze plaats en volgen het wegeltje langs het elzenbos waar de turf aan de oppervlakte piept en betreden de Molendreef. Rechts van de dreef de nieuwe tuinwijk met de speeltuin, waar we onze **volksspelen** organiseren ; links land- en tuinbouwgronden. Het zijn de vroegere kleine-heidegronden. We bereiken terug de grote heirbaan en houden halt aan het Molenhof.

DE MOLENBERG EN HET MOLENHOF VAN BREEDAM

Vroeger lag hier het **galgeplein**, waar de galg opgesteld stond, symbool der hogere justitierechten der heerlijkheid. Het Elleboogstraatje werd er rondom gevormd. Het hof ligt in de hoek gevat tussen de heirbaan en de Klaterstraat, ter plaatse **Molenvelden**. Men bemerkt nog steeds de half-afgevoerde molenberg. Het molenhof

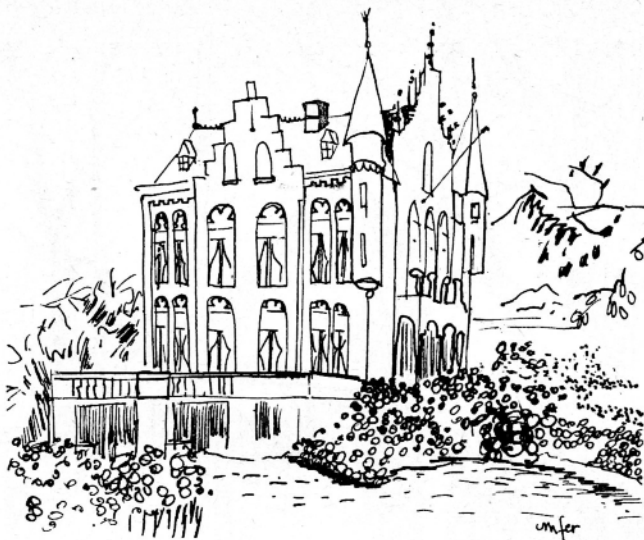
met zijn woonhuis, oude geneverstokerij, door gaanderij verbonden-zuid-zijde met typisch vakwerk en eiken constructies, zijn van 1657 en een der meest merkwaardige molendoeningen die er bestaan. Als monument diende zijn klassering meer dan verantwoord. We hebben het reeds voorgegeven. Aan het driehoekig domein, afgesloten door populieren en accacia's, geeft een monumentale ingangspoort met het wapen der graven de Coupigny toegang tot het hof. De molen zelf verdween in 1893 en werd bij octrooi van 19 dec. 1652 door de tolkamer van Vilvoorde toegestaan aan Margaretha de Hornes, weduwe van Cosmas de Prant, mits 14 ponden Artois te voldoen. Hij werd opgericht door de erfopvolgster Agnes Bernardine de Montmoreney-Cressi in 1656, nadien de echtgenote van Balthazar Willeur d'Ougnyes, graaf de Coupigny. In 1893 werd dus de molen door een rukwind van zijn teerlingen gerukt en vernield; de molenberg zelf werd in 1896 gedeeltelijk afgevoerd. Er was ook een vermaarde geneverstokerij aan verbonden, alsmede een boekweitpelderij en eveneens een rosmeulen. De familie van Bredam heeft er gedurende eeuwen het bedrijf uitgeoefend en het goed is nog steeds in hun bezit. De huidige bewoner is Michel Van Bredam, zoon van de nu overleden echtelingen Van Bredam-Van Boxmeer, brouwers «Den Anker» te Mechelen. Op het Molenhof zijn nog zeer merkwaardige dingen te zien, o.a. van de vroegere molen; zelfs het Molenhof is een bezoek overwaard.

Op de gazons van het Molenhof worden tijdens deze tocht «**Molendansen**» uitgevoerd door «Anne-Marieke». Het Molenhof is tijdens deze dagen open en toegankelijk. Een monografie «De Molen van Blaasveld en het maaldersgeslacht Van Bredam» werd door ons geschreven en is verkrijgbaar, o.a. op de begeleidende «**Molententoonstelling**» op het kasteel «**Bel-Air**».

De omringende heiden, werden na het opstellen van de molen door de graven de Coupigny in cijns uitgegeven om in cultuur gebracht te worden. Zo verkreeg met de aanwinsten van het Broek en deze opgebroken heiden, de gemeente een voldoende areaal om een economische ontplooiing en een leefbaarheid voor de molen mogelijk te maken.

Aan de overkant van het Molenhof ligt de kleine dries «**de Krekelenberg**». Het is een zeer oude woonkern, reeds van neolithische tijden.

We vervolgen de weg langs de heirbaan Mechelen-Dendermonde. Rechts loopt de Bezelaerstraat, links de baan naar Tisselt. Voorbij de bareel van de spoorweg, rechts de Venusstraat. We hebben reeds in onze studie over de toponomie van Blaasveld gehandeld, zo komen we terecht bij het

Kasteel «Den Berg».

KASTEEL «DEN BERG»

De laatste bewoners hiervan was de familie Lefebvre, die sinds meer dan honderd jaar het burgemeesterschap in bezit had. Nu is het omgebouwd tot een modern dans- en culinair baancentrum, gekend als «Riva» of «'t Seyenhof». Het werd in 1699 van Jan Lambaerts aangekocht door Michael Adriany, Drossaard en stadhouder van de graaf de Coupigny, die het op zijn beurt verkocht aan Ser Jacobs en door aankoop ging het nog eens over aan heer De Fraey, advocaat bij de Grote Raad te Mechelen. In 1789 kocht het Joseph Abraham Wouters de Jauche, die opgevolgd werd door zijn zoon Alexander. Hij was burgemeester van 1830 tot 1886. Zijn kleinzoon Albert Lefebvre, advocaat en volksvertegenwoordiger, volgde hem op en overleed in 1911. Zijn broeder Ludovic Lefebvre nam de burgemeestersjerp over tot zijn overlijden in 1941. Anatole deed het op zijn beurt verder als burgemeester en was de laatste Lefebvre van dit geslacht. Ludovic en Anatole waren ongehuwd gebleven. Het burgemeestersambt was meer dan honderd jaar in de familie gebleven.

Het Hof ten Berg was een achterleen der Heerlijkheid. Het was oorspronkelijk een hoeve, uitgebouwd later tot **Speelhuis**, wat in die tijden mode was, zoals het heden terug de geplogenheid is. In 1914 werd het kasteel, zoals gans de dorpskom, door oorlogsfeiten vernield maar terug heropgebouwd in Vlaamse renaissance. In de hovingen hadden geregeld Vlaamse kermessen en volksfeesten plaats. Het schijnt dat bij het overlijden van Anatole Lefebvre de gemeente het kasteel met park tot gemeentedomain kon vererven. Het gebeurde niet, zeer jammer! Thans, zoals gezegd, is het een moderne commerciële uitbating geworden.

Hier eindigt onze toeristisch-historische wandeling.

Jos DE KEERSMAECKER.

Rudolf Pipenpoy - fundator - conditor ecclesiae

Blaasveld doet zijn intrede in de geschiedenis in de loop der XIIe eeuw met Siger I de Blaersvelt, wapenbroeder en medekruisvaarder van Wouter Berthout, de Grote, heer van Grimbergen. Dit blijkt uit een niet gedateerde oorkonde uit de XIIe eeuw, waarin Wouter Berthout Sigerus de Blaersvelt roemt als een ridder zo edel door zijn afkomst als door zijn dapperheid. «Miles tam genere quam probitate clarus». Het ging in deze akte, te situeren rond het midden dezer eeuw, over de toekenning aan Engelberna, dochter van Siger, met toestemming harer broeders Sigerus en Balduinus, van een klooster dat, nl. het belangrijke leengoed van Rendelbeke onder Leest, ter gelegenheid van haar intrede in het vrouwenklooster van Evenbode (Averbode). (cfr. Van den Berghe, Généologie d. I. famille de Berthout, f. 14, Hs. arch. stad Mechelen; A. Wauters, Hist. d. env. de Brux. II, 623). Hieruit blijkt dat Blaasveld van bij de aanvang een zeer uitzonderlijk leengoed was, met een belangrijke motte, als strategisch bastion, met volle lenen en achterlenen, en soevereine rechten, zoals de Berthouts zelf bezaten. Als krijgsleendienst stond het in voor drie krijgers te paard en drie te voet. Zijn tienderecht, nl. de twee derden en het recht op de wind voeren ons naar het oude domaniale stelsel uit de 10e en 11e eeuw. De heren van Blaasveld hielden dus een stel soevereine rechten in leen, die alleen gorte heren, zoals hun leenheren, de Berthouts konden bezitten, aldus J. Verbesselt. Het Paroch. Wezen, tussen Rupel en Zenne, X, 384). Men moet de belangrijkheid van de heerlijkheid Blaasveld ook zien in het perspectief van de politieke en militaire strategie der heren van Grimbergen. Immers als voogden van het Mechelse domein der bisschoppen van Luik, hadden ze een splitsing doorgedreven in de 10e of begin der 11e eeuw, waardoor de scheiding van Heffen en Blaasveld was tot stand gekomen. Heffen is steeds Mechels en Luiks gebleven. Met hun parallelle politiek in hun voogdijgebied van Cornelemunster, moet men dit alles zien in hun strategische tendenzen, gericht op het veilig stellen van de Rupellinie, met haar hinterland en aanvoerwegen voor hun gebieden boven deze linie. Sinds de verdeling der bezittingen van de Berthouts in 1160 en 1192 heeft Blaasveld steeds onder de dubbele jurisdictie bestaan der Berthouts, tak Mechelen en deze van Grimbergen.

De verdere geschiedenis van het geslacht de Blaersvelt is onduidelijk, maar uitgestorven was het niet, want in 1226 ontmoeten we nog een Arnoldus de Blaersvelt als getuige in een oor-

konde van Maria van Vianden. Nochtans blijft er een kloof tussen dit geslacht van Siger en het optreden der Pipenoy's die niet te overbruggen is bij gebrek aan historisch feitenmateriaal.

De volgende gekende heer van Blaasveld is Roelof Pipenpoy. Hij zou de stichter worden der eerste parochiekerk van Blaasveld, in 1323, en waardoor voor goed Blaasveld tot een volkomen gemeenschap zou uitgroeien. Maar vooraleer dit kapitel in zijn perspectief te zetten, willen we trachten vooraf voor enkele andere punten waar nodig, een verklaring of antwoord te vinden.

Wat was de feestelijke toestand dezer parochie in de tijd die Rudolf Pipenpoy voorafging? Alhoewel de historische bronnen zeer schaars zijn, wat in die tijd niet zo verwonderlijk is, kunnen we toch met enkele gegevens, indicieën en deducties ons met enig inzicht een verantwoord beeld schetsen van deze periode. Bestond er toen reeds een bedehuis? Van wat we een kerk zouden kunnen noemen, is er nog geen sprake. Dat kunnen we met stellige zekerheid opmaken uit de bewoordingen van de akte tussen Rudolf Pipenpoy en Maria van Vianden. Er is daar die vage traditie van «de ouderlingen», omtrent het «Boskapelleke», dat L. Van Baelen, vereenzelfdigde met het «Sint-Blasiuskapelleke» op de scheiding van Heffen en Blaasveld. Het is volstrekt nodig dat we bepaalde veronderstellingen en beweringen zonder historische grond of verantwoording voor goed uit de febeltjeskrant schrappen evenals die fantasie over de verklaring van de toponiem «Blaasveld», nl. «het Bladerenveld» (Kreglinger, A. Wauters, K. Moeremans), «het Blasiusveld» (L. Van Baelen) en nog ergerlijker «vlasveld»: verklaringen zonder enig historisch inzicht of philologische gegrondheid en verantwoording. We hebben er daaromtrent reeds een uitvoerige studie aan gewijd in het Vaartland, jg. 1973, nr 2. Geschiedenis bedrijven of toponomie plegen is een zeer serieuze zaak, die een flinke dosis historische wetenschap, taalkundige onderlegdheid en veel eritische zin vergt. De door ons geformuleerde verklaringen en stellingnamen waren reeds bijgetreden door bevoegde en gezaghebbende lieden der wetenschap als Prof. Dr. Carnoy en J. Verbesselt. We achten het tot onze plicht en onze opdracht deze foutieve voorstellingen te ontcrachten en er een eind aan te stellen. We achten het ook niet toelaatbaar dat lieden zonder enig historisch gezag of bevoegdheid verder deze waanvoorstellingen zouden blijven cultiveren. Inderdaad, wat moest dit houten en met stro gedekte veldkapelletje, toegewijd aan de

noodhelper Sint Blasius, temidden in een nog woest gebied tegen de schriekbossen en de Doolhof, waar in de omgeving geen bewoning was, de oorspronkelijke parochiale bidplaats geweest zijn. Het werd in het begin der XIVE eeuw onder Florent Berthout, door de opstandige Mechelse wevers vernield en in brand gestoken. We weten dat toen reeds de groeikern van Blaasveld de huidige dorpskern was met de Marka of Dries omtrent de overgang van de Zwarte Beek en de kruising der grote heirbaan met het diverticulum dat liep langs de Motte naar Rumst en verder de Krekelenberg, woonkern vanuit Neolitische tijden. Bovendien waren deze groeikernen tot twee kilometer er van verwijderd. Een nauwkeurige bestudering van het oude kultuurgebied en wegennet zijn zeer dankbare en positieve elementen, die ons toelaten om tot gegronde hypothesen en vaststellingen te besluiten. Indien we die bovenvermelde overlevering over het «Boskappelleke» als een positioneel element aanvaarden, dan dienen we dat primitief bedehuis te zoeken op de plaats der huidige kerk of daaromtrent. Er werden hier ook bossen vermeld : in de Kebbingen en nog waar de hedendaagse pastorij zich bevindt. Blaasveld was steeds kerkelijk verbonden met Heffen. De pastoors van Heffen bezaten het personaat of begevingsrecht, «**persona de Heffene**». Steeds ook hielden de inwoners van Blaasveld er aan van uit Heffen bediend te worden, spijs de nabijheid van Willebroek, vandaar de titelatuur «Collatio persona de Heffene». Want voor deze periode hebben we geen stellige bewijzen of toen reeds een bestaand bedehuis het doop-huwelijks- of begrafenisrecht bezat en of er een eigen bedienaar zou geweest zijn. Met een stellige zekerheid moeten we dat reeds aanvaarden in het begin der 14e eeuw. Volgens de taxatielijsten van Kamerijk uit de 14e en 15e eeuw (Reusens, AHEB, dl 28, p. 624, ressorteerde Blaasveld nog steeds onder de persona de Heffene, en staat er aangeschreven voor 10 pond of het bedrag van een **quarta capella**. Dit zou maar beëindigd worden in 1601, wanneer bij de oprichting van het bisdom Mechelen, de prerogatieven en het personaat overgenomen werden door de grote sacristij of kapittel van Sint Rombouts.

Nog een bewijs voor het ontstaan van Blaasveld uit het parochieverband met Heffen, is de kerkpatroon Sint Amandus. Door filiatie van Heffen is deze heilige ook de patroon van Blaasveld geworden. Andere indiciën voor een reeds bestaand parochiaal leven zoeken we in het feit dat de Berthouts als voogden, na de inpalming van het gebied van Blaasveld, dat met hun voogdijgebieden in het domein van Cornelimunster nu gans het strategisch gebied van de

Rupel beheerste, zij er ook de 2/3 der tienden tot zich namen en slechts 1/3 overlieten voor de geestelijke bedienaar van de eredienst. Dit is geschied na het jaar 1000, wanneer Notger, bisschop van Luik het kapittel van Sint Rombouts instelde. Te Heffen dat Mechels en dus Luiks bleef, bleef het kapittel in het bezit van de 2/3 der tienden.

Twee bijzondere elementen die tegelijk onze stelling bevestigen voor het ontstaan van het huidige Blaasveld als volksgemeenschap en dat «dementsprekend» ook daar het primitieve parochiaal leven moet gesitueerd worden, zijn de volgende :

1) Het is tussen de Bezelaerstraat, de Broekstraat en de Zwarte Beek dat de enige en beperkte kultuurgrond van amper 100 bunder zich bevond, en de enige mogelijkheid bood om een levensmogelijkheid voor een beperkte bevolking te geven. De rest waren heiden : de grote en de kleine heide, de uitlopers van de Wastina de Oxdonck. En verder de moerassen van het Broekgebied.

2) Het tweede determinerend element zijn de **banen**, die de vorming van een belangrijke woonkern, de dorpskom rond de dries, in de nabijheid van de overgang van de Zwarte Beek hebben mogelijk gemaakt. Deze beek scheidde op haar ganse loop de twee grote Karolingische domeinen : deze van Cornelimunster en deze van de prinsbisschoppen van Luik, maar die, zegt Jan Verbesselt, aan de overgang te Blaasveld juist deze twee voogdijgebieden der Berthouts te Blaasveld verbond. Deze overgang was te Blaasveld van strategisch belang en het eeuwenoude pelgrims- of passantenhuis, de restituant voor de Romeinse statio- of Mansio, een stichting uit de XIIIe eeuw is daar een bewijs van. Dit godshuis is terzelfdertijd een bewijs dat er reeds een parochiaal leven bestond. De toenemende handelsactiviteit in de XIIIe en XIVE eeuw langs dit knooppunt, met dat van de Krekelenberg, die zich in het enige Blaasveldse kultuurland bevonden, geeft meer dan welkdanige reden ook om de groeikern van de eerste parochiale eredienst hier te situeren. Het is derhalve totaal absurd, het bedehuis, hoe primitief ook, te gaan zoeken in een onbewoonde en woeste heide, ver afgelegen van de werkelijke woonkernen.

Met Verbesselt kunnen we deze periode besluiten, dat de parochie Blaasveld veel later dan Heffen (IXe eeuw) is ontstaan en dat om reden van zijn zeer beperkt kultuurgebied en dat dan nog gestimuleerd door de handelsactiviteit langs dit belangrijk wegennet. Voor dit late ontstaan blijkt nog uit het feit dat tot in de XVIIe eeuw de inwoners tot een verplichte bijdrage gehou-

den waren, voor het onderhoud van de parochiegeestelijke. Dit bewijst tevens dat ze het hunne hebben bijgedragen in de oprichting der parochie, en verwijst ten hoogste naar de tweede helft der 12e eeuw, de tijd van het geslacht de Blaersvelt. En dat toen wellicht de eerste kapel te midden van de dorpsdries is opgericht, die toen nog steeds volledig onbebouwd was, de huidige kerk tevens is daar een bewijs van. De **onafhankelijkheid** als kerk, zou slechts bevestigd worden, in begin der 14e eeuw met de oprichting der eerste dorpskerk door Rudolf Pipenpoy.

«De klokken bonzen».

DE PIPENPOY'S

Hoe dan ook, in het begin der XIVe eeuw is Rudolf Pipenpoy, heer van Blaasveld. Hij behoorde tot het beroemde Brabantse geslacht van dezelfde naam. Men ontmoet deze telgen herhaaldelijk in de geschiedenis der stad Brussel als schepenen, amman, burgemeester, trossaard, of seneschalk van Brabant. Steeds stonden ze in de branding van het hartstochtelijk politieke leven van de Brabantse hoofdstad, nu eens als aangebeden lievelingen van het volk, dan weer bekopend met ballingschap of schavot de wispelturige gunst van datzelfde volk. (E.S.B. 1929/30 - p. 35).

Door hun leenwezige bezittingen speelden ze nog een andere historische en politieke rol in menige gemeente der Brusselse omgeving als : Mechelen, Blaasveld, Gaasbeek, Sint-Martens-Bodegem, Asse, Essene, Merchtem, Opwijk, Kapelle-op-den-Bos, Sint-Martens-Lennik, Machele, Anderlecht, enz.

Tot in de XVIIIe eeuw kennen we afstammelingen der Pipenpoy's en zelfs menig Brabants

boerengeslacht gaat nog heden prat op een stamboom die begint of waar een Pipenpoy in figureert. Het geslacht Pipenpoy zelf stamde af van de heren van Rotselaar of van Aarschot, evenals de graven van Leuven, de latere hertogen van Brabant. De Pipenpoy's hebben steeds op deze hertogen een grote invloed uitgeoefend. Een Walter Pipenpoy nam in 1202 deel aan de slag van Pedel en sneuvelde tenslotte te Doornik in 1219. Willem Pipenpoy, baljuw van Gaasbeek, voerde de banier in de plaats van Jan van Leuven, heer van Gaasbeek in de slag van Woeringen (1288). Hij was later amman en schepene van Brussel. Zijn zoon Wouter Pipenpoy vertegenwoordigde als amman van Brussel in 1318-19 de hertog van Brabant in de kleurige ceremonie, die de teruggave van de Schelde aan de graaf van Vlaanderen symboliseerde. In tegenwoordigheid van Joos van Hemsrode, baljuw van het land van Waas, die de resaisie deed uit naam van de graaf, wierp hij een paar witte handschoenen in de Schelde, en verklaarde met luider stemme dat hij de stroom uit naam van de hertog van Brabant, teruggaf aan de graaf van Vlaanderen. Hij was nadien schepene van Brussel en amman. (Stadsarchief Gent - stroomprivilegerboek, oork. nr 12, okt. 1318). Hij nam later nog deel aan de veldtocht van Edward III van Engeland tegen Frankrijk en sneuvelde bij 't beleg van Doornik in 1340.

RUDOLF PIPENPOY *

Het juiste jaar dat ridder Roelof Pipenpoy als heer van Blaasveld hier zijn intrede doet is niet met zekerheid gekend. Wel moet hij het goed Blaasveld bezeten hebben rond 1290. De eerste historische kennismaking gebeurt in 1323 met de stichtingsoorkonde der kerk. Roelof was reeds eerder seneschalk van Brabant. Wat dit ambt in de werkelijkheid vertegenwoordigde omvatte een heel stel van bevoegdheden : hij was het hoofd en de groot-officier van het kerkelijk hof en tevens bewaarder der zegels, toezichter der notarissen, griffiers en kapelanen, ontvangers, hoofd van de Souvereine Raad en voorzitter van het hertogelijk gerechtshof. Hij was de voornaamste vertrouwensman van de hertog en kon daardoor ook een bijzondere invloed uitoefenen. In 1300 was hij schepene van Ukkel, schepene van Brussel in 1305-10-13-15-19 en 1325, baljuw van Gaasbeek in 1316, amman van Brussel in 1317-1320 ; Seneschalk van Brabant nog in 1322-26-29 ; drossaard van Brabant (cit. 3-1-1324). Hij bezat goederen te Mechelen en had het vruchtgebruik der tienden van Hovorst en Ossel, toehorende aan de abdij

* de Launay, Mémoires généalogiques et héroïques de l'illustre famille de Pipenpoy, Brux. 1645.

van Affligem (1328). Hij schonk 30 maten grond, gelegen te Sint-Pieters-Leeuw, aan de Sint-Gudulakerk te Brussel voor de kapelanie van O.L. Vrouw. Hij bewoonde het slot van Cantersteen te Brussel (1338). Het was dus de eerste de beste niet, die hier als heer het slot van Blaasveld kwam betrekken. Blaasveld heeft steeds de bloem van de Brabantse adel gekend. Rudolf was een machtig, maar ook een edelmoedig man en begaan met zijn onderdanen. De hoge feudale rechten werden ook voor hem bevestigd en getuigen nogmaals voor de voornaamheid der heerlijkheid van Blaasveld. Deze rechten, om er nog eens aan te herinneren, omvatten de hoge-, middele- en lage justitierechten. Het gezag over een laat- en leenhof, cijnsrecht, recht van verhef of denombrement, het recht van de 4e schoof met de eraan verbonden **terragia**, het banrecht, het sterfrecht of beste kateil, de valkenjacht, visvangst, het recht op de wind, het tiendrecht, het erfrecht op de bastaarden, enz. zelfs het recht om een landelijke konijnenkwekerij te bezitten. De tiendegrenzen, die parochieel waren, zouden later de gemeentelijke begrenzing uitmaken; de gemeente is uit de parochie ontstaan. Aan het kasteel waren ook nog 19 achterlenen verbonden, met 42 bunder land, 20 bunder weiden, 3 bunder bos. (A. Wauters, Hist. env. d. Brux. II, 623). Hij zou de heerlijkheid Blaasveld nog verder tot hoog aanzien opvoeren en het welzijn van haar bevolking behartigen. In 1328 vraagt hij aan hertog Jan III, de heirbaan te verleggen, bestaande vóór zijn «Huys». Het tracé van deze nieuwe weg liep door de huidige Bezelaerstraat naar de grote heirbaan. De hertog geeft hem de nodige toelating hiervoor de «Maendagh na Sente Barnabas dach apostels in de jare. Ons Heeren dusentech-drie honderd-acht ende twintigh». Jan III, hertog van Lotharingen, van Brabant en van Limburg, machtigt Rudolph Pypenpoia, heer van Blaersvelt, onze lieve Vassaal, de weg te vervangen voor zijn Huys te Blaersvelt, door enen anderen, gaande over de heide van Blaersvelt in de richting van degene, aldaar reeds bestaande, en machtigt hem te eisen op de wegen hem toebehorende een belasting van doortrok (ba-reelrecht).

In die tijden waren er ook velerhande geschillen, gerezen over de tiendegrenzen, en dan vooral in de vage heidegebieden. In dit zelfde jaar deed hij in samenspraak met de prinsbisschop van Luik, Adolph de la Marche, deze grenzen van zijn domein die aan Heffen en Leest paalden, in bijzijn van vele voorname getuigen en ouderlingen, officieel vaststellen.

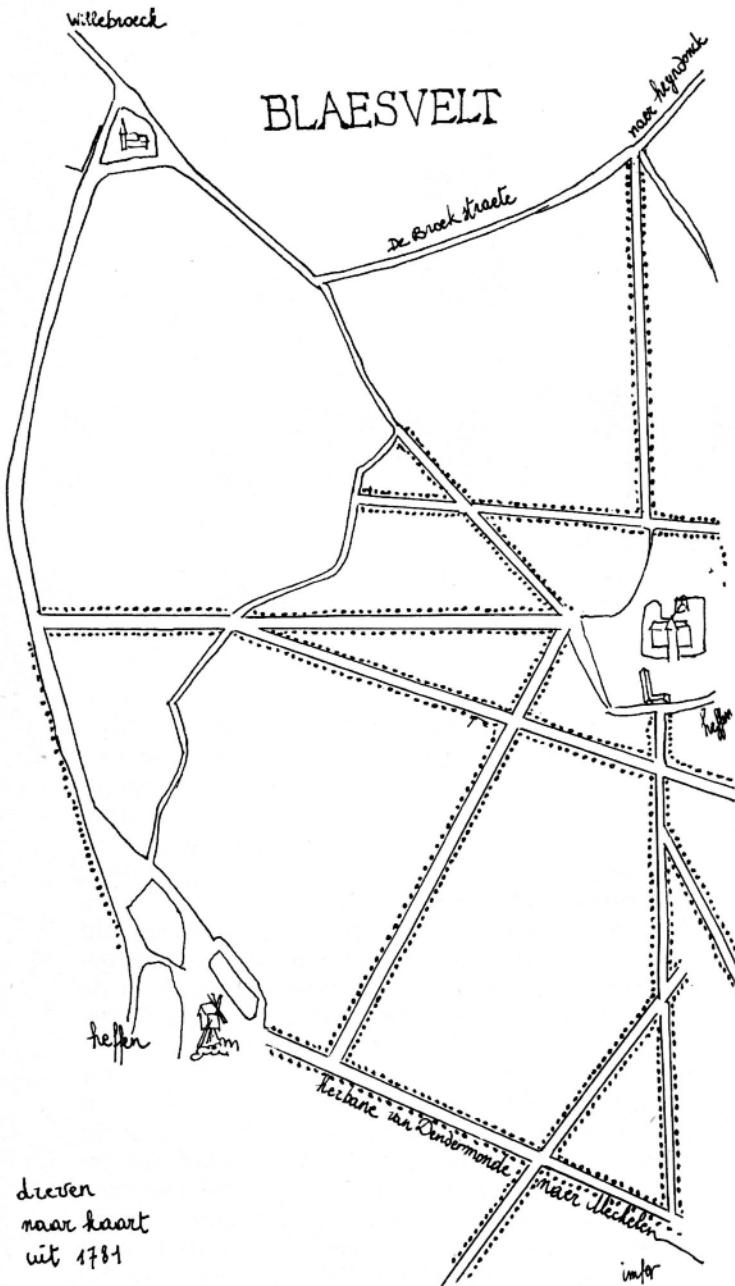
Het feit echter waardoor Rudolf Pipenpoie in onze geschiedenis een gedenksteen zou verwerpen en aan Blaasveld de start en de standing

van een volwaardige parochiegemeenschap zou verlenen, was de oprichting van de eerste parochiekerk. Rudolf zou deze stichting met goederen begiftigen, want een bedienaar van de erediensdienst moest toch ook een minimum van bestaan of competentie hebben. Hij kocht daarom van Maria van Vianden, Vrouwe van Rumst en Hoboken en Dendermonde, in 1323, poldergronden aan de Rupeldijk «de Wateringen» — nadien gekend als het «Blaesveltland» — Het is de oorkonde, berustend in het Rijksarchief te Gent.

«Wij Marie van Vianen, vrouwe van Dendermonde ende van Hoboken, maken conde ende kenle allen denghenen die dese letteren selen sien ende horen lesen dat here Roellof Pipenpoy drossete van Brabant heeft ghecregen ieghen ons wettelec een stuccke lants dat men heet de Wateringhe dwelcke gheleghen es in Wiltbrouc neven de gansdijc in dene side van den weghe die leeght onder de donc tots zaetgracht toe die leeght op dinde van den wateringhe onder den hoecdyc ende voert op dinde ane de zaetgrachf. Ane dander side van den wateringhen leeght Claus lant van der Tyken Boetslant was van den Moerterc totten ouden dike van den ouden dike totten Vorsten slote neven Tristrams lant vanden Moerterc van den vorsten slote voert neven den kerken ende sheileghs Gheests lant van Wiltbroec ende daer tinden neven Lysbetten kinder lant van Yperen welke stuke lants de Voerghe-eide Roellof heeft ghegheven puerlec omme gode ende capelrie behoef die men stichten sal ende funderen te Blaersvelt in Onser Vrouwe eere ende sheileghs cruce te houdene te besittene ende te hebbene emmer meer ende ewelc van den ghene die de voerseide caperie sal bedienen omme te biddene vore mijns heren ziele müns vaders ende vore ons ende vore onse voerders daer ons goet af es bleven ende omme dat wij willen dat onse ziele en onsen voerders hier af te boet hebben sal confirmeren wij de voerseide ghichte ende gheven onsen consent daer toe. In orconscape van welke dinghe wij dese letteren hebben beseghelt med onsen propren seghele utehanghende. Ghescreven int jaer ons Heren als men screef dusentech driehondert ende drie ende twintech sondaches na Sinte Andries dach».

Dit dorpskerkje werd dus toegewijd aan O.L. Vrouw en het H. Kruis, met als patroon de H. Amandus.

Een kaart uit het charter de Flandre van ± 1500 vertoont nog de uitwendige opstand der bidplaats en had veel gelijkenis met de hedendaagse voorkerk. Het torentje in de vorm van een peperbus stond buiten aan de voorgevel. Doordat het altaar weinig plaats besloeg, kon het kerkje de 150 kerkgangers van die tijd genoegzaam plaats bieden.

dezen
naar kaart
uit 1781

Stratenplan.

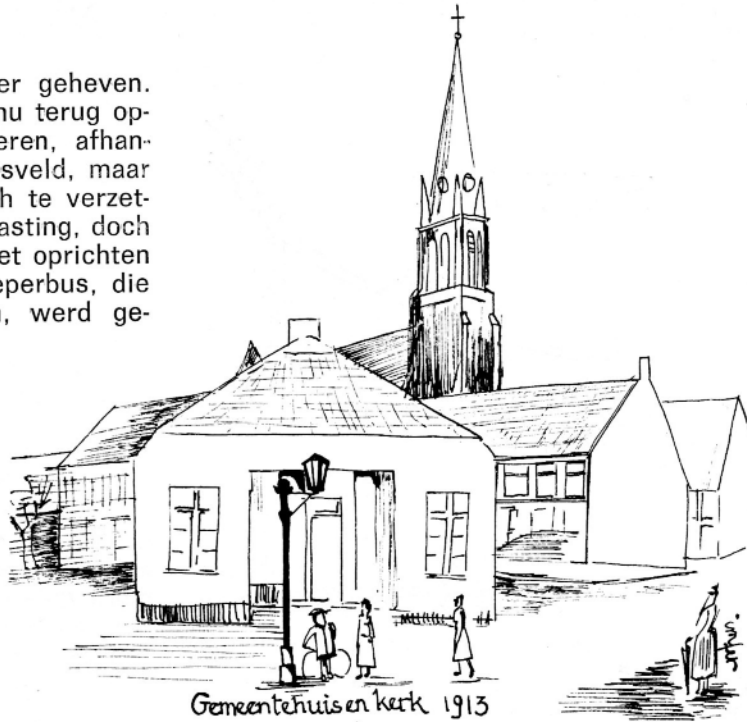
DE VERDERE GESCHIEDENIS VAN DE BIDPLAATS — WEL EN WEE

In 1580 werd Mechelen belegerd door de geuzen en huurtroepen van Olivier van den Tympel. Hugo de Prant, heer van Blaasveld — die de verdedigers der stad was ter hulp gesnel — sneuvelde op de stadswallen. De vraag werd gesteld : «Was het uit wraak ?» — Maar een afdeling der beeldstormers drong Blaasveld binnen, plunderde de woningen en brandde de kerk

met meubelen en al tot een puinhoop. Wat er nog restte aan kerkmeubelen werd in 1581 op last van Willem van Oranje verkocht. Tot overmaat van ramp ging ook het Blaasveltlant verloren door de dijkbreuken van de Rupel in 1588. De vernielde en berooide kerk kon de dijkgeschotten niet opbrengen en zo vervielen ook die kerkelijke inkomsten en haar patrimonium. Jarenlang zou er te Blaasveld geen kerk en geen pastoor meer bestaan en een bevolking, die angstwekkend teruggelopen was. Intussen zou er wat geestelijke hulp gebracht worden door pastoor Muyder van Willebroeck en dit tussen 1595 en 1598, die er mis las in de kapel van het H. Kruis. Tussen 1580 en 1595 is er geen enkel spoor te ontdekken van kerkelijke dienst. Ondertussen was men in 1606 reeds met wat kalfaterwerk begonnen. Het schip van de kerk werd zodanig hersteld dat het door de gelovigen kon worden gebruikt. Er waren reeds twee glazen vensters ; het koor bleef nog vervallen en in puin, en werd van het schip door een schuttsel gescheiden. Men beschikte ook over een klein klokje dat in 1618 vervangen werd door een grotere, die 55 gulden kostte. De uiteindelijke heropbouw zou ter hand genomen worden in 1616 door de edele Cosmas de Prant en zijn echtgenote Margarethe de Hornes, op dezelfde plaats, dezelfde grootte en dezelfde opstand als het neergebrande kerkje, maar zonder klokke-toren. Carolus Stappaerts van Willebroeck zou ze komen bedienen. De ingang bevond zich aan de noordzijde, heden nog te bespeuren.

Cosmas de Prant echter voorzag een ruimere bidplaats, die rekening zou houden met een toekomstige aangroei van bevolking, maar wachtte tot betere tijden, want spijs het wijze bestuur en beperkte veiligheid onder Albrecht en Isabella bleven de toestanden vol gevaar. In 1630 zou hij dan toch aan de vergroting van het bedehuis beginnen. Het zou een kruiskerk zijn zonder zijbeuken ; de kruis-armen zouden de kapellen voor de altaren van het H. Kruis en O.L. Vrouw bevatten. De gevels met gotische ribben werden in bloksteen opgetrokken ; de sluitstenen droegen de wapenschilden der beide stichters. De inwendige bouwstijl van het kerkschip werd in renaissance opgevat en gelijklopend met dat der voorkerk, het plafond met latwerk bepleisterd. Zuilen (pilaren) werden niet voorzien, enkel buitenmuren met blokstenen in vorm van gotiek, zoals nog heden de voorkerk er uit ziet. Het gebouw was 44 ellen (31 m.) lang en 14 ellen (10 m.) breed. Wellicht beschikten Cosmas en Margaretha niet over voldoende geldmiddelen. Ingevolge hun feodale rechten, trachtten ze de vierde schoof van de oogst van de uitbaters van hun leengoederen terug op te eisen. Sedert

1500 werd deze belasting niet meer geheven. Hun recht was echter gebleven en nu terug opgeëist. De bezitters der leengoederen, afhangelende van de heerlijkheid van Blaasveld, maar gelegen onder Heffen, trachtten zich te verzetten tegen de herinvoering dezer belasting, doch hun verzet bleef vruchteloos. Met het oprichten van de klokketoren in vorm van peperbus, die tegen de voorgevel zou aanleunen, werd ge-

Gemeentehuis en kerk 1913

wacht tot in het jaar 1631. Op 25 februari 1631 kregen ze van de Souvereine Raad van Brabant de toelating om op het verbruik van elke ton bier 5 stuivers te lichten tot «opmaecke vanden torre». Pastoor Anthone bediende de nieuwe dorpskerk tot 1636. Het hoogaltaar werd in 1647 opgericht. Deze kerk bleef onveranderd bestaan tot het jaar 1865. Op dit tijdstip was de bevolking opgelopen tot 980 zielen. Het kerkje kon dit niet meer slikken, zodat de kerkgangers zelfs tot op het hoge koor hun toevlucht moesten zoeken. Dat kon niet blijven duren en tot een nieuw kerkgebouw werd besloten. Aan de prov. bouwmeester Schadde werd de opdracht toevertrouwd het bouwplan en het bestek op te maken. Dit plan voorzag de afbraak van de oude kerk, uitgezonderd het oude hoogkoor en de kruiskapellen. De nieuwe kerk kreeg zijbouken als verlenging van het gespaarde oude gedeelte. Het werd een neo-gotische constructie. Tijdens de verbouwing werden de kerkelijke diensten verricht in de schuur van pachter L. Van Doorslaer, in de nabijheid gelegen. Ondertussen was in de Beloken Tijd 1798-99 de kerk het toneel van felle en weergalozе strijd tussen de sansculotten en onze heldhaftige brigands. Het rozenkruis was afgezaagd geworden, de klokken kapot geslagen en weggevoerd, vensterramen en deuren vernield. Pastoor Snaegels, die de eed had geweigerd, leefde ondergedoken in het Broek, verkleed als boerenknecht en diende in het geheim de sacramenten toe. In 1801-3, bij het Concordaat werd de kerk heropend en haar goederen teruggeschonken.

In 1914 stond Blaasveld in de gevechtlijn. Door de Belgische genie werden, met het oog op de verdedigingslijnes 129 huizen geslecht, gemeentehuis en pastorie inbegrepen. Gedurende de gevechten met de Duitsers werden er nog eens 54 in brand geschoten of gestoken, waaronder het kasteel «Den Bergh», en 80 andere onherstelbaar beschadigd. Gans Blaasveld was een jammerlijk beeld van verwoeste gewesten. In september lag Blaasveld volop in de vuurlijn. Terwille van het zeekanaal werd de gemeente door de Belgische batterijen van het fort van Breendonk en van over de Rupel, ter hoogte van Reet opgesteld, met zwaar geschut bestookt. Op vermoedens dat de Duitsers in de kerk en de toren genesteld waren, werd een intens vuur hierop gericht. Na kortetijd bezweek de toren en was de kerk zelf nog een rokende puinhoop geworden. Alleen het onschatbaar beeld van de «Geklede Kristus» was als bij wonder gespaard. Slechts een hand werd afgerukt en een stuk schrapnel kwam terecht in de linker arm. Het ontwerp voor de nieuwe kerk heeft het vroeger plan volledig behouden — en naar de opmaak van bouwmeester Berger van Antwerpen — werd ze herbouwd, zoals ze er voorheen uitzag.

In 1922 werd de nieuwe kerk terug ingewijd en heropend. Ze blijft met haar ranke opbouw en slanke toren te midden van de oude marka een sierraad van deze totaal vernieuwde gemeente.

Jos DE KEERSMAECKER.

Cosmas de Prant - Margaretha de Hornes

Er werd mij gevraagd iets te schrijven over onze baanderheren, ik heb dit echtpaar gekozen nu het speciale Blaasveldnummer betrekking heeft op onze molen omdat zij beiden het recht gegeven hebben de windmolen te bouwen.

De Pranten zijn afstammelingen van de oude adel van Kortrijk en Nieuwenhuize.

Oorspronkelijk droegen zij de naam Brandt. Hun wapenschild komt voor in het armorial boek van Rietstap onder de benaming Brandt, met eronder de vermelding (Brandt barons de Blaasveld Brabant). Hun wapenschild vertoont drie brandende strunken of fakkels in een blauw schild. De kleuren zijn : onder groen, fakkels zwart en geel. Deze van Margaretha de Hornes : een blauw schild, een gouden balk en erboven drie zwarte zandmerels.

Het zou de moeite lonen hun stamboom op te maken, maar het zou een te moeilijke opgave zijn. In vele geschriften is er sprake van hen, maar het herhaaldelijk voorkomen van dezelfde voornamen van Vader en Moeder, het grote aantal bastaarden en het ontbreken van juiste data leveren een zeer verward beeld. De Pranten zullen ongeveer twee eeuwen te Blaasveld regeren. Hun verblijf valt samen met de regering van Keizer Karel en de Oostenrijkers. Cosmas de Prant was de enige zoon van Hugues de Prant en van d'Affaitadi de Ghistelles. Zijn geboorte hebben we niet kunnen vinden, evenmin zijn huwelijk. Zijn vader Hugues de Prant werd gedood op 9 april 1580 op de muren van Mechelen, toen hij de stad hielp verdedigen tegen de opstandelingen. Eens meerderjarig werd Cosmas heer van Blaasveld.

Cosmas de Prant huwde Margaretha de Hornes, afstammeling van de adellijke familie de Hornes, heren van Gaasbeek.

Cosmas de Prant werd op 1-4-1647 door Philips II, Koning van Spanje, tot baron van Blaasveld verheven voor de vele diensten die hij en zijn voorouders hadden bewezen. Ons Blaasveld werd een baronie en verwierf een zeer hoog recht, schepenbank, de heerlijkheid, enz.

Cosmas de Prant was tevens procureur, schatbewaarder en burgemeester van de stad Mechelen van 1602 tot 1638. Hij bezat in deze stad een mooi particulier herenhuis, het huidige St-Romboutscollege. De grote ingangdeur van het collegegebouw draagt nog steeds de wapenschilden van hem en zijn vrouw. Zijn vast verblijf was hier op zijn mooi kasteel. Hebben zij het gebouwd ? Dat kunnen wij niet met zekerheid verklaren.

In het mooi werk van baron le Croy (kastelen der edelen van het hertogdom Brabant - 1687) ziet men een afbeelding van het kasteel, gans met brede grachten omringd. Een brug van 18 meter lang op drie bogen en langs voor en achterzijde een valbrug, die toegang gaf tot het kasteel.

Cosmas de Prant en zijn edele echtgenote waren het vierde en laatste geslacht van hun stam die het kasteel bewoonden. Zij stierven kinderloos. Deze edele echtgenoten, wiens aandenken, door overlevering, nog met de grootste eerbied wordt vereerd door onze bevolking, waren de grootste weldoeners onzer bevolking, een voorbeeld van naastenliefde. Ze waren zeer dikwijls peter en meter bij een doopsel onder alle rangen onzer bevolking, onder andere bij Van de Vondel, Van Breedam, Van Wange, De Borger, Steemans en Schaerlaekens. Ze begiftigden de kerk met allerlei milde schenkingen.

Onze kerk, die tijdens de religieuze oorlogen praktisch volledig werd vernield, werd in 1618 door Cosmas gedeeltelijk heropgebouwd. Het hoofdaltaar werd slechts in 1647 gebouwd, omdat daar de grafstenen geplaatst zijn met daarboven de wapenschilden met de baronskroon. Cosmas werd slechts baron in 1647. Margaretha de Hornes had ook een gebouw aangekocht, het blauwe huis, om blinden en wezen te herbergen. Op haar grafzerk, rechts vooraan in de kerk, wordt vermeld dat ze op 5-5-1660 6000 guldens geeft aan het weeshuis.

Margaretha schonk ook aan de kerk een perceel van het ware kruishout. Vroeger waren er drie stukjes van het kruis. Men weet niet waar ze gebleven zijn. Heden bestaat er nog een perceeltje. Deze mooie relikwie is in een gouden houder, die op zijn beurt in een zilveren schrijn geplaatst is. Dit alles in een processiekruis van oudheidkundige waarde. Dit kruis schonk Margaretha de Hornes in 1650 aan de kerk. Op het kruis staan alle folteringen van Christus afgebeeld.

Op 19-12-1652 stond de kamer van zijne Majesteit toe op roerende en onroerende te Vilvoorde, aan gravin Margaretha de Hornes, weduwe van Cosmas de Prant, ze schonken haar het recht een windmolen te bouwen op de Heide tussen de galg te Blaasveld.

Het boek 679 uit het archief De Lalaing in het rijksarchief te Brussel, maakt melding van het testament van Margaretha de Hornes, dit van Cosmas de Prant is niet meer te vinden. Ons Blaasveld word er mooi in afgebeeld, er steekt een ganse brok geschiedenis in. Cosmos de Prant stierf den 12-3-1650. Zijne gemalin zou

hem nog 18 jaar overleven, zij stierf 23-8-1668. Margaretha schonk al hare bezittingen aan haar volle nicht Agnes Bernardine de Montmorency-Cressy die in 1657 gehuwd was met Balthazar Guillaume d'Ongnies, graaf de Coupigny, Pamele, Morckhoven en later Blaasveld.

Ik zal zo getrouw mogelijk de bijzonderste gegevens weergeven, het zou anders veel te lang worden, het boek bevat 53 bladzijden.

Ik dank hier in het bijzonder de heer Gaston Roggeman die de ganse vertaling van het boek mogelijk gemaakt heeft.

Heel vele nota's handelen over de vele gronden en eigendommen die ze bezaten buiten Blaasveld, ik zal enkele plaatsen weergeven, te Hever, Zemst, Epegem, Werchter, Gaasbeek, Rumst, Heffen, Heindonk en nog vele anderen. Ik vervolg nu met het testament in zijn originele schrijfwijze, en met het nummer van elk blad.

DEN ONTVANCK.

2. Item brengt voor ontfranck de somme van seshienhondert guldens acht stuyvers den blanck geprofiteert van de meubelen ten sterhuyse bevonden ende vercocht bij Adam Van Colen ende Niclaes Van Lieck oude cleercoopers. Item over twee carote peirden ontvangen 100 guldens. Item van twee en twintich viertelen haver ten sterfhuyse bevonden tot twee guldens maekt de somme 534 guldens.

3. Item ontfanghen over ene tapijete die oock buyten vercoopinge was gebleven boven den loon aan 60 guldens. Van gelijcken over tweehondert vijff oncen drij engelschen silver vercocht aen sgr Cornelis Van Gestel ten twee guldens twelf stuyvers donce ontfanghen vijfhondert drijendertich guldens.

4. Item ontfanghen over drij diamanten en twee fagetstenen ten sterfhuyse bevonden bove degene daervan gedisponeert was de somme van drijennegentich gls.

5. Item ontfanghen over de goude pennincxkens met twee oirrinckens en de somme van sessendertich guldens vierthien stuyvers. Item over ene orlogie die buyten vercoopinghe was gebleven als niet ter handwezende ontfanghen 7 guldens ende 12 stuyfers. Item over eeneb sriegel 12 guldens.

6. Item twee paer slaepplaeckens 5 guldens. Item negentwintich viertelen coren tot twee guldens vijff stuyvers bedraegd 165 guldens ende vijff stuyvers.

8. Item ontfanghen van Cosmas Gootens meyer de somme vijftich guldens eens over twee jaeren rente gaende vuyt sijnen huuse tot Blaesveld verschenen July 1669 en 1670.

22. Dan ist ontfanghen van Albertum Fere-mans cshepe de somme van viertich guldens

over twee jaeren huere van den hoff achter sijn huys gelegen tot Blaesveld tot twintich guldens tsaers verschenen half Meert 1669 en 1670.

23. Daer is int selve jaer gevallen het Schaerhout staende rontomme het kastele en is vercocht geweest aen paechter voor dertich guldens voor ontfanck. DEN VUYTGEEFT.

24. Item eersten betaelt ingevolge den article vanden selven testamente voor het tractement van de gulde van St. Huybrechts van Blaesvelt voor hunne assintentie ten tijde van vuytviert daarinne begrepen het cleyn bier, tsamen 56 guldens. Item aenden gemeynen armen van Blaesveld tot cleederen lijkwaet ingevolge de 6 article betaelen door handen van mevrauwe de gravinne van Couppigny Blaesveld 100 guldens.

Item betaelt aen de heere pastoir en coster mitsgaeders tot andere nootsaekelijkheid ten 8 article gearreert voor jaergetijden vijffentwintich gulden jaers voor de tweejaeren.

Item betaelt aen den heere pastoir ende coster voors voor de diensten van twee wekelijksche missen ende de processie van de kerckmisse jaers voor de twee jaeren 200 guldens.

Item betaelt voor de oncosten van de processie van cinte Ursula en anderssints breeder vermeld ten 16, 17, 18, 19, 20 en 21 art. Jaerlijksch vijftich guldens comt voor dese twee jaeren 200 guldens.

25. Item heeft den rendant betaelt ingevolge den 23 art voor het celebreren van twee duysent missen tot acht stuyvers - 118 guldens.

Item aende arme menschen aldaer geroepen tot den dienst tot achthondert in getalle en aen elcken mensche twee stuyvers boven het broodt gebacken vuyt het coren vanden sterffhuyse - 80 guldens.

26. Item betaelt aen gasthuys beate Marie alhier te Blaesvelt - 200 guldens. Item betaelt aende arme soldaeten aldaer int gasthuys wesende tot cleederen ende lijnwaet naer vuytwijsens betaelt - 120 guldens.

Item betaelt vuyt crachte van 35 article aen 6 blaukinders elck twelf gulde tot eenen mantel - 72 guldens.

Item betaelt tot behoef vande voors blaukinders en vindelinghen breeder vuyt gedrukt bij guit - 200 guldens.

32. ANDERE VUYTGEEFF VAN SIECKTE BEGRAEFFE ENDE PASSIEVE SCHULDEN.

Inden eersten betaelt aen eenen doctor van Antwerpen met de oncosten van overbrengen - 34 guldens en vuyf stuyfers.

Aenden doctor Servaes - 6 guldens.

Aende berechtinge betaelt - 3 guldens.
 Aen het brgijntken die d'overledene met eggels heeft gelaeten - 2 guldens.
 Aenden doctor Danckaert voor een consulte - 25 stuyfers.
 Aede swerte susters van 't lijken - 5 guldens.
 Van topen en toe doen vant graff betaelt - 2 guldens.
 Betaelt aenden timmerman voor doodkiste ende blaesoen - 24 guldens.
 Voor tschilderen van blazoen aen naegelen tot het blaesoen - 8 guldens.
 Voor huere van baer cleet voor den tijdt van ses weeken - 5 guldens.
 Aenden heere pastoir van Blaesvelt over sijne rechten van begraeffenisse ende vuytvaert - 68 guldens.
 Item aen den coster aldaer over sijne rechten met het luyden van de ses weke hem gedient - 30 guldens ende 10 stuyvers.
 Voor het maecken van de blaesoen aerduynte - 8 guldens.
 Item aen egr Hendrik Snijers over leveringhe van het fluweel tot het blaesoen betaelt - 65 guldens ende 12 stuyvers.
 Betaelt aen sgr Anthony Pansius over het behangen ende leveren van de raucleederen - 200 guldens 11 stuyvers.
 Item aen Jan Goetgebuer over het maeken van raucleederen - 200 guldens.
 Item aen Guilliam Van Den Broeck over geleverd swert laeken tot rau van knechten betaelt - 58 guldens.
 Item betaelt aen twee hoeden voor coytsiers ende lacceien - 3 guldens.

Item betaelt aen Ida Van Den Dijck gedient hebbende voor keukenmeissen - 34 guldens.
 Item aen Jan Lommelen hebbende gedient voor lacceie - 26 guldens.
 Betaelt aen Jan de Vos soo over leveringhe van broodt, als backloon vant b broodt voor de armen op tvuytvaert - 11 guldens 6 stuyvers.
 Betaelt aende weduwe Van Haelen over geleverde wijn - 8 guldens.
 Item aen Jan Stoffels brauwer over geleverd bier - 13 guldens.
 Betaelt aen Jan Janssens en Peter van Vaeck over tversien van den dijck aen den bemt inden Olm in twee reysen.
 Item betaelt aende arbeiders die de haver ten sterfhuyse bevonden hebben gedorssen - 14gls 6 st.

40. Ende gelijk de overledene vrouwe hadde geemployeert sekeren Jan Verbeck, smedt tot Willebroek int opmaeken van ckoor tot Blaesvelt, daer over hem noch resteerde tsestich guldens sestien stuyvers emmers tot betalinghe te geraecken, heeft de voorn overledene vrouwe in rechte betrocken en is daerinne oock gecondemneert geworden mede in de costen welck voors restant bij den rendant is betaelt benefens den rapporte beloopende tsamen ter somme van 92 gls vier stuyvers.

Item betaelt over de materiale tot den trap aenden hof van tkasteel - 17 gls.

Ik sluit hier af, ik kan nog verder gaan, maar het zou te saai en te eentonig worden.

Freddy Moeremans

DE KOSTERS

De koster was steeds een bijzondere, kernachtige, maar onmisbare figuur in de vroegere parochiale gemeenschap. De verglijdende evolutie in het dorpspatroon heeft ook de kerk niet ter zijde gelaten. Op vele plaatsen is na de folkloristische figuur van de «zwis», de oude stoeltjeszetster met het stereotiepe zwarte mutsje, ook onze koster reeds uit het zicht verdwenen, zoals te Blaasveld. Het is daarom wellicht interessant deze vertrouwde dorpsfiguur even op het toneel te zetten.

De koster was in de oude kerk de laagste in rang der kerkbedienaars. **Custos ecclesiae** — de bewaker — ook nog **Matricularius**, die belast is met het onderhoud van het gebouw, de ornamenten, en de armen ingeschreven in de *Matri-cula*, de lijst van de behoeftigen der parochie. Hij is de helper van de parochiepriester. Zijn ambt is zeer oud en aanvankelijk belangrijker dan het nu is.

De bedienaars der kosterij waren gewoonlijk priesters of clerici, die de lagere wijdingen hadden ontvangen; de tonsuur in elk geval was verplichtend. Bij zijn inbedieningtrekking werd hem de kruin geschoren en werd hij van **lains** (leek), klerk (**clericus**). Vroeger moesten zij ongehuwd zijn. In de 14e eeuw komt daar verandering in. Ook Jacob van Maerlant was een koster. Van in de XVle eeuw waren deze voorschriften reeds lang in onbruik gebracht en treffen we, waar er sprake is van koster, vaak de term aan: «clericus conjugatus», bleef de verheffing tot geestelijke achterwege en werden de koster nog slechts eenvoudigweg «leken».

Zij moesten dus instaan voor het onderhoud van het kerkgebouw en de priester helpen bij de voorbereidselen voor de mis en bij het toedienen van de sacramenten: mis, doopsel, communie, assistentie bij huwelijken en de kerk-

gang van vrouwen. Hij vergezelde tevens met de lichtbak de priester bij de berechtingen, enz. Hinemar van Reims in zijn tijd gaf reeds de wens te kennen opdat elke pastoor zich een «clericus» zou aanschaffen, die de school kan besturen, het epistel lezen of zingen naar gelang de priester het nodig zou oordelen. (Migne, Patrol, lat. t. CXV, col. 777)*. Ook in de statuten van Kamerijk vindt men dezelfde aanbevelingen terug, en beschrijven zelfs het habijt dat de koster moest dragen. (Statuta Antiquissima, p. 11). Want inderdaad van een koster werd steeds een zedige houding geëist en ook een deftige bescheiden kledij. We hebben er nog gekend van die oude koster die veel weg hadden van een lijkbidder met zo'n lange zwarte frak, een soort kaftan, die de Joden dragen.

Het handboek van de koster, uitg. te Leper in 1886, schreef o.a. voor : «In zijn kleding moet hij de netheid en zedigheid onderhouden en zich, zoveel mogelijk, wachten van alle wereldse moden die met zijn staat niet overeenstemmig zijn».

Ook in zijn gesprekken moest hij vroom van woorden blijven. De vragen die steeds in de dekanale verslagen terugkomen zijn de epithea «honestas» en «honestae conversationis». De 2e Synode van Antwerpen in 1610 schreef voor dat zij mannen behoorden te zijn van goede zeden en bekwaam om de verplichtingen van het ambt te vervullen. Bij elk kervisiet door de landdeken werden de pastoor nopens deze twee punten steeds de stereotiepe vragen gesteld : «Custos quis ?» (Wie is de koster ?) — «Qui enim constituit ?» (Wie heeft hem aangesteld ?) — «Quot annis ?» (Sedert hoeveel jaren ?) — «An fungitur bene officio ?» (Vervult hij wel zijn ambt ?) — «An scholam aperuit ?» (Heeft hij een school geopend ?). — Zeker zware bagage moest een koster niet hebben. Wie had dit in die tijd ? Maar een zekere verstandige ontwikkeling was wel vereist. Bovendien, te meer omdat hij op het platteland belast was met het onderwijs der kinderen. Deze synode legt daar de nadruk op. Na het concilie van Trente was hij de aangewezen man om gedurende de wintermaanden de kinderen onderricht te geven in de catechismus, en wat te leren schrijven en rekenen. Voor de arme kinderen kreeg hij een speciale vergoeding van de Tafel van de H. Geest of Armendis. Gedurende de zomermaanden was er echter weinig belangstelling voor deze sport, daar kind en kraai nodig waren op het veld. De kleine mannen werden gewoonlijk dag in dag uit op gang gejaagd met de koe om ze langs straat en grachtkant te laten

grazen. Maar 't waren voor de koster ten slotte allemaal baten.

Het onderwijs was reeds van in de tijd van Karel de Grote, die er zelf richtlijnen voor gaf, steeds een grote bekommernis van de kerk. Nog tijdens de beroerten der XVIe eeuw had het provinciaal Concilie van Mechelen in 1570 aan de bisschoppen bevolen om in de steden en dorpen het schoolonderricht te stimuleren of terug op gang te brengen. (Curent episcopi ut quam primum in oppidis et pagis suarum diocesium parochiales scholae ; colantur et augeantur). Na de Blijde Intrede van Albrecht en Isabella werd door de geestelijke overheid onmiddellijk aangedrongen bij de pastoors op de uitvoering van deze commandementen. Vooral in het Aartsbisdom Mechelen betrachtte ze zo spoedig mogelijk een school voor iedere parochie en waar op de dorpen niet steeds lieden gevonden werden voor die taak, werden spoedig de koster hiermede belast. De status die men de koster toebedeelde en die hem toch in de parochiale gemeenschap een bescheiden aanzien gaf, moest hij van de andere kant weer betalen. Want er werd van hem een levenshouding van een monnik geëist. Hoor maar wat men van hem nog in 1886 verwachtte : «Wij wakkeren de koster, en evenzo de onderkoster en de kandidaat-koster ten vurigste aan om jaarlijks de retraite of geestelijke oefening te volgen...». En nadat de koster werd aangespoord om zeker één keer per maand «weerdiglijk tot de biecht te naderen», wordt hem gezegd dat hij, zonder de goedkeuring van de pastoor niemand, noch in zijn woning, noch aan tafel mag ontvangen. In het openbaar leven was de koster al evenmin vrij. Immers, de koster mag zonder schriftelijk verlof, noch lid zijn of worden van enig muziekgenootschap, noch hierin ooit als liefhebber meespelen. Het is hem ook verboden deel uit te maken van verenigingen van bolders, boogschieters en alle andere verenigingen die enkel het verzet voor doel hebben». Een koster mocht bovendien niet het dorp verlaten, zonder toestemming van de pastoor. Of dit keurslijf nooit wrong, dat zal wel zijn. Maar de pastoor was de baas, en de pastoor was in die tijd een machtig man. Maar misschien werd de soep ook niet steeds zo heet gegeten.

Een pintje pakken in de herberg was wel toegestaan maar natuurlijk onder bepaalde condities : «Des morgens is het de koster en de overige kerkbedienaars steeds verboden zich ter herberg te begeven. 's Namiddags op de werkdagen mogen zij er ook geenszins gaan, tenzij uitzonderlijk om bijzondere redenen. Indien er geen misbruiken te vrezen zijn, mogen zij zich somtijds in een treffelijke herberg onspannen. Dit mag altijd maar geschieden op zon-

* Volgens een synode van 1613 was de koster ook verplicht de mis van de priester te dienen die tijdens de week het misoffer wilde opdragen. (Synod. dioc. 1613, tit. XIV, C. 13).

en feestdagen 's namiddags en nog op voorwaarde dat zij eerst al het nodige werk in de kerk hebben verricht. In de herberg zullen zij zich zo ernstig en zo voorzichtig gedragen als het hun staat vereist en nooit zullen zij 's avonds langer verblijven dan tot 9 u. in de winter en dan 10 u. in de zomer». Moeten wij er nog bijvoegen dat het de koster in geen geval toegelaten was, zelf een herberg open te houden.

Van wat leefde een koster? Zoals heden ten dage was het op zichzelf geen vet bestaan. Er diende nog wat anders bij te komen. Maar met hier en daar wat te graaien, werden de eindjes toch samengeknoopt. De burgerlijke rechtspraak aanzag de koster als onmisbaar voor de parochiale eredienst en stelde op grond van de oorspronkelijke bestemming der tienden, de tiendeheffers aansprakelijk voor de remuneratie. In de hoge middeleeuwen werd het zelfs een echt kerkelijk beneficium, onderworpen aan het beneficiumrecht en onafzetbaar. Er was toen wel een vast, leefbaar inkomen aan het kostersambt verbonden. Maar daar ontstonden dan ook door de begeerlijkheid, ergerlijke wantoestanden. Want het was een gegeerde buit voor Clerici met gezag en relaties. Vele kosterijen brachten het echter niet zover. Aan iedere kosterij ten slotte was toch ten minste een **klein tiendegebied** verbonden + verplichte offergaven en vrijwillige bijdragen in natura en klinkende munt (kostersblok). Vanaf de XIVe eeuw vierde de jacht op prebenden hoogtij en kwam de kosterij gewoonlijk in handen van studerende of elders wonende geestelijken, die de bediening aan anderen overlieten en zelf de vette brokken voor zich hielden. Hetzelfde gebeurde met de pastoren. Aan deze ergerlijke toestanden kwam een einde in 1686.

Naast de gewone ambtsplichten moest de koster nog zorgen voor «redelie ende tarnelec luydende ofte beyarden; de choralen ende scoelinderen te doen singhen, de messe te diene, de bedeleloch te treckene tsmorgens ende snoenens» en te luiden. «Als 't blixemt en dondert, ofte ander notabel onweder maect». «Om een ieder te verwecken tot het gebedt ten eynde de here Godt van ons af te weren allen ongelukken». Er viel te Blaasveld eens een dondersteen en 't was toen de koster vergeten had te luiden. Ook dat kleppen en dat luiden bracht hem een goede duit op. Soms had hij ook nog een speciale vergoeding om de honden uit de kerk te weren en om de rondfladderende kerkuilen te vangen. Het waren voor de koster allemaal profijtjes.

Wie herinnert zich koster Fideel uit de «Heren van Zichem»? Omer Karel De Laey besluit zijn gedicht «Diepe Peinzen» met de woorden van

de koster op zijn West-Vlaams (P.J.A.N. G.v.M. 30/7/76) :

«Of de corpora versliten
Zelve 't been van 't toetsenspel.
Tous les corps, twee uitgezonderd :
perkament en kostersvel».

Gewoonlijk betaalde de koster geen huishuur. We zegden het reeds, op kleine parochies zeker was het kostersbestaan geen vette kluit, en zocht hij uit alles een graantje mee te pikken of een strootje mee te trekken. De koster deelde in al die verscheidenheid van «Accidentia». Samen met de pastoor, bij gelegenheid van begrafenissen, jaargetijden, fundaties, brooduitdelingen, kerkgangen, het luiden van de klokken en dergelijke. Naderhand voegde zich daarbij nog een vergoeding voor het onderhoud van het uurwerk.

Voorts had de koster jaarlijks recht op een paar schoven rogge, eieren en een brood van 10 of 11 pond van elk huishouden dat zaaide en maaide. In die oude tijden met zijn specifiek agrarische economie werd dat allemaal in **natura** betaald. De boer met één ploeg of één paard moest jaarlijks één meuken (± 20 kg) rogge geven; de boer met 2 ploegen of 2 paarden : 2 meukens. In de kerkrekeningen van 1666 treffen we zo'n specificatie van het inkomen der kosterije.

«In den eersten wort den Koster gehouden van de ploegen der pachters treckende van ieder ploegje een half vertele rogge bedraegt voor het jaer 166 ter somme 27 g
— item van 20 H. Cruysmissen te helpen singhen komt 6 g
— item van ieder hantwercken 12 st. bedraegt 16 g
— item van den Panele van de H. Sakramenten missen treckt van den tijdelijcken hem jaarlijcks 20 g
— item van de kercke jaargetijden te singhen treckt 3 g

tot teecken der waerheyt van deze bovengeschreven specificatie attestere hetselve alsoo te weesen synde oock bereyt tselve met priesterlijcken eedt te bevestigen in quarum fide han subsuipsi hac undecima Octobris, anno 1666. Joh. Van Wanghe, pastor in Blaesvelt. Ook koster Frederik Beelde, custos in Blaesvelt bevestigt het.

Buiten zijn schoolpenning had hij eveneens in de paasweek naar oud recht zijn rondgang bij de parochianen om **eieren** op te halen, wat nu nog de misdienaars plachten te doen, al kleppend met hun ratel langs de straten. Een oud volksrijmpje doelt op die kosterseieren :

Bim-bam-beieren
De koster mag geen eieren.

Wat mag hij dan ?
Spek in de pan !
Is dat gene lekkere man ?

Bracht het schoolhouden hem een duitje op, dan gaf hem dat ook weer kans om aan wat winterstooksel te geraken : een mutsaard en een zakske turf, en voor de menagie soms al een zendeke boerenpens. Ook van het H. Geestvarken, dat telkenjare een paar maal, gewoonlijk met Kerstmis en Pasen, door het Armbestuur geveet werd voor die «aermen», had hij zijn beste deel. De verdeling van dat varken geschiedde volgens een eigenaardige traditie en gewoonte-recht. Zo ging de pastoor eerst weg met een flink stuk beste vlees, 2 poten, één achterhesp met het gatstuk van deze hesp, de pensen, de helft van de ribben, een vierde paart van de lies, één nier, de helft van de lever, en om de zende volledig te maken nog één oor bovenop. Voor de koster bracht dat ook een vette pot op : één vierde paart van de crawy, een vierde paart van de lever, een half oor, een halve kop, de voorhesp, met het voorstuk van deze hesp, één poot, een vierde paart van de lies, voor wat smout op de boterham, een vierde paart van de ribbekens en één nier. Moeten we daarbij zeggen dat daarna ook nog de armenmeesters hun handen open hielden voor hun paart, de officier of de champetter en de slager van het zwijn. Wat er nog van overschoot was voor de arme «aermen». Met die overschot konden ze wellicht nog een soepeke maken met een mergpijpeke daarin of een hammeke, «plek-bakkes», poten en oren in het zuur.

Vroeger kwamen de kosters met hun zangers, evenals de boogschutters van grotere of andere parochies, de kleine bij hun ommevangen en processies helpen. Volgens het testament van Mevrouw van Blaasveld, Margaretha de Hornes van 30 April 1666, art. 1 moest op zondag van het octaaf van St. Ursula een solemnele dienst «met sesse priesters tot assisteren «gebeuren». Voorts moest de processie uitgaan met de relikwieën van de «elff duysent Maeghdekens», deze van de H. Cosmas, van de H. Amandus en alle andere relikwieën.

Ook de kosters van Willebroek en Heffen moesten ieder jaar deze dienst en processie komen helpen opluisteren en de koster van Blaasveld bijstaan. Ze hadden daarvoor twaalf stuivers elk, en de zangers gekleed in overrokken elk 2 stuivers. Tot dit doel had Margaretha aan de kerk een rente van 500 gulden gefondeert, die 31 gulden intrest opbracht en die gehypothekeerd was op het pachthof en herberg de Sint-Huybrecht. Bij het uitgaan van deze optocht werden er ook telkens **meien** gepland en schoten met het vuurroer gelost. We

vinden dat terug in de kerkrekeningen. Nog tot in de 19e eeuw werden die 3 kosters 8 gulden en 8 stuivers betaald voor deze assistentie. Tot voor het Vaticaans Concilie bestond er een kostersschool, en werden vele kosters tevens tot bekwame orgelisten opgeleid, inzonderheid door het Lemmensgesticht te Mechelen.

Dat ook in de folklore de koster zijn neus opsteekt is niet te verwonderen. Zovele volksvertelsels spreken met zalige humor over de kibbelarijen tussen pastoor en koster — de wilde vespers — hoe ze elkaar trachtten beet te nemen. Smakelijke volksrijmpjes en gezegden illustreren de figuren van de koster met goedge spot.

Ora pronobis
De keuster heet Jacobus.
Hoe heet zijn vra-a ?
Victoria !
Hoe heet zijn ma-ase ?
Keurt van ka-ase !
Hoe heet zijn kind ?
Snotvink !

- Als de pastoors en de kosters kijken
Kunnen de geheimen in de kerk niet blijven.
- Amen, zei de koster, en de kerk was uit.
- «Wat is dat ?» zei de koster, en de kerk stond in brand.
- «Daar geen dwang is, is er geen eer, zei de koster, en hij sloeg de beelden in de kerk.
- Alle officiën zijn smerig, zei de kostersvrouw, toen zij een eindje kaars uit de kerk kreeg.
- Kosters vee wijdt op het kerkhof.
- Met goede lui is het goëd te doen te hebben, zei de koster, en hij toog Onze-Lieve-Vrouwen rok uit.
- Wat de paap niet wil, neemt de koster gaarne.
- 's Kosters kiekens wachten (begraven zijn).
Een rijmpje dat vooral door de misdienaars werd gezongen is het volgende :

Dominus vobiscop
Heft de pastoor zijn slep op.
Ara-pro-nobis
De koster heet Jacobus.
Pater Noster, slaat de koster.
Is hij niet dood
Slaat hem op zijn tervebrood.

Het gebeurde dat die ene pastoor een stukske bult op zijn rug droeg ; de koster ook had wat aan de hand, hij wist wat van Zwijndrecht : hij liep wat mank en krom. In de vespers zong die pastoor om zijn koster te plagen :

Dominus vobiscrum !

- waarop onze koster dapper tegenzong :
Et cum spiritum bultum !

Onder alle koren is er kaf, en dat ge al eens een rare piet onder de kostersfamilie aantrof, dat komt ge in de beste families tegen. Zo was er te Hombeek een zekere koster-schoolmeester, Jan Verlinden, die liever aan genever rook, dan aan wierook. De pastoor die ook een goede fles niet versmaadde, maar natuurlijk met moderatie, en in eer en deugd, had er toch wat mee te stellen. Hij moest er in 1602 zelf de landdeken bijhalen, toen hij zelf zo ver ging met 's nachts zijn koeien te stallen in de sacristij. Ge ziet van hier wat ne broebel !

Een koster-schoolmeester waar ze in Blaasveld in den tijd ook wat mee te stellen hadden was Gabriël Van der Kindere. Wellicht met reden had hij herhaaldelijk zijn beklag gemaakt over zijn kleine competentie tot op zekere dag, nl. 8 jan. 1813 de pastoor een briefje thuis kreeg van het bisdom, over dat klein loon, en verzocht om een toelage van 50 fr. aan de koster voor «eene goede Cazake», en was in deze woorden gesteld : «Uwen coster heeft nu eenige keeren vertoont aen het groot vicariaet en aen mij den uytnemenden klynen loon, die hij heeft boven zijn **koorne oft graen** om de parochiaale diensten, zoodaenig dat dito groot vicariaet mij belast heeft van aen Uwe Eerw. en aen den Raed van Uwe Fabrique te schrijven van hem **ad interim**, en tot dat hij aliunde zal beter voorzien zijn, **jaerlijcx** te betaelen van Uwe Fabrique **vijftig francs**, en ook zoo telle voor het nu vervallen jaer 1812. Het groot Vicariaet wilt dat eenen coster door zijn goed en christelijk gedrag en goede zeden, door zijne woorden en werken **overal** stigt, en dat hij in de kerk in bedieninge zijnde, eene goede **Cazake** moet kunnen aendoen. Verhopende van den uytvoer dezer resolutie, blijve met den wensch van een zalig nieuw jaer, ook aen geheelen uwen raed der Fabrique.

Uwen Oodm. Dienaer
N. Delvalx, deken en plebaen
van St. Rombout».

AFSTELLING VAN KOSTER-ONDERWIJZER G.F. VAN DER KINDEREN WEGENS SLECHT GEDRAG

Daarmede was het geval Van der Kinderen nog niet van de baan. Want het zou nog heel wat rumoer in 't straatje en in de kerk teweeg brengen. Maar «Barbertje moest hangen». En onze koster-schoolmeester-orgelist zou en moest de strop krijgen.

De 26 januari 1823 vergaderden de kerkmeesters in verband met een schrijven van de Arrondissementscommissaris van Mechelen in dato van 22 januari, gericht aan de burgemeester der

gemeente. Reeds volgens een vorig schrijven van de Commissaris van 29 sept. 1822 moest Van der Kinderen als onderwijzer worden geschrapt. Maar volgens zijn betoog behoorde het ambt van schoolmeester en koster verenigd te blijven om reden dat in dergelijke kleine gemeente het een zonder het ander geen genoegzaam bestaan garandeerde. De raad was van hetzelfde gevoelen door de plaats van koster slechts het bescheiden loon van 170 gulden opbracht, waarvan de koster dan nog een woning moest voorzien. En alhoewel Van der Kinderen de plaats van koster wenste te behouden, maar aangezien hij later bij de eerste gelegenheid deze plaats wel zou vaarwel zeggen, vermits hij reeds vroeger als koster en onderwijzer reeds zijn beklag maakte over het ontoereikende loon, en dat de parochie in dit geval moeilijk een kandidaat zou kunnen te pakken krijgen, voor enkel het ambt van koster-orgelist, was het dilemma gesteld, ofwel de kans te lopen van later niemand in dit geval te vinden, om deze plaats met eer te bekleden. Het besluit lag voor de hand. Van der Kinderen, Gabriël, Franciscus werd bij meerderheid van stemmen : drie tegen één, als koster afgesteld.

In dezelfde vergadering reeds werd als opvolger Joannes Baptista Maes van Heindonk aangesteld.

Het is eigenaardig, maar op 17 februari daaropvolgend heeft er een tweede zitting van de kerkmeesters plaats, waar gans die was nog eens wordt uitgehangen, en nogmaals de afzetting van Van der Kinderen wordt behandeld en bekrachtigd. Schoolmeester-af en kosterij kwijt ! Het een hield verband met het ander en het een volgde uit het ander. Want, zo luidt het verslag dezer tweede zitting : «De kerkmeesters, gezien den brief van het gemeentebestuur in dato van 24 juny 1822, toegezonden aan de Commissie van Onderwijs der provincie Antwerpen, inhoudende verscheyde klagten over de onagzaamheden van G.F. Van der Kinderen in het volbrengen zijner pligten als schoolonderwijzer dezer gemeente, over zijn slecht gedrag, zijne onzedelijkheid en ongeoorloofde hekelarijen tegen wereldlijke en geestelijke overheyd».

Ingevolge het verslag van de Arrondissementscommissaris ter plaatse gedaan, werd hij van dit ambt verwijderd bij besluit der G.A. heren Gedeputeerde Staten van 15 november 1822. Dit voorgaande bracht dus vanzelfsprekend ook het verlies van het kostersambt met zich mede. Want ingevolge de betuiging van de Prins-Aartsbisschop van Mechelen in die zin (brief van 12 aug. 1822, cabinet no 496) vervolgt het raadsverslag «Overwegende dat de Commissie van Keustersampt voor twee jaren verleend door

Z.E. den Prins-aartsbisschop van Mechelen aen den gezeyden Van der Kinderen, verschenen is van over vijf à zes jaren en dat derzelve sedert dien tijd niet is vernieuwt geweest, zoo dat hij niet moet aenzien worden als koster maer alleenlijk als de fonctien bedienende.

Overwegende dat hij nog onlangs eenen klaren blijk van zijne zedelijke en godsdienstige regels heeft gegeven in het rekest dat hij heeft voorgedragen aan zijne Ex. den Minister van publiek onderwijs, Nationale Nijverheid ende Kolonien, waer in hij tegen mijnheer den pastoor van Blaasveld onbetamelijk en valschelijk heeft gelasterd, waarvan de valschheyd aen Z. Ex. is geprobeerd misdrijf voorzien door de artikels 370 en 374 van den wetboek van strafrecht hetgene met ruymte beantwoord aen eene der vragen gedaen door Z. Ex. den Gouverneur dezer provincie door zijnen brief van den eersten dezer maend, en het gene alleen genoegzaam is om te bewijzen dat zijne verwijdering van het keusters-ambt noodig is».

Verzachtende omstandigheden waren uitgesloten en ingevolge art. 33 v/h. decreet van 30 dec. 1809, en het besluit van 22 okt. 1819, werd hij bij meerderheid van stemmen «voozen», heet dat, vervallen verklaard en afgezet als keuster. De stemmen waren als vooreerst de pastoor, president. Du Trieu en Pertsman, Tresorier en verder nog Van Breedam, secretaris.

Ze kregen echter Van der Kinderen zo gauw niet klein. Het was een taaie ! Want hij weigerde eenvoudigweg het schoollokaal te verlaten en ging voort onderricht te geven. De zaak kwam voor het Beroepshof en de gemeente werd in het ongelijk gesteld en bovendien verwezen tot de gerechtskosten, ten belope van fr. 875,76. In 1835 zou hij zelfs tot de eerste gemeente-onderwijzer worden benoemd. Hij had toen reeds 27 jaren dienst maar verdiende met zijn wedde van fr. 50, minder dan in 1808. Gabriël, Franciscus Van der Kinderen was geboren te Hingene op 1 oktober 1768, huwde met Joanna Catharina De Boeck van Puurs en overleed op 10 mei 1852.

NAAMLIJST DER BLAASVELDSE KOSTERS

1. LENSSENS Joannes, stierf van de pest evenals zijn zoon, in 1635.
2. BEELDE Frederik, volgde J. Lenssens op in 1635. Was gehuwd met Anna Abovina, overleed 28 maart 1681. Zijn grafzerk bevindt zich in de kerk.
3. BEELDE Joannes, geboren te Blaasveld op 12 januari 1649, volgde zijn vader op in 1681.

Was gehuwd met Elisabeth De Bruyn. Hij stierf in 1721 en werd begraven aan het O.L.Vrouw-altaar.

4. APERS Franciscus, was opvolger van J. Beelde op 12 januari 1721 en gehuwd met Catharina De Boeck. Bij besluit der schepenen werd hem een commissie verleend als schoolmeester op voorwaarde dat hij **voor niets** de arme kinderen zou leren lezen en schrijven en de catechismus onderwijzen. En indien hij dat niet aankon, dat hij in dit geval door zijn vader moest geholpen worden.
5. MEASIUS Judocus, volgde Fr. Apers op. Was geboren in 1709 en gehuwd met Catharina De Boeck, weduwe van zijn voorganger. Measius overleed de 6 april 1742, slechts 33 jaar oud. Hij werd begraven in de kerk.
6. APERS Judocus, geboren te Blaasveld op 1 november 1723. Zoon van Apers Fr. en Catharina De Boeck. Huwde in 1749 met Clara Steenmans, en stierf op 10 oktober 1807.
7. APERS Petrus, geboren op 3 oktober 1750. Zoon van voornoemde. Stierf de 4 aug. 1807, hetzelfde jaar als zijn vader.
8. VAN DER KINDEREN Gabriël Franciscus, geboren op 1 oktober 1768 te Hingene, gehuwd met Joanna Catharina De Boeck van Puurs, overleed op 10 mei 1852.
9. MAES Joannes Baptista van Heindonk, volgde in 1823 Van der Kinderen op.
10. VAN DEN BOSSCHE Jozef werd de volgende koster-onderwijzer tot in 1843.
11. WELLENS Carolus, koster-onderwijzer van 1843 tot 1878.
12. BOON Jan Baptist, geboren te Erps-Kwerps op 15 oktober 1843. Gehuwd met Nathalie Wellens. Was tevens gediplomeerd onderwijzer. Hij overleed op 30 april 1928.
13. DE SMEDT Franciscus, geboren in 1911, overleed reeds na 5 jaar in 1933.
14. VAN INGELGHEM Jaak, geboren te Breenonk in 1912. Koster-organist sedert 1933, tot 1973. Hij sluit de rij der Blaasveldse kosteren. Zijn vacante plaats werd niet meer bezet.

De **koster** is, zoals reeds de **hondenslager**, de **zwis** of **kerkbaljuw** een figuur die ook reeds tot het verleden gaat behoren.

Jos. de Keersmaecker

ST-THERESIACOLLEGE

Veldstraat 11

2920 KAPELLE-OP-DEN-BOS

Tel. (015) 71 11 94 en 71 13 80

- **Basisschool :** 5e en 6e leerjaar

- **Oude humaniora :** Latijn-Grieks
Latijn-Wiskunde

- **Nieuwe humaniora :** Moderne
Economische
Wetenschappelijke A

Externaat

Half-internaat

Pasteitjes en vlaaien vindt U overal,
maar wil U eens iets fijn,
dan moet het van het modernste bakkertje zijn.

Als U er éénmaal hebt van genoten,
zult U beslist nergens meer kopen.

Proef en vergelijk de moderne kwaliteit
en U zegt onvermijdelijk :

Oh, hoe heerlijk fijn,
dat kan niet anders dan van Freddie zijn !

BROOD- en BANKETBAKKERIJ

F. MOEREMANS-MOONS

DORPSTRAAT 47 - BLAASVELD
Tel. (031) 86 73 18

Aan huis bestelling

Veilig, winstgevend, makkelijk sparen...

het **DEPOSITOBOEKJE**

van de

**Generale
Bankmaatschappij**

VAN LANDEGHEMSTRAAT 66

WILLEBROEK

VOOR AL UW VERZEKERINGEN

WEND U TOT

A. DE BONDT

BROEKSTRAAT 70
2662 BLAASVELD

Wiel's...Wielemans
Kwaliteitstraditie sinds 1862

Bel Meubel

UW MEUBEL

De best gekende en goedkoopste meubelzaak uit gans de streek
20 % GOEDKOPER

LOUIS BEULLENS-HERMANS
MECHELSEWEG 264
KAPELLE-OP-DEN-BOS (Oostkant)
TEL. (015) 71 14 03

KREDIET

Drie verdiepingen toonzaal — Ingang vrij

KONTANT

Op aanvraag worden de cliënten thuis afgehaald,
zonder verplichtingen tot kopen

UIT SYMPATHIE

Tiny Bell

en haar orkest «SMACK»

FEESTINRICHTER : voor al uw bals en feesten,
alle inlichtingen adres BEL meubel

RESTAURANT ESPERO

AUG. VAN LANDEGHEMSTRAAT 67

2660 WILLEBROEK

TEL. (031) 86 85 10

Specialiteit :

PEPERSTEAK — MOSSELEN

SOCIETE CARBOCHIMIQUE

ASED n.v.

Gekorrelde stikstofmeststoffen

Vloeibare meststoffen «Tertrasol N»
en «Tertrasol N + P»

Complexe samengestelde meststoffen : Ecased en Tertre-Auby

Bladvoeding : Tertrel

Magnesiumoxyde onder gemicroniseerde vorm : Maneltra Magnesium

Handels- en landbouwkundige

RENAISSANCELAAN 12 — 1040 BRUSSEL

TEL. (02) 36 20 80 - (02) 33 01 73

Gestratificeerde KRASVRIJE
AANBOUWKUUKENS

3.100 fr. de lopende meter
nu in het bereik van **IEDEEREEN**
dank zij de lage prijzen
en toch beste kwaliteit bij

WILLY OLBRECHTS

J. HAMMENECKERSTRAAT 44

KAPELLE-OP-DEN-BOS — TEL. (015) 71 13 51

Alles wordt op maat gemaakt volgens uw beschikbare plaats en al onze meubelen zijn van binnen en buiten met gestratificeerde platen van eerste keus.

HARRY VERLINDEN

VAN LANDEGHEMPLEIN 14 WILLEBROEK

- OMEGA
- TISSOT
- RODANIA

ZOWEL UURWERKEN
ALS JUWELEN

Voor een mooie ingerichte keuken

VRAAG EENS PRIJS AAN

ILWA-keukens

- alle kombinatiemogelijkheden
- perfecte afwerking
- gratis prijsopgave
- verdelers over gans België

TEL. (031) 86 60 25

SCHOOLSTRAAT 9

R u i s b r o e k - S a u v e g a r d e

OFFICIEEL VERDELER

VOLKSWAGEN - AUDI

Steeds de volledige gamma in voorraad

Garage Vissers p v b a

BTW 400.788.657

TOONZAAL GEOPEND TOT 20 UUR

KONINGIN ASTRIDLAAN 7-9
2659 BREENDONK

☎ (03) 86 86 10
86 64 70

STANDING DOOR KWALITEIT

dat kan alleen

RODAL

P. V. B. A.

Tegelfabriek van Noord-West Brabant

MEISELAAN 52 - NIEUWENRODE - TEL. : (015) 71 13 59 - 71 14 37

met haar 4 afdelingen : — VLOEREN
— SCHOUWEN
— CEMENTDALLEN
— SILEXDALLEN

Komt ook op zaterdag- en zondagvoormiddag genieten
van onze gans vernieuwde toonzaal !

LACHEN IN ONS BEROEP

Al eens een (auto) ongeval gehad ?
Dat ongeval schriftelijk doorgegeven ?
Gelet op mogelijke dubbelzinnigheden ?
Hierna enkele losse grepen uit bestaande ongevals-
aangiften. Natuurlijk naamloos ! Aan U ze dubbel-
zinnig en/of komisch te vinden.

- «Tegenpartij stond stil voor het huis van zijn vriendin nr : 4».
- «Ik reed op de baan naar St. Niklaas, toen ik plots op een onverlichte koe botste».
- «Van uit mijn positie kon ik onmogelijk zijne linkerflikker zien branden hebben».
- «Ik heb inderdaad een meid en een werkvrouw, maar ik had toch gevraagd ze allebei te laten dekken. Mag ik U verzoeken na te gaan, of mijn agent zijn werk wel goed deed ?».
- «Hij botste tegen mijn deur. Mijn vrouw had het zien aankomen, want ze zei efkens ervoor : Pas op want die is zo zot als iet».
- «Hij knotste tegen drie stilstaande auto's en knots ik had het ook zitten».
- «Mijn echtgenote stond stil, en zonder dat ze het wist zat tegenpartij er van achter op. Het was een zware slag. Gans hare koffer was ingedrukt, en een stuk van haren uitlaat vond ze nadien nog in de gracht».
- «Zo zijn er mensen die wel een degelijke ongevalsaangifte kunnen doen, maar die niet weten dat een autoverzekering, wel veilig, 10 % voordeliger in premie kan zijn».
- «En zo zijn er jonge zelfstandigen, die niet weten dat er mutualiteiten zijn, die hun, bij werkonbekwaamheid door ziekte of ongeval, tot 1.000 fr. per dag uitbetalen. Ja ! En dit tot hun 65 j. (6 dagen per week A.U.B. !) voor een bijdrag» die de helft goedkoper is dan bij verzekeringsmaatschappijen».
- «En lach niet als wij U zeggen, dat 8 op 10 van die jonge beginnende zelfstandigen, door onwetendheid, zich verkeerdelijk in orde stellen met hun sociale-wetgeving-inschrijving en hierdoor duizenden franken teveel aan sociale bijdragen betalen».
- «En geef toe dat zelfs 90 % van onze jonge intellectuelen, hun meest interessante bronnen en formules van lening niet kennen... omdat het tenslotte hun beroep niet is».
- «Dat er verschillende jonge zelfstandigen zijn, die dringend een goed fiskaliteit-boekhouder nodig hebben».
- «Dat zij misschien aanvoelen, dat wij meer dan «alle verzekeringen» doen».
- «Dat wij inderdaad tegelijkertijd raadgevers zijn, voor alle problemen met financieel karakter, en dat een groot deel van die raadgevingen, gratis bij wijze van service, aan ons klienteel gegeven worden».
- «Dat wij ons hoofdbureau te 2638 Reet hebben - Clemenshoek 16, telefoon : (031) 88 20 31 en een speciaal bureau voor autoverzekeringen te 2650 Boom autostrade (Antwerpsestr. 258 - aan den barreel - Tel. (031) 88 40 48)».
- «Dat wij ook bijbureaus hebben te Leuven en te Brussel, en klienten in elke vlaamse stad en bijna in elk vlaams dorpje...

**Steeds welkom.
STAF SOMERS**

In naam van :
«GROEP STAF SOMERS-LAURIKS»

DE DYNAMISCHE

KREDIETBANK

BIEDT U DE

VOLLEDIGE GAMMA

VAN MODERNE

EN EFFICIENTE

BANKDIENSTEN :

zichtrekeningen, Eurocheque,
depositoboekjes, kasbons en
andere beleggingen, persoon-
lijke leningen, financieringen...

KREDIETBANK

waar U woont, waar U werkt, waar U winkelt !

graag
onze medewerking
aan initiatieven
die
DE MENS
vormen
geestelijk verrijken
ontspannen
gezond vermaken

**konstruktie
j. lambrechts
ruisbroek**

LOUIS DE SMEDT

V A S T T A P I J T

A. VAN LANDEGHEMSTRAAT 93 - 105
WILLEBROEK

TEL. (031) 86 66 08
86 76 29

- ONDANKS INFLATIETIJD
GOEDKOPE TIJD
BIJ LOUIS TAPIJT !

HET KALF VAN BLAASVELD

Uit het liturgisch geestelijk spel, de mysterie-spelen, die in de kerken zelf werden opgevoerd, is het geestelijk drama en naar het woord van Prof. Dr. Van Mierlo, geheel het middeleeuwse toneel ontwikkeld en vervolgens het wereldlijk toneel. Behalve het zuiver liturgisch spel dat zich nog tot in de late middeleeuwen in de kerk handhaafde, werden de vrije spelen : **abele spelen, cluvten, sotterneyen** buiten de kerk gedrongen. De volkstaal ging nu overheersen en allengs ging ook de band met de liturgie veel losser hangen. In de 1e helft der XVe eeuw komen de Burgondische hertogen met hun pracht en praal en verfijnde cultuur. Zij betrachtten echter geen volkskultuur, want een geweldige verfransende invloed ging van hen uit. Tegenover deze rijkdom schreeuwde een schrijnend pauperisme. Er was zedenverwildering en de kerkelijke tucht zakte angstwekkend diep. Het zou de voedingsbodem worden der Hervorming. Prof. Huizinga schetst in zijn «Herfsttij der Middeleeuwen» een angstwekkend beeld van deze verwording. Het komt evenzeer tot uiting in de beelden van Hieronymus Bosch en Pieter Breugel.

Het is in die tijd dat de Rederijkers hun inrede doen in onze letteren. Het volk door de gilden der ambachten tot bewustzijn en mondigheid gebracht kreeg voortaan een nieuwe rol te vervullen in de samenleving. Ook de kunst uit haar geboren zou een gemeenschapskunst worden in tegenstelling met die der Renaissance die het individu boven de gemeenschap stelde. Ook de tachtigers zouden van dit principe uitgaan, en slechts de kunst om de kunst huldigen. Spijts, soms ergerlijke woordkramerij, zouden deze gesmade Rederijkers, tegen de verfransende invloed van Burgondië met de overal gestichte kamers van Rhetorika, niet alleen voor de volksaard, maar tevens een allergrootste rol spelen voor het behoud der diëtse en dus onze volkstaal.

Michiel de Swaen en U. Willem Ogier waren wel de beroemdste vertegenwoordigers. Hun bindingen met de middeleeuwse traditie hebben ze in tegenstelling met de Renaissance niet geheel verbroken.

Ook de processies en ommegangen floreerden en waren telkens niet slechts een godsdienstig maar ook een volksspektakel. De Vlaamse ziel, een dualiteit van mystiek en uitbundige levensvreugde. De gekste sotternijen waren ingredienten van deze optochten : zwarte duivelen met rammelende kettingen, knallende buksen in het wilde weg, dansende beren, en de tot roes voerende wijn in de tinnen kannen.

Ook dialogen en pantomines, zoals we dat nog meemaken in sommige ommegangen, zoals bij de Hanswijckprocessie, de H. Bloedprocessie te Brugge, en de vroegere Maria-omwegang te Boom, werden onderweg gehouden en opgevoerd. Ook werden op de meeste plaatsen na deze ommegangen en processies, spelen van Sinne, esbattementen, sotternieën en factien opgevoerd, hetzij op een wagen, op straat, in een herberg of in een overdekte tent. Iedere stad en elk belangrijk dorp had zo zijn «Gesellen vander Conste». Ze werden hoe langer hoe meer populair en waren met de schuttersgilden belangrijke elementen in het volksleven. Deze spelende gezellen zijn gesproten uit de processiedienst der kerken. En naast hun rol van volks- en kunstvermaak volbrachten ze daarenboven nog een volksoepvoedende taak. Het is echter wel zonderling dat deze rederijkers met hun spelen in de tijden der Hervorming soms met argwaan zijn bespied geworden. Immers wantoestanden en misbruiken aanklagen was ook toen zeer verdacht en gevaarlijk. Ook Alva heeft er zijn zeg in gehad. En toch waren ze kerks en stonden in nauw verband met de kerk en de parochiepaap. Van de andere kant zijn ze verworpen geweest door de Calvinistische heethoofden, die ze aanzagen, omdat ze Zuid-Nederlanders waren, als te Katholiek en Spaans.

Injurieert geen state, zegt geen kleenigheid
maar verwekt tot wijsheid, liefde en eenigheid

Het Calvinisme was koud dogmatisch en liet geen enkele dialoog — wat het zoever aan de Roomse Kerk had verweten — zelfs het Lutheranisme werd bestreden. Tenslotte heeft het veel volks gedood.

Op regelmatige tijden werden er landjuwelen gehouden, die soms weken duurden, die met pracht en praal gepaard gingen en waar van heinde en verre aan deelgenomen werd. De beroemdste onder deze waren dat van Gent in 1539 en van Antwerpen in 1561. Bij de opening der willebroekse vaart in 1561 werden er eveneens acht dagen lang te Brussel zo'n rederijkersprijskampen gehouden. Het gelegenheidsgedicht bij de voltooiing van dit achtste wereldwonder werd geschreven door Gijsbrecht Mercx. Het landjuweel kreeg zijn naam van het oud-frans «joiël» (prijs of spel). Aanvankelijk werden bij de wedstrijden der Brabantse schuttersgilden toneelstukken opgevoerd en zo werd de term door de Brabantse rederijkers overgenomen ter aanduiding van de feesten waarop slechts de kamers van het Brabants verbond mochten meedoen. Te Mechelen greep in 1525 de eerste dergelijke

wedstrijd plaats. Hierop volgden Leuven (1532), Mechelen (1535), Diest (1541) en tot besluit het luisterrijke landjuweel te Antwerpen in 1561. Nog heden bestaan er rederijerskamers en worden er landjuwelen gehouden, al is het niet meer in dezelfde zin en trant. In 1923 stelde Koning Albert ter aanmoediging van het amateurstoneel een jaarlijks landjuweel (beker) in. Sinds 1930 wordt onder de zeven achtereenvolgende winnende verenigingen een erewedstrijd uitgeschreven voor de uiteindelijke toewijzing van de beker.

Heden ook worden nog naar vaste geplogenheid in onze volkse toneelverenigingen, na een drama, als toespijs nog een of andere klucht opgevoerd. Immers het volk moet eens kunnen wenen en lachen. En wat is het leven? Een lach en een traan. Zoals in de processies met zijn engelen en heiligen — atmosfeer — trad ook de duivel als een lachwekkende hansworst op. Het is dus, zegt Floris Prims, de voortzetting van een aloud gebruik, dat zijn vertrekpunt heeft in de kerkelijke ommegangen. Na de stichtende punten in de ommegang te hebben uitgebeeld en soms ook een spel van zinne, staande te hebben voorgedragen, werd er door de gezellen van de kerk bij de ontbinding van de processie, een dwaze klucht opgevoerd.

In de XVIe eeuw doen de Rederijers aldus voort. Na hun spel van «Sinné», volgt een **esbattement**, een **boerte**, een **cluyte**, een **factie**.

Ook op het landjuweel te Antwerpen in 1561 werden er **factiën** opgevoerd. En wat daaronder diende verstaan te worden, laat de **caerte** van uitnodiging horen.

« wie de beste factie voort zal stellen,
achter de straten doende, met een vroolijk
rellen,
waar meest zin in besloten ligt zonderlinge
en recreatievelijkt om vertellen;
maar schimp en onheuschheid buiten vallen,
met een nieuw dansliedeken om springen,
die wint... enz.»

Het was dus wel dwaasheid, maar toch heel wat anders dan een cluyte. Die dwaasheid mocht echter niet zonder zin zijn. En op de wedstrijd zou ook de waardebeoordeling afgewogen worden volgens de «meeste zin die er in besloten zou liggen». Ook was er een dansliedeken aan verbonden, dat door alle personagiën van de factie zou worden gezongen en gesprongen.

Een factie die er op dit landjuweel werd opgevoerd, was «**Het Calf van Blaesvelt**».

Volgens de caerte, vertelt verder Fl. Prims, mochten er slechts twee prijzen voor de factie voorzien worden. Er ontstond wat ruzie in 't straatje. Ten slotte werden er zes bekroond.

De «opperste» prijs voor 't beste esbattement

werd toegekend aan de «Vurige Doorn» van s'Hertogenbos.

De tweede aan de «Lischbloem» van Mechelen
De derde aan de «Goudbloem» van Antwerpen
De vierde aan de «Leliebloem» van Diest
De vijfde aan de «Christusoogen» van Diest
De zesde aan de «Roos» van Leuven.

Nu moet men weten dat het «Calf van Blaesvelt» opgevoerd werd door de kamer van s'Hertogenbos en de eerste prijs behaalde. Het spel bevatte 10 personagiën: de patroon van de Alven en zijn wijf, en dan de dwazen: Peerken van Tuyl, Coppen van Mal, Maes van Keyendaele, Heynkenk van Sotteghem, Groote Laudate, Lies Rommelooze, Jonkvrouw Dante en Vrouw Schielooze. De namen laten reeds vermoeden wat soort personagiën ze voorstellen, zegt Fl. Prims.

De korte inhoud van het stuk is als volgt:

De patroon van de Alven = van de Sotten, zegt aan zijn vrouw dat hij wel iedereen die naar 't stof van de molen haakt (= een slag van de molen gehad heeft) of die de kei in 't hoofd lotert, zou willen bestrijken met zijn zelf om ze te genezen — «dats nog zotter maken» — Alvinne wil dat hij eerst zijn naaste geburen helpe, die daar gepaard aankomen: Peerken van Tuyl met zijn groote Laudate, Coppen van Mal met Liesken Rommelooze, Maes van Keyendaele met jonkvrouw Dante, Hein van Sotteghem met vrouw Schielooze. De eerste twee hebben dikwijls te Oosterweel in de Botermelkstraete gewandeld als liefkens samen. Vrouw Laudate weet het kwaad dat moet bestreken worden: «recht onder zijn mutse en mij onder mijn doek». — Coppen van Mal verschijnt eerst:

De Patroon:

Nu laat mij eerst uw tronie aanschouwen
of daar nog vouwen der wijsheid aan kleven.

Coppen:

Die hebben we tegen 't kalfshoofd afgewreven
dat te Blaesvelt eertijds geslagen was.

Het is de beurt aan Hein van Sotteghem:

Antwoord mij toch

wat dezen dronken bloet, daer staet en relt
en zie wel, hij is immers met eenen zot ge-
kwelt,

of een calf van Blaesvelt heeft hem gestoken.
(Het is het antwoord van een vroedvrouw op Hein, die haar komt halen, nadat het kind al geboren is). — Hij ook immers moet gezalfd worden.

Aan jonkvrouw Dante zegt de zalfstrijkende Patroon:

Gij hebt het veel erger dan u zelf wilt weten
Daar blijven twee onsen zelf aan — ongebeu-
zeld;

Gij hebt al te veel aan het kalfs hoofd ge-
peuzeld.

Men ziet, het kalfshoofd van Blaasveld verwekte de zotheid op verschillende wijzen : door aanraking, door verwonding, door opeuzeling. Van Sotteghem en Schielooze hebben nog meer nodig dan de anderen samen.

De Patroon :

Gants rook ! Daar was mij uw neus in den wege,
gij hebt er daar eenen die gewis is !

Sotteghem :

Ik heb een domp hoorn die goed en frisch is,
en mijn wijf een tronie om potten te kleerne...
Wanneer allen gezalfd zijn, na vastgesteld te hebben dat er voor de broederen en zusteren wel een zalfbus nodig is als een Homburger ton, zal men de Patroon ter ere een liedje zingen en om hem rondspringen :

Want groot en smal, helpt hier 't getal
en de vreugd der zotjes sterken ;
Bijzonder al die half zijn mal,
Die node in 't vroede werken.
Vrij onbeschaamd, gelijk als wij,
Zoo 't wel betaamt, vertoont u vrij.
Dankt zo gij zijt ten halven, is 't haast gewonen spel,

De patroon van de alven
zal u met zijn zalven bestrijken al zoo wel.

Het liedje bevatte vijf strofen en het sloeg in als een «hit» of een «schlager». Men zong het nog lang na het landjuweel. In Noord-Nederland werd het zelfs een spotliedje op de Hertog van Alva :

Een andere Duc d'Alve,
Moet u met zijne zalve
bestrijken ; 't zal wel gaan...

(Lodenstein, 1659)

Zelfs in het «Geuzenliedboek» vindt men er nog herinneringen aan :

Gij oude grijs Duc d'Alve,
Hebt gij nu niet meer zalve ?

Ook in dit spel bespeurt men nog een remniscentie aan de voormalige kerkspelen, nl. Vrouw Laudate. Het handschrift van deze factie berust in de archieven van de Haarlemse Rederijkers «Trouw moet blijken». Het werd in 1867 terug uitgegeven door C.R. Hermans in zijn «Geschiedenis der Rederijkers in Noord-Brabant II». Enkele zonderlinge woorden die er in voorkomen werden behandeld door Dr. Enklaar in het «Tijdschrift voor Nederlandse Taal en Letterkunde, 1939». Het is een zonderling spel waarvan de betekenis zelf voor deze geleerden niet zeer duidelijk blijkt (cfr. Floris Prims, Antverpiensa, 1940, XIV R.)

Was er te Blaasveld een Rederijkerskamer ? Werd het stuk door een Blaasveldse «factor» opgesteld ? Wel was er een schuttersgilde. Was

er een wijdvermaarde gilde van het H. Kruis — later ook een Ambrosiusgilde van de bieboeren. We hebben er nog geen stellig bewijs voor gevonden. Hoe is dit kalf van Blaasveld in Haarlem terecht gekomen ? Hoe werd dit stuk door de Rederijkers van s'Hertogenbos op het landjuweel van Antwerpen ongeoerd ? Om al deze vragen blijven we het antwoord schuldig. Naar alle waarschijnlijkheid wellicht door een Blaasveldse kamer van Rethorika of door een «factor» of door de Mechelse Rederijkers die er mededeling van deden aan de «Witte Anjelieren» van Haarlem, die in 1495 en 1515 optraden in het landjuweel van Mechelen.

In ieder geval is het kalf, zoals elders, zeker geen onbekend dier in Blaasveld. Nog leven er onder het volk van die krachtige en beeldrijke gezegden en uitdrukkingen als : «kalfskop — stom kalf — kalf van Mozes — zo stom als een kalf van Mozes — zotte blaar — blare meutte of botte — zotte meutte — meuttekenskop — zo nuchter als een kalf — een uitgelaten kalf — kalverliefde (als 't geel nog niet van achter zijn oren is) — een verzopen kalf (hond) — kalfsvlees — als 't kalf verdrongen is vult men de put — een goede koe heeft wel eens een kwaad kalf — elk wenst dat zijn kalf een koe is — praten over koetjes en kalfjes — met Sint-Juttemis als de kalveren op het ijs lopen.

Vroeger jaren werden er zelfs buiten vóór de kerkdeur, naast kiekens, konijnen, eieren, boter, vlas, ook wel kalveren geofferd ten bate van de kerk en de arme, die dan daarna openbaar verkocht werden. Met kermis werd er bij de grote boeren een kalf geslacht van twee maanden oud en met melk opgevoed. Het waren gegeerde bijeenkomsten. Familie en vrienden van heinde en verre waren reeds van 's morgens op de baan, met de gewone boerenkar, overspannen met de witte huif van lijnwaad, met het beste paard, fraai opgetooid en met al de kleine mannen daarin onder de hoede van moeder. Kleine boerkens hadden meestal slechts een geit en krotbewoners moesten het maar stellen met een goeie stokvis met patatten en botersaus.

Een spotliedje werd in die tijd in Klein-Brabant gezongen :

Rotte patatten met schellevis
Eten de boeren als 't kerremis is.

Tot zelfs op de uithangborden stak het kalf zijn kop op. We lezen in een oude kerkrekening «Hein, Sondaeghs voor Alderheyligen dach jaergetijdt van here Joos van Praet en vrouwe Anna van den Brande, zijn huysvrouwe, heer en vrouwe van Blaesvelt, eeuwelijk en erfelijck duerende en dit besedt op een huys, gelegen op de Plaetse, geheten «'t Calff» ; den pastoor XII st. des moet hij misse singhen en vóór de misse

vigilie, betaelt Hugo De Bruyn, propietaris». (Rest. 1618, s. 19.20).

En op de hoek van de Bezelaerstraat en de Mechelse Steenweg bevondt zich een herberg die «In 't Nuchteren Kalf» heette. Wel een typische naam voor een staminee. De verklaring voor dit uithangbord moet men wel zoeken in het feit dat de vroegere baas een kalverkoopman was. Nu heet die gelegenheid — minder zinnig — misschien meer intentievol «'t Kaberdoeske».

Litteratuur : Floris Prims, Antverpiensia, 1940, XIV. R.I. — J.J. Maek, De Rederijkers (1944) — G.J. Steenberghe, De betekenis van de benaming «Landjuweel» en «Leuvense bijdragen, 39 (1949) ; idem «Het Landjuweel en de Rederijkers (1951) — Van Autersboer, Volksfeesten en Rederijkers te Mechelen (1400-1600) (1962) — J. van Boeckel, Landjuwelen en haagspelen in de XVe en XVIe eeuw, in Jaarboek «De Fonteyne» (1943) — J. Menneleers, De Koning Albertstichting «Het Landjuweel» (1934).

Jos DE KEERSMAECKER.

De laatste Hoefsmederij te Blaasveld

«Een smidje in zijn smidse
Die zong de hele dag.
Zijn stemme klonk zo helder
Bij iederen hamerslag».

Ook de laatste dorpsmid en hoefsmederij is reeds een hele tijd als figuur en ambacht uit het dorpsleven verdwenen. De mechanisatie, het vergaan van de oude boerenstiel, met daarbij het verdwijnen der paarden, zijn de oorzaken van het teloor gaan van het dorpsambacht. En het betreft hier de hoefsmederij van Gerardus De Boeck, gediplomeerde hoefsmid met zijn 3 zonen : Frans, Jan en August. Het bedrijf nam een aanvang in het jaar 1896, Gerardus, vader, zou het ambacht uitoefenen tot zijn 76 jaar. Zijn zoon Frans, samen met moeder, heeft als laatste de stiel voortgezet tot in 1958. Hij bezorgde ons heel wat informatie over hun bedrijf met zijn herinneringen, waarover we hier een kort verslag laten volgen.

Gerardus De Boeck werd te Blaasveld geboren op 28 december 1874. Hij werd vereerd met verschillende eretekens, die getuigen voor zijn verdiensten : gouden medaille op de tentoonstelling voor landbouwwerktuigen te Blaasveld in 1905 ; ereteken voor moed en zelfopoffering ; medaille voor 35 jaar kassier van de fanfare «De Vrienden van 't Recht» ; grootste onderscheiding, de gouden palmen der Kroonorde, toegekend voor 50 jaar ambacht. Als hoefsmid was hij uren in de omtrek bekend en baatte gedurende de eerste jaren het bedrijf uit met 2 helpers.

De hoefijzers werden zelf gesmeed en degelijk daarbij, want de paardenfokkers van hengsten en merries voor provinciale prijskampen

wisten dat te waarderen. En onder deze waren daar de stallen van Van Doren van Hombeek en Philip Bogaerts van Oppuurs. Op 12-jarige ouderdom moest Frans het eerste hoefijzer helpen maken voor het keurpaard van Pol Schaerlaeken. Tijdens de oorlogsjaren werden ossen beslagen voor de firma De Naeyer, alsook voor sommige boeren. Ge weet, de paarden waren opgeëist door het Belgisch leger en «den Duits».

Paarden beslaan is naar het woord van Frans De Boeck, een afmattend en soms gevaarlijk werk. Maar ten slotte is men voor zijn stiel of men is het niet. Men moet er zijn ziel en zijn ambitie kunnen inleggen. Het ambacht breidde zich uit met de jaren met wagensmederij, bouwwerken, stovenmakerij en landbouwwerktuigen. Bij de wagenmakers was de smederij De Boeck best gekend voor het leggen van karbanden, ijzerwerk voor karren, wagens en bierwagens voor de brouwerijen.

Tijdens de wintermaanden kwam daar nog wat ander klein werk bij als : het maken van ploegen, schuppen, gaffels, rieken, hakken, alsook snijwerk voor de kuipers, gereedschap om schaliën te bewerken en gesmede haken voor kerktorens, bestemd voor de firma Louis De Smédet & Zonen. Nog vele andere tuigen en dingen kwamen de werkzaamheden vergroten als het maken van ijzeren poorten, grilles, deurversiersels. En dit alles gebeurde zonder laswerk. Zij leverden de ijzeren sierdeuren voor de «Bel Air», de grilles aan de kerk te Blaasveld, de waaier-deur van Van den Bogaert, de opsluitingen en grilles en poorten voor het kerkhof te Willebroek en op ons eigen goed «Villa Jean-Pierre», de terrassen, ijzeren balkons en poorten.

Er zijn ook steeds herinneringen of kleine anekdoten, die aan personen of zaken, na tal van jaren nog een kleurige omlijsting weven.

De gasten in de eerste jaren van het bestaan der smidse verdienden 3,80 fr. per dag, dat met de jaren evolueerde. Een gewoon beslag van 4 hoefijzers voor de boerenpaarden bedroeg 3,60 fr., dat opliep en met de jaren verhoogde in 1975 reeds tot 600, 700 en 800 fr. Want voor een volle gast wordt heden tot 130 en 140 fr. per uur betaald door de patron. Wie zal het aantal paarden optellen dat in het hekken van de smidse in de loop van die 60 jaar aan 2 per dag gerekend, hier hun poten lieten verzorgen en er een ijzeren zooltje aanpassen. Het kwam meer voor dat er bij pozen 's maandags reeds van 's morgens vroeg om 5 uur reeds 3 of 4 boeren aan de poort der smidse stonden te wachten om de eerste beurt te krijgen. Trekkerij is daar nooit voor geweest, en ook geen woorden gewisseld. Want zowel als bij de mulder, het ge-

woonte-rechterlijk devies gold. «Wie eerst komt, eerst maalt» was dat hier dezelfde geplogenheid en vader De Boeck was steeds correct in die zaken. Veeartsen konden ook steeds op de smidse rekenen. Bij het betreden van de smis was hun woord : «Frans doe die schort af, neem uw alaam, stap de voituur in» of «spring op de velo» ! Zo moest ik eens, vertelt Frans, naar een boer te Heffen. Ik lostte de nutten van de nagels, met de tang en andere dingen het hoefijzer er af, maar daar kreeg ik plots de volle **lading** in het gezicht. «Proper affaire». Ik zeg tegen de boer : «Hoe lang staat dat paard mank ?». Dat was acht of negen dagen ! De gevolgen : lange tijd op stal, «werkloos» en later een spiraalbeslag.

Een boer kwam met zijn paard naar de smidse. Hij vertelde vader : «Hij loopt op zijn **straal** (oud gezegde voor het kussen van de hoef). «We zullen dat grapje gauw oplossen». Een beslag met een brug, en de boer reed met zijn paard in gezwinde galop naar huis.

Nog een anekdote, er zijn er zoveel geweest, zegt Frans. Ik moest naar een boer te Leest. Het paard was niet beslagen aan de achterpoten. De sterke boerenzoon moest de voet ophalen, greep hem vast, maar daar was de hengst niet mee akkoord en met een achterwaartse trap, vloog de kloeke jongeman met zijn fornuis met een gezwinde zwaai de hooimijt in. Zulk buitenwerk bracht ten slotte zekere gevaren bij, waar vader De Boeck dan ook een eind aan stelde. Dat Sint-Elooi, de grote patroon en paardenvriend, al eens moest present zijn, om dat onvoorziene trappen van hengsten en muilezels af te weren, dat moogt ge redelijk geloven. Want dat geviel nog toen de grote muilezel van nonkel Louis, zegt Frans De Boeck, bij het beslaan, als een weerlicht met de achterpoten de lucht insloeg. Het heeft toen geen haar gescheeld of vader De Boeck had met een platte neus of met een half gezicht in zijn smidse voort kunnen hameren. En zijn woord was dan nog : «Met zachtheid is het meest te bekomen». We hebben de man zelf nog gekend en we moeten het getuigen. Het was een bezadigd man met veel ervaring en levenswijsheid.

En Hendrik Frans De Boeck-Doms, geboren in 1827, getuigt ten slotte «Zo werd deze hoef- en landbouwsmederij afgesloten met eerlijk en verzorgd werk».

En ik besluit : hun ambachtswerk getuigt er nog voor en ook bij mij thuis bewijst het nog zijn degelijkheid, en spreekt het voor hun vakmanschap.

Jos. DE KEERSMAECKER

OUDE DORPSFOLKLORE

I. WAT LOS GEKLATER OVER DIE GOEIE OUDE TIJD, KLITS-KLETS DOOREEN

Vele artikelen uit oude dorpspolitierglementen zullen nu zeker wat bevreemdend aandoen of zelfs wat lachwekkend schijnen. Maar het is nog zo lang niet geleden dat op minder tijd dan één generatie, veel reeds tot de geschiedenis of de folklore behoort. Welke jongens van deze tijd hebben nog karretjes gekend, bespannen met geiten of door honden getrokken, een houten kruiwagen waar een hond voorgespannen was met een trekzeel. De belasting op een trek hond was een stukske minder dan voor een luxepoedel of een waakhond. Hoe kondt ge echter bewijzen of het een trekhond was. Simpelweg ! Ge moest slechts de kruiwagen tonen, waar aan de voorkant van de tremen langs beide kanten van het wiel, twee trekhaken waren aangebracht. Makabere sadisten konden daarbij, als die beesten niet genoegzaam katoen gaven, met het kruizeel aftroeven, zonder verontrust te worden. Gelukkig heeft de dierenbescherming daar wat aan verholpen. Nu ziet men op zondag of feestdagen slafelijke arbeid verrichten, soms zelfs zonder nooddwang. Vroeger moest ge daar een speciale toelating voor hebben. In de voorgaande eeuwen kwam daar zelfs de wet en de pastoor bij te pas. Als er een onweer kwam opzetten en de oogst op 't veld lag of gestuikt stond, was dat echter nooddwang ! En het was ongeschreven wet, dat alle geburen daar ongevraagd voor in de weer schoten. Art. 44 v/h politierglement van Blaasveld zegt : «Aan een iegelijk is het verboden op zon- en feestdagen, eenigen arbeid op de straten of op het veld te

verrichten. Met uitzondering nogthans van dringende noodzakelijkheid in welk geval men van eene schriftelijke toelating moet voorzien zijn van de Burgemeester of van eenen der schepenen, dewelke onmiddellijk ter kennis van de Pastoor zal moeten gebracht worden. (besl. v.h. gouv. v. 1 okt. 1814, out. 1).

Had ge vroeger de durf op een vrijdag wat spek te bakken, de pastoor zou het gauw geweten hebben. Met de pastoor op goede voet te staan was nooit slecht, dies kreeg hij dan ook bij 't slachten van het varken steeds een goede zende, en met de oogst een korf krieken of een beurs noten. Vroeger werd er op de boerenhoven jaarlijks een varken geslacht, dat was steeds een belevenis, waar we bij waren, om mee een poot vast te houden, het bloed met een kom op te vangen, het varken wat te helpen afbranden, of simpel om naar dat opwindend gedoe te staan zien. Gewoonlijk kregen we de blaas, als de boer die niet moet hebben voor een tabakzak.

Een dokter was een toevlucht in hopeloze gevallen als het wijwater of de belezer niet hadden kunnen helpen. De beeweg verving de dokter. Hoevelen hebben er niet 's nachts op hun blote knieën rond het kapelleke der veertien bunders gekropen ? Voor de «oude man» trok men naar Akkergem bij Gent, of naar Wemmel voor de «beddepissers». Voor de «seskes» ging men naar Leest of Sint Amands. Daartoe trommelde de gebedsvrouw een hoop kleine mannen bij elkaar. De boer offerde een zwart kieken «zijn Cornelis». Tandentrekken deed de charlatan op de foor met een pijpsteel ofwel men strikte een garendraad aan de zere tand, bond die aan de klink van een deur en trok onverhoeds met alle geweld, en dat lukte ook. Vroeger trok ook een dokter, een speciale tandentrekker vond men slechts in de steden, **met** of **zonder** pijn. Het ene kostte wat meer of minder dan het andere. Men kon zijn tandpijn ook verkopen bij de zusterkens te Brugge en daar kwam Sinte Apollonia ook nog eens bij te pas. De klassieke therapie van dokter Corbusier voor vele kwalen was steeds «botermelk en platte kaas». Wie wratten had, bond die af, of stak zijn hand of zijn voet in het wijwatervat der kerk. Wie een kwaal opdeed die wat vreemd scheen, of de beesten in de stal het wat in de staart hadden, was dat een verdachte zaak. Dat kwam van de boze machten. Opgepast voor de toveressen ! Men trok naar de paters van de abdij te Bornem om zich te laten overlezen, en om de **kwade hand** onschadelijk te maken. Een pater of een pastoor kwam dikwijls van pas.

Als er ergens brand uitbrak, sprong men van overal bij met emmers en kannen om te blussen. Iemand liep dan telkens ijlings en met groot lawijd naar de pastoor om de noodklok te luiden en de pastoor moest de wind doen keren. De brandspuit, als die er was op het dorp, kwam steeds te laat, en tegen dat dit tuig op gang kwam — altijd scheelde er wat aan — of er was geen water in de buurt, tot men zelfs de steenputten en de beerputten leeg spoot, en een spuitgast zelf eens een koffiepot zag staan, en die op het vuur goot, was natuurlijk het spel al lang opgebrand. Vroeger tijden bestond er nog geen brandverzekering. De sukkelars kregen in dit geval van de burgemeester een briefke met toelating om in de parochie eens rond te gaan voor hulpverlening.

Ge kunt er van zeggen wat ge wilt, maar ge zoudt in die zotte oude tijd het niet gedaan hebben gekregen om het vuil zo maar op de straat te smiiten of met andere incommoditiën de natuur te bevuilden of af te breken, gelijk dat nu alledaagse zonde is. De huisjes en de mensen zagen er wellicht wat simpelder of wat pittoresker uit, maar er heerste ten minste nog een eerbied en gezond natuurgevoel. Er was ook meer natuurlijke eenvoud. Er heerste gemeenschapszin, er was belangloze geburenhulp en behulpzaamheid, een samenzijn en samenleven. Ook veel meer gezondere levenszin en levensoptimisme, en logica die de grote lantaarns en fel doorlichte geesten van heden niet meer kennen. In nood en vreugde zong de volksmens, bij werk en vermaak. «Beheers het lied de werkzaamheid uws levens», was vroeger geen ijdele leuze.

De pharmaceutische drughandelaars — de apothekers zijn een poederfabriek geworden — dat was vroeger niet gekend. De weelde en de driftige jacht maakt de mensen voor hun tijd kapot. Ze ontvluchten hun eigen ik en thuis. Ze vervreemden van zich zelf, en kennen hun eigen wezen niet meer, noch de geborgenheid van het eigen nest. Deze egoïstisch-materialistisch ingestelde maatschappij ondergraaft ten slotte haar eigen fundament. Vroeger konden de mensen nog echt wenen, maar ook gemeend lachen, en de gezonde Vlaamse humor monkelde op hun lippen. Dat is alles sentimentaliteit die niet meer past in deze geblazeerde wereld van schijn en klatergoud, zonder hart en zonder ziel.

Vroeger had elke boer kar en paard, een kotboerke ook wel een drijwielkar, die hij zelf trekken moest, of als 't goed ging er een ezelke kon inspannen. Een paard, dat edele dier wordt bijna een bezienswaardigheid.

Waar is de tijd van die vertrouwde dorpsge-luiden ? Waar ziet ge nog een dorps- of een

hoefsmidse, met de trekkende geheimzinnige blaasbalg, met die zwart berookte man, die hem met rituele, bedachtzame trekken op en neer liet gaan, ten einde het smisvuur aan te wakkeren. Waar hoort ge nog dat getik en geklap op het aambeeld ? Waar ziet ge nog dat Bruegheliaans beeld van de korenpikkers met de pik en de pikhaak ? En waar hoort ge nog het klepperend slaan der dorsvlegels op de lemen vloeren bij winterdag ? Waar hoort ge nog die straat-schreeuwers als de visman : «Goeie verse mosselen, goeie verse vis ! Haring en stokvis !». In die tijd had ge een emmer mosselen voor een half frankske, en vier bakharingen voor één frank. Men ging zelf met een bakske haring onder de arm van deur tot deur. De tinnegieter ergens aan een boom of aan grachtkant ziet ge niet meer zitten, en de scharesliepkar is ook reeds lang uit het dorpsbeeld verdwenen. Het is reeds een hele tijd geleden dat de mosterdman van Hamme, met zijn ketelke zelf gemaakte mosterd, in een ijvlucht de hele straat bediende. Zotte Zigotto of Munchhausen hadden hem dit niet nagedaan.

De kadekens liepen te vier uur, na de school, om het rapste thuis te zijn. Wie de eerste was, had de dikste boterham met zwarte siroon. Met snoep werden de kinderen niet verwend. Een raap of een pee was een versnapering. Nu zijn chocolade, karamellen en tutti-frutti de oorzaak van tandenbederf, een slechte maag of lever.

Een «kreemglaske» heeft ook bij ons gesmaakt. «'t Commerske» heette dat ventje, had zo'n karretje dat hij voortduwde. Maar dat manneke zat meer achter de pint dan bij zijn crème-glance-bus. Dat wisten steeds de rakkers, die er van profiteerden om tijdens zijn afwezigheid

met hun pollen eens goed in die bus te klauwen en met heelder grepen van dat heerlijke goed te smullen. Een kremeke kondt ge reeds hebben voor een koperen cent, een halve stuiver, vijf centen; de grootste waren die van een kwartje of 0,25 fr. Voor zulk geval telt ge nu minstens veertig, vijftig frank neer. En zeggen dat die commercie toen ook goed ging.

Het was een simpelder, soberder, eenvoudiger tijd van leven, de tijd van de blokken en de slijk. Maar de mens in al zijn tekorten had meer contentement en meer besef van levenswaarden.

's Avonds was er de petroollamp en 's nachts het «peerke». Men vertelde en koutte over de dingen, de overleveringen, over kleudde, de zwarte madammen, en andere droeve en plezierige gebeurtenissen bij het knapperende haardvuur, of bij de Leuvense stoof, waarvan men het scheel half had van af gezet om wat klaarte te hebben. 's Zondags zochten de boerenmensen hun vermaak op de «Bollebaan» of bij het kaartspel, «meetje schiet» of «kalleken om». De tijd bij de armsten van de patatten met ajuin- of azijsaus, en een half ei, dat moeder had doorgeblikt met het broodmes, de dikke groentensoep met hard gebruide broodblokjes, soms met een goed mergpijpke daarin. 's Avonds was er de botermelkpap met lopende siroop daarin. Zelfs bierpap met wat rijst werd klaargemaakt. Soms ook al eens pap met ruggemeel of boekweitbloem. Een stukske vlees of spek was voor sommigen zondagse kost. Wit brood, evenals krentenbrood kwam maar met kermis op tafel. Soms werd er wel een snede rogge met een snede wit brood samengeplakt. Een boer had het meer met masteluin. Voor de kermis werden er steeds een paar konijnen opgezet of een geitenbokje. Als de boeren teerden aten ze met gemak en plezier een hele vette koe op, en vochten nog voor de staart. En toch was de kost van vroeger in al zijn simpelheid gezonde kost. Van maagzweren hoorde men zelden praten. Appendicitis kende men niet. Wie dat per ongeluk attrapeerde, had het vuur in de buik. Een vetkaarsje met bruin papier, «lijzemeelpap», Haarlems olie, losse gist van de brouwerij, en zovele van die dingens waren gewone voorbehoeds- of geneesmiddelen. Spinnepoppennetten gebruikte men om bloed te stelpen, ofwel het papier van een tabakzakje «'t Zeepaard». En zeggen dat daar zelden ongelukken van voort kwamen. Als men een buil gevallen had, of er een op zijn knikker geslagen kreeg, die werd er het plat van een broodmes opgezet; dat broodmes deed ook dienst om een bloedneus te stelpen.

Boeren-roggebrood, een pekelharing, tot zelfs die simpele patat wordt stilaan rijke-mensen-

eten. De snotneuzen van deze tijd zijn met geen vijf honderd frank pree meer kontent. Vroeger kondt ge met een frankske naar de voor. Ge draaide wat karrewitjes. Als ge onder 't jaar nog een paar centen bij gespaard had, kocht ge natuurlijk een stopsel-revolver, dat kon zo'n plezant en geweldig lawaai maken. Men draaide enkele keren op het velo- of kettingmoleke of op de «kaffermolen», die gaf zo'n eigenaardige kriebeling in de buik. Als de centjes op waren kroopt ge op het «Moleken van een cent»; dat was de laatste toevlucht. Daar kon men zich nog wat kosteloos amuzeren, met dit moleke te helpen in gang duwen. En eens dat het goed aan 't draaien was, mocht ge mee opwippen. Dit was voor die molenvent goedkope paardenkracht, want er waren ook molekens, waar een sukkel van een paard de hele dag dat spel moesten rondtrekken. Die foren en kermisen vroeger, dat waren een wondere wereld, dat was steeds iets verrassend, opwindend, geheimzinnigs, iets met een onbepaalde atmosfeer en met figuren uit duizend en één nacht. Waar is de tijd van het «vagevuur en de hel» en het lustig wiel ?

Schilderij van Teniers : «Kermis».

De coiffeurs, vroeger waren dat baardscheerders of baardkrabbers, hadden zo'n vet bestaan niet als heden. Dames-coiffeurs, dat bestond niet eens. En welke vrouw zou zich dat kunnen permitteren hebben ? Het haar werd meest door de ene of andere gebuur met de schaar geknipt. Thuis deden dat vader of moeder bij de kadekens. Men kon dan telkens die trapgevels bewonderen.

Van 't school gesproken. Vroeger was de zogezegde lijftuchtiging nog niet afgeschaft, en

was het devies «wie niet horen wil, moet voelen», nog in volle praktijk. Hoeveel latten en regels werden er door de meesters niet op jongenskoppen kapotgetrommeld, zoveel bollen had geen enkel telraam. Men ging naar school omdat het moest, en «achter d'haag blijven», was een dagelijkse geplogenheid. Na die lagere school, was dat voor de meesten gedaan. Om boer, kasseilegger, metserder te spelen, of om schrijnwerker of brouwersgast te worden, had men geen geleerde kop vandoen. Wie van geen hout pijlen wist te maken, ging naar De Naeyer werken, of naar «Den Draad» te Hemiksem of werd «pioosser» op den IJzeren Weg. Boerenzoons waar thuis geen werk of toekomst was, werden dikwijls gendarm.

Waar is het zandkarretje met schoon wit zand gebleven, waarmee de fiere huisvrouw op haar rode plavuisevloer wondere arabesken op toverde? Men moest wel acht nemen, dat wonderwerk voor het eerst niet naar de bliksem te trappen. Waar is de man met de zelfgemaakte bezems van berkenrijs? Die kwamen uit de kanten van Heist-op-den-Berg of Tremelo. Kwaad volk zat ginder, want daar werd het mes voor een niet en voor de leut getrokken. Ge moest ook het hart niet hebben om daar eens te gaan flierefluiten of met een freulig ding te gaan vrijen. Dat kostte U zeker een paar scheel-blauwe ogen, of een merkteken in uw ribbenkast.

Waar is het bakkerskarretje met het ezeltje? Of de bakkersvelo met de grote broodmand? Op de velo's staan nu nette elektrische lichten met een dynamo. Toen moest men dat stellen met een carbuurlamp, die telkens uittochtte als de wind wat te fel uit het kwade gat blies.

De duivensport was een volkssport. Geen snelloper in de Olympiade kon rapper koersen dan een duivenmelker met zijn soepapeke. Nu is alles verworden tot een geldspel, en de volkssport heeft er niets meer aan.

Ook de meuttekenmannen zijn verdwenen, en de poeliers. De konijnen- en geitevellenmannen zijn ook allang uit het gezicht verdwenen. Waar hoort ge nog die zware klingende bel van de lange rode petroolwagen. Petrol voor de «Lambels». Wie kent er nog die zware bierwagens met de volle houten tonnen gerstebier? Flessenbier was ongekend. Wie wat bier in huis wilde hebben, reed met de kruiwagen naar de brouwerij, om een half tonneke of een «viedeke» (vierdeke). In de brouwerij kondt ge tevens lopende gist krijgen om het brood te bakken. Het was ook een goede remedie om uw bloed te zuiveren en voor de vorstoptheid was het tevens een wondermiddel. De draf gebruikten de boeren voor hun beesten. Vroeger bakten velen hun eigen brood. En elke boer had zijn eigen bak-

huis. Van de overschotten van het deeg bakte men «mannekens» in alle vormen; die waren voor de jonge lui. Een oud bakhuis is een rareteit geworden, een «curiosum». Het is een gekend thema van wijlen Dr. Jef Weyns van Bokrijk. Vroeger hoorde ge van verre het eindige gedokker van de boerenkarren op de kasseiwegen. Nu zijn er geen boerenkarren meer, en ook die «kinderkoppen» van kasseien zijn een folkloristisch kleinood geworden.

Wie heeft er nog van die oude, gemoedelijke dorpswinkeltjes gekend, met de grote klingelbel aan de deur, waar ge voor een paar centen petrol, stijfjel, brood, siroop tot solferstekken toe, in een gezellige rommel ondereen, kondt bekomen. Met nog een paar cigarettten of een paar muntbollen als toemaat. Vroeger verkocht men ook cigarettten per stuk. Met Nieuwjaar gaf de winkelier aan zijn klanten een kadoke; een voorschoot, een neusdoek, een fluwijn, een paar zakdoeken, een onderbroek. Een bakker gaf een korentenbrood. Met Nieuwjaar eveneens waren er overal tombola's en in de herbergen prijskampen in bakschieten voor een konijn, een paar kiekens of een grote vierkante peperkoek met suiker belegd en een grote chocolade vent er op. Die gezellige oude volkse staminee's zijn reeds lang verdwenen: «In de Vetten Os», «In de Volle Pot», «In de Koeber». Nu hebben die allemaal Franse of Engelse prut-namen. Het zijn brasseries met lawaaierige disco-muziek en negergejank.

Vroeger begon men een winkeltje, met een paar planken op schragen tegen de ruiten te duwen en met een paar bokalen daarop met snoep en wat ander kleingood. Dat was de start voor vele kruideniers of snoepwinkeltjes. Zonder een chieke installatie is daar nu niet meer aan te beginnen. Een staminee begon met een paar tafels, stoelen en een bank tegen de muur, een bakske met een kaartspel, en een grote ton bier in de kelder, en de tap begon.

Wie heeft de lachende maan «Louis Arduin» nog gekend met zijn drijwielkar, bespannen met die grote hond, zo goedig als zijn baas, met op die kar een bak zout en een grote ton azijn? Daarmee verdiende die man zijn povere boterhammeke. Het vinnige madammeke Frou-Frou was een vertrouwde figuur met op haar kruiwagen een hele boetiek van voorschootjes, sjaals, neusdoeken, tot garen, spelden, blink en nestels toe. En die tjoek-tjoeken met hun tapijten over de schouder geslagen en hun fez op de kop. En die fidele kasmarchands, die geregeld de streek afliepen met heiligenprenten en afleveringen van volkse vervolgh verhalen. Wie heeft nog die voddenleurders gekend, met hun karreke, de zijwanden volgestoken met draaien-

de molekens ? Dat was goed gezien ! Want de kleine mannen gapten thuis al wat ze konden. Tot zelfs oud ijzer, vodden en benen uit het schipmes gehaald, kwam daar terecht om zo'n moleke, een spiegelke of een springende pierlala te bezitten. Ook de orgelmannekens met hun meewarige muziek en het springende aapje behoort reeds lang tot het verleden. Waar ziet ge nog die optocht bij de doop van een boreling ? De vroedvrouw voorop en daarachter de peter en de meter. In de kerk kreeg de kleine zijn eerste doop. En na het drinkgeld in de handen van de pastoor en de keuster gestopt te hebben, trok men onder veel zegeningen en gelukwensen de kerk uit recht naar de herberg aan de overkant. Nu begon de officiële rondgang voor de volgende doop. En geen herberg werd op de gang naar huis overgeslagen. De borelingen werden in die tijd ingebusseld, erger dan een mumie, tot ze haast geen asem meer konden krijgen. In plaats van een tutter stak men hen, om hun geschreeuw te voorkomen, een suiker-dodde in de mond. Vroeger gebeurde het nog, zoals met Peer van Mie de Zwette, dat men zijn kommunie deed op zijn blokjes. Er waren zondagse en werkendaagse blokjes en blokschuiten. Na de mis ging men zich bij vrienden, geburen, kennissen en familie laten zien. Dat bracht overal een centje op. Vroeger ging dat allemaal te voet. Als er nu geen duurbetaalde huurauto's bij te pas komen, zowel als bij trouwpartijen, geeft dat maar een kale indruk. Toen waren dat ook geburenfeesten ; ook dat gezellige heeft de tijd vergeten.

Boerenherberg van Adriaan Van Ostade.

De vrouwen zijn nu geëmancipeerd en doen wat ze willen tot het eens mis zal lopen. Zaagt ge vroeger de vrouw zonder vent op staminee gaan ? Geen denken aan, ze zou met de vinger gewezen zijn. Voor een vrouw werd ook geen

aparte pint besteld, ze mocht eens meedrinken. Dat was de vaste geplogenheid, zelfs in de tijd dat de «calotten» opkwamen, gaf dat een consternatie. Een progresstistische vrouw of jong meisje die het aandurfde haar vlechten of hoge dot te laten afknippen, werd scheef bekeken. Ik heb er een gekend : «Jozefien». Ze had zo van die lange prachtige zwarte vlechten. Ze had het ook geriskeerd om een «jongenskop» te hebben, maar werd door haar verbolgen vader tot buiten de deur geringeld ; buiten op straat stond hij haar nog te kletsen. Nu lopen ze met hun billen bloot tot in de kerk toe. Hola ! wie vroeger, zelfs zonder hoed, het godsgebouw durfde betreden, zonder de hals gesloten en mouwen tot over de ellebogen of tot aan de polsen, werd zonder bonjoeren om zoveel ergernis en onzedigheid, buiten de kerkdeur gezet. Zo heeft elke tijd zijn opvatting en beleven omtrent zedelijke normen. Maar toch is de zedigheid het sierraad van de vrouw. De vrouw is ontlusterd. Waar wordt er nog eerbied en respect opgebracht waar het intieme van het vrouwelijke buiten de deur wordt gesmeten ?

Ook de kinderen hadden vroeger een ander kinderleven. Ze bleven veel langer kind. Nu zijn ze te vlug groot. Ze zijn te vlug ontwassen aan hun droomwereld. Ze konden toen nog geloven in Sinterklaas of de Greef en strijdustig tegenover elkaar staan : wie gelijk had waardoor de ezel van de Greef het meeste kakte : van beet of van pontekoek. Men zette zijn blokske onder de schouw met wat hooi, een raap of een pee en een briefje : «Aan de lieve Sinter Greef». Voor de roede van de zwarte Piet was men wel beducht.

Greef van Half Vasten
 Wat hebde gij gebracht ?
 Vijgen en rozijnen
 Van aile lekkere kost
 Peperneutje stront
 Steekt 't in mijne lekkere mond.

Ze speelden met de **vlieger**. Ze hadden hun **tollen, doppen, nonnen, bikkels, repen, floremuizen** en **klakkebuizen**. Ze liepen barvoets als de koekoek riep, en zogen de honing van de wilde bijen. Ze hadden hun seizoenfeesten als «Drijkokningen» met de ster, Sinte Metten, Sinte Pieter.

Een champetter met zijn vervaarlijke moustache, om er manhaftig uit te zien, was ook een folkloristische figuur, die meer een vertrouwde vriend was, dan een cerberus. Hij kende elk huishouden van binnen en van buiten. Hij had steeds wat tijd over om de vele voor hem bestelde pinten leeg te drinken. Nu is dat allemaal anders, en gemoderniseerd. Vroeger ging dat te voet met een goede mispelaar of per

velo, gezapig aan. Ik herinner mij nog goed Peer den champetter, die de wijste, en bezadigste en ook de traagste man was, die ik heb gekend. Ten onrechte zongen de dorpsrakkers over die goede man :

Peer den champetter,
Op uw gat staat een letter
Op uw rug staat en O
O ! Gij vuile metteko.

«Den troep» was in die tijd ook weer wat anders dan nu. Waar is ook die folklore gebleven ? Over de lotelingen is er wat te vertellen, toen die met de champetter en een harmonika voorop optrokken, en zowelde «**in- als uitgelo-**ten» met hun kop vol papieren rozen en brallend van de vele pinten en de jankende harmonika terug naar huis afzakten, waar de kermis nog voortging.

Als een schacht naar de kazerne moest, was dat met een stoet van familie, geburen en vrienden, die optrok naar de trein. En daar kwam veel gesnotter bij te pas. Wie zou daar nu nog aan denken ? Er waren er wel bij die overmoedig zongen :

Veel liever, veel liever
Drij jaar soldaat
Als te werken bij de boeren
Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat !

Tenslotte waren ze steeds allemaal kontent van dat troepgedoe af te zijn :

En wij zijn van de klas
En wij drinken een ge-lazeke
Terwijl die arme schachten aan 't patatten jassen zijn,
Vergeeten wij den troep
En die droevige dagen
Dan zingen wij allen gelijk
Vivan de liberteit !

Er is nog zoveel te vertellen, zoveel herinneringen komen aandrijven op de varende wolken. Er is zoveel gedenken aan tijd en gebeurtenissen, die voor de historie geen belang hebben maar die voor U waardevol zijn, en waar ge met een stil genoegen over mijmert. De tijd heeft ook zoveel vervaagd, en doet zoveel vergeten. Maar er blijven beelden en indrukken hangen in de herinnering, en blijven voortleven in het onderbewuste, die bij dageraad als nieuw licht en leven terug worden herboren, en vertellen van mens en dingen. En ook gij oude vrienden, ik weet, ge wilt wat zeggen. We moeten nog veel vertellen over onze tijd, die toch zo goed was en plezant. Simpele, trouwe, eenvoudige mensen waar nog een ziel, een geloof, en trouwe vriendschap in stak. We vergeten elkander niet ; gij : Pee den Donder, Mie de Vlieger, Wannes Kadul, Riekus Maes, Jefke de

kraaier, Dolf Pin, Alvis den duvel, Fil van vloemes, de Rattepakker, de Kal, Sidonie Slons, Trees Meksiko, De Klipper, Guide Roelants, Jan Kessemus, de Ronker, de Witte van de Spokers, de Stoomboot, 't Bruintje, Duitse Mina, de Witte van de Spel, Jakken Delle, Trien en Juul van Kobe de Waal, Jan de zaate, Mie van Leires, de Meutte, de Peerdepoot, Makke, de Kazze, Mie Trees, Jochem, de Fuit, Mina Kodde, Peer de Protter, Neel Bazaar, Fieke van Nelle, Reultjes, Sjakke met zijn houwmes, die koperen centen doorbeet en pinten oppeuzelde, die geen kerk-rat was, maar bij donder en bliksem met een paternoster rond zijn nek liep, en al maar door kruiskens maakte, de Pie, die de koeien molk in zijn blok als hij dorst had, de keizer, die zijn naam kreeg, door het deuntje dat hij steeds zong :

En de keizer (Willem)
En is niet wijzer
En hij reed den ijzeren in.

Gustje Kegel, die aan zijn kruitwägen gestorven is, trouw aan zijn gezet tot het einde toe. Ge zaagt hen steeds tezamen, onafscheidbaar, ze waren tot één beeld vergroeid. Hij bleef uit de kerk, toen het stoeltjesgeld van een koperen cent tot een halve stuiver opsloeg. Voorts was hij zo'n ingoede man.

Dit alles zal wellicht voor lieden van deze koude, geprogrammeerde wereld, zonder veel zin voor humor, of goedig begrijpen, niet sterk meer aanspreken. Maar ik zeg, in die mensen leefde nog een aanvoelen, een ziel, een getrouwheid en een geloof. Ze waren met een goed woord, met een kluit gelukkig. Ze hadden ook hun zorg van alle dagen en hadden het niet breed, met hun 12 stuivers per dag. Maar daarvan zouden ze nog hebben meegedeeld. Gelukkig heeft de sociale orde aan vele noden verholpen. En toch in al hun schamelheid, leefden ze met meer blijgezindheid en kontentement. Ze waren onderling hulpgetrouw in vreugde en nood. Er viel zeker ook wel een «harde kraker», de blokken kletsten al eens tegen malkaar, en het kruizeel deed ook al eens zijn verdomde werk op de ruggen. Ze waren echter meer direct, hun ziel lag bloot in al hun dagen die de zon bescheen als op een klare waterspiegel. In hun eenvoudig bestaan met veel tekorten, met slechts een krakende stoel en een gammele tafel in huis, met soms maar een rauwe ajuin bij het bord patatten, en niet immer was het brood geboterd, een vleugje smout en een snuifje zout er op getrooid, leefden ze toch zonder veel chagrijn op het rythme der dagen. Ze hadden een bewustzijn over de redelijkheid en de maat der dingen. Er was gedeelde vreugde en gedeelde smart in onderlinge verbondenheid. Ze

Drie arbeiders, drie gezworen kameraden.
Zij hebben een zwaar en vuil werk, maar schijnen toch tevreden.

hadden een tevredenheid en een berusting door de kracht van hun geloof. Ze waren gelukkig met een vogel die zong of een zonnige dag die hun pover bestaan opfleurde en hen wat kleur, licht en warmte bracht. Boven al hun zorgen klonk nog hun onverwoestbaar levenslied de dagen door. Waar zingt men nog? De tiereliërende leeuwerik is uit het veld verdwenen. Het volk van heden heeft zijn lied verleerd.

Land van belofte en gij volk van Klein-Brabant, we hebben ons tot U bekend. We hebben U in ons hart gedragen. We hebben het oor te luisteren gelegd om het fluisteren van uw ziel te horen. Uw adem is over ons gevaren en de hartslag van uw hoed heeft ons beroerd en doorzinderd. Als de goede schipper die de winden en de wolken peilt, hebben we gevaren op uw vertrouwde wateren, uit uw bloed zijn we geboren en uw aarde heeft ons gevoed. Onverbreekbaar zijn we met U verbonden in nood en smart, in verheugen en plezier. Een brandend heimwee heeft ons steeds naar U gedreven. We hebben elkander nodig als de vis het water. De schaduwen die over onze wegen sloegen en de grauwe wolken die boven onze hoofden somberden, werden geslagen en gedreven door vreemde satans.

In U herkennen en hervinden wij ons zelf weer. We hebben uw argeloosheid niet misbruikt. We hebben U nooit gesmaad. Hoevelen hebben de geest van een vader-Anseele en een priester Daens niet verloochend voor een bord linzensoep ter wille van eigen vette weiden en ten koste van uw schamelheid en goed geloven? We hebben elkander niet vergeten en praten nog wel eens meer over de vele dingen van weleer.

AAN DE SCHANDPAAL

Het spreekwoord leeft nog steeds voort in de volksmond «Aan de schandpaal staan». Deze schandpaal — er staat nog een te Puurs, Sint-Amands, Gestel — bestond meestal uit een **stenen**, soms uit een houten kolom, met rondom een voetstuk. Hierop stond de schuldige met een ijzeren halsband of ketting om de hals vastgeklonken. Soms werd hij, indien de paal van hout was, met zijn één oor er aan vastgespijkerd. Tot in de XVIIIe eeuw drukte men ze daarbij nog wel eens een brandmerk op de rug. En zo moest de veroordeelde daar uren te kiik staan, overgeleverd aan de spot van alleman. Zelfs tegen de regen van klotten, slijk en injurimenten had hij geen enkel verweer. Het simpele tentoon-

stellen zonder dat straatgedoe daarbij, werd tenslotte eveneens in 1848 afgeschaft. Een overblijfsel heden nog bestaande is het vastspijkeren van een doodvonnis tussen twee gendarmen met getrokken sabel.

Aan dergelijke paal kwam men in voorgaande tijden terecht voor zo wat het een en het ander; vooral: kwade wijven en «quaede tonghen», ook wegens «horribele blasphemieën».

Nog in 1836 had er te Blaasveld zo'n justitiele expositie plaats. Zekere Jan Walschap, soldaat in het 8e Linierregiment, verblijvende bij Januarius De Vleeschouwer, bestal zijn mondkostgever. Hij werd tot de vrij zware gevangenisstraf van 10 jaar brommen door de krijgsraad van Brussel veroordeeld met als bijkomende straf om aan de schandpaal te pronk te staan, en werd daarom van Antwerpen naar Blaasveld overgebracht. De gouverneur der provincie gaf bevel een paal te plaatsen aan de ingang van de kerk met een bank daarbij om er de veroordeelde op te zetten. Van vastbinden of andere dwangmiddelen is er geen sprake. Misschien gebeurde dat wel. Zo moest hij er van 11 uur in de voormiddag tot 1 uur 's namiddags te kijk staan tot exempel. Dat was werkelijk «Op het schabelleken staan».

SMIDJE-SMEE

«KLOPPE-KLOPPEN-HAMERKE» !

In de jaren 1700 en zoveel verschijnt de man met de hamer en het schootsvel in de schepenbank. Zijn onmisbare gezelschap, een fikse hamer houdt hij vast omklemd. De burgerlijke zaak tegen hem opgezet, valt niet in zijn voordeel uit. Dat mishaaft de man van het fors geweld, en met vervaarlijke zwaaien bonkt hij op de schepentafel als een verwoede trommelaar op de grosse-caisse. Hij tiert en krachtpatsers ontsnappen uit zijn blaasbalg: «Bigot» en «Mort-Dieu». Dat zijn blasphemieën die den Here en de deftige oren der vroede vaderen kwetsen. Aangezien dit ongehoord is en zeker niet toegelaten in een land van justitie, zegt de meier, wordt de woedende smid veroordeeld tot de gebruikelijke arbitralijke correctie en boete: 1/3 's herenbehoef - 1/3 voor de drossaard en 1/3 voor de aanbrenger.

DE WET SPREEKT EN DE POLITIE WAAKT

In die oude politiereglementen ligt een gans stuk volksleven uit voorbije tijden, zoals we dat reeds ervaren in de oude Frankische en Saksische wetgeving der Lex Salica, en de Sachsen-spieghel, als in de dorpskeuren. Zelfs de oude rechtstermen waren met kleur en dichtelijkheid doorweven. Zelfs de humor ontbrak niet, en Rennaert de Vos met Tijl Uilenspiegel komen even binnenwippen en steken hun gui-

tige snuit op. Verordeningen in die oude dorpspolitiereglementen verhalen over toestanden en geplogenheden, die ons heden soms een minzame glimlach op de lippen toveren, maar die wij als jonge snaken toch nog zelf hebben gekend en beleefd. Zowel als de dorpskeuren verschilden ze in kleine details enigszins volgens plaats en omstandigheden. Voor de rest waren ze volgens een zelfde stramien opgebouwd en waren overal dezelfde. We laten hier even die oude dorpswetgever spreken:

1) — De agenten van politie zullen degenen die zich in staat van dronkenschap bevinden dadelijk naar hunne woning mogen brengen; het is eenieder verboden de dronkaards bij woorden of dadelikheden te tergen.

2) — Al wie zich na het eindigen van het luiden der vertreksklok in het veld of openbare wegen bevindt zal zich zoo hij er door eenen agent van politie toe aangezocht wordt zich naar huis moeten begeven. In geval van weerspanning zal hij 's anderendaags in hechtenis worden geplaatst.

3) — De leiders van beeren, apen en andere wilde dieren zullen op geen openbare straten of wegen worden gedoogd om eenige vertooningen te geven.

4) — Kluchtspelers, kwakzalvers, goochelaars of dergelijken zullen op geene openbare plaatsen mogen hun beroep uitoefenen zonder toestemming der plaatselijke overheid.

5) — Het doen vechten van honden, van hanen en andere dieren in straten of plaatsen waar het volk toegang heeft, zelfs mits te bealen, is strengelijk verboden. Mitsgaden alle spel uitgeoefend op levende dieren, waardoor deze aan lijden of dood blootgesteld zijn.

6) — Het spel met de kolf, met de klinkaard, met klomp-ijzer, het schieten met vuurwapens en met bogen zal op straten of wegen en in de nabijheid derzelfde niet worden gedoogd. Het gebruik van slingers om steenen te werpen is uitdrukkelijk verboden.

7) — Het kletsen met de zweep of ander geluid 't welk de peerden zou kunnen doen hollen wordt behoudens vanwege voerlieden op een betamelijke wijze verricht, verboden.

8) — Het is verboden zich aan een voortlopend rijtuig vast te houden of hetzelve te beklimmen.

9) — Het is verboden steenen, sneeuwballen of andere voorwerpen op paarden te werpen; dezelve door aflossen van geschut op onbetamelijk kletsen van de zweep te verschrikken. Het spel met reepen of vliegers of afsteken van vuurwerk in openbare straten of wegen is stellig verboden.

10) — Gedurende de zaaitijd van eerste Oktober tot 15 November van ieder jaar zullen de bezitters van duiven dezelve moeten opgesloten houden.

11) — Alle ketelspelen, bellemerken of gejuuw (charivari) om welke oorzaak het ook zijn, zijn ten allen tijde verboden.

12) — Het is verboden binnen 's huis konijnen op te voeden.

13) — Het is verboden kemp of vlas te laten roten, of na de rooting te laten drogen op andere plaatsen dan degene daartoe door het gemeentebestuur aan te wijzen.

14) — In geen geval zal men het vlas of de kemp elders mogen roten dan in stilstaande waters, die geen hoe genaamde gemeenschap hebben met beken, riolen of andere levendige waters der gemeente.

15) — Het is verboden zich op het ijs te begeven elders dan op de plaatsen door de politie aangewezen na beproeving en vooraleer hetzelve volkomen draagt.

16) — Het is verboden op het kerkhof te spelen, er iets te verkoopen en vuiligheden te doen, er eenig getier of gerucht te maken, met één woord, er iets te verrichten dat met den eerbied aan de gedachtenis der dooden verschuldigd, zou tegenstrijdig zijn, of de plechtigheden van den godsdienst zouden kunnen storen.

17) — Alle eigenaars van eenen windmolen is gehouden zijn molenberg te omringen met een haag of paalwerk van één meter 50 centimeters hoog, ten einde de voorbijgangers te beveiligen.

18) — Al wie eenen borneput gebruikt, 't zij eigenaar of huurder, is gehouden denzelve gesloten te houden ten einde ongelukken te vermijden. De borneputten moeten omringd zijn van eenen muur of levende haag van ten minste 1 meter hoogte.

Uit het politiereglement van Blaasveld, uitgevaardigd door Karel Durieu, maire in 1814 — in vervanging van dit van 1808 — op herbergen, afspanningen, enz.

Art. 1 — Het is verboden wijn, bier, brandewijn of genever te verkopen van 1 oktober tot 1 april vanaf negen ure des avonds en van 1 april tot 1 oktober van ien ure. De vertrekklok zal geluid worden.

Art. 2 — Alle tappers die het voorgeschrevene artikel zullen overtreden, zullen in eene boete vervallen, gelijk den prijs van drijdaglonen voor ieder persoon die zich in hun huis bevindt.

Art. 4 — Zullen persoonlijk gestraft worden met een boete van drij daglonen de personen die zich na het vertrekken in gezegde huisjes bevinden.

Art. 5 — Het is insgelijks verboden van de herbergiers, bier of andere likeuren te verkopen aan andere dan reizigers, des zondags of heiligendagen ten tijde van Hoogmisse en Lof. Een boete van drij daglonen zal toegepast worden aan de overtreders.

Dit reglement wordt nog eens volledigd door dat van 30 juni 1819 en bevatte liefst 102 artikelen.

Art. 8 — Niemand zal mogen op de straten gaan met eene brandende pijp, die niet bedekt is op straffe van eene boete van eenen halven gulden.

(Dit deksel was een hoedje van koper, met kettingje aan de pijpsteel vastgemaakt).

Art. 44 — Aan eeniglijk is het verboden op zon- en feestdagen eenigen arbeid op de straten of op het veld te verrichten, met uitzondering noghthans van dringende noodzakelijkheid in welk geval men van eene schriftelijke toelating moet voorzien zijn van de Burgemeester of van eenen der schepenen dewelke onmiddellijk ter kennis van de Pastoor zal moeten gebracht worden. (besluit van het gouvernement van 1 okt. 1814, art. 1).

Uittreksels uit het Brandreglement zijn ook wel kenschetsend even aan te halen (brandreglement van 24 maart 1824). Branden kwamen veelvuldig voor, de gebouwen in hout, leem en stroo vermeerderden het brandgevaar. Brandverzekeringen waren nog niet gekend. De principes van deze brandreglementen dateren reeds van eeuwen terug. Dit brandreglement bevatte 61 artikels.

Art. 1 — Geene woonhuizen, magazijnen, schuren, loodsen of andere gebouwen zullen geene andere gevels, of bezijden muren mogen hebben dan gemetselde van steen, kalk en tras en niet mogen gedekt worden dan met schaliën, pannen, tegels of andere hard dak.

Art. 34 — Burgemeester en schepenen benoemen eenen brandmeester en onderbrandmeester.

Art. 38 — Eeniglijk die eerst brand ontwaart, is gehouden overluid brand te schreeuwen.

Art. 39 — Die de eerste de brandmeester ontvangt eene premie van 2 guldens.

Art. 40 — Indien de brand des nachts en bij donker weder ontstaat zullen alle ingezetenen, een brandend licht voor

hunne ramen stellen of eene lantaarn met eene brandende kaars uithangen om de straat te verlichten op eene boete van twee guldens.

Art. 41 — Ten allen tijde zullen de twintig naaste burens van het huis waar de brand onstaat, verplicht zijn, als er geene gracht met water bestaat, hunne grootste tobbe vol water voor hun huis te plaatsen en gestadig vol water te houden.

Art. 43 — Bij het ontstaan van brand zal mede door het kleppen der klok (stormen heette dat) zulks aan ieder bekend gemaakt worden, welke zullen gehouden zijn hulp te verleenen en kannen en vaten mede te brengen.

Tot in 1880 stormde men nog met de klok. Hem, die een brandramp trof, kreeg van de Burgemeester, indien hij onbemiddeld was, toelating om een geldomhaling te doen.

SCHRAWINKEL JAGEN

In het vroegere dorpsleven, zo rijk aan folklore, geven we hier een geplogenheid weer, die zowat overal gebeurde, die bekampt werd in de dorpspolitie-reglementen, maar ten slotte een dode letter bleef. «Alle ketelspelen, bellemarken of gejouw, om welke oorzaak het ook zij, zijn ten allen tijde verboden».

De dorpsbewoners hadden vroeger een andere opvatting wat de moraliteitscode betreft, en namen in bepaalde omstandigheden zelf het recht in handen. Dat dorpsgerecht was iets wezenlijks. Waar een vrouw aan haar echtelijke plichten te kort schoot, een man die zijn wederhelft op ergerlijke wijze aftroefde, zelfs bij hertrouwen van een weduwe, een jongen die zijn liefje in gezegende omstandigheden liet stikken, een jonge deerne die het niet te nauw nam. Het waren allemaal zovele oorzaken en aanleidingen opdat dit veemgericht in werking zou treden. We hebben dit als jongen zelf nog zien gebeuren, dat een joelende en wraakzuchtige menigte, met woeste gebaren en luid geschreeuw, en onder het wild getoeter en geklets van potten en pannen, naar de plaats der executie optrok. Het gebeurde zelf wel meer dat deuren en ramen uit hun hengsels gelicht werden en ergens in het koren gesmeten, terwijl stenen en klotten aarde op het oord der verdoemenis regenden. Het behoorde zelfs tot de geplogenheden, de schuldige achterwaarts op een ezel rond te voeren in onderbroek of slechts met een hemd aan het lijf, of dat een vrouw voor de ploeg gespannen werd. Deze gebruiken wortelden in een ver verleden, toen men er zelfs niet voor terugschrikte het dak (rieten) af te rukken, en de behuizing onbewoonbaar te maken.

In **Blaasveld** heette dat «**schrawinkel jagen**»; in Mechelen «**Simmenjacht**». Bij dergelijke gelegenheden was de champetter wijselijk nergens te zien of was met zijn mispelaar ergens de verlaten velden ingetrokken. Mishandelde een man zijn vrouw of kwam de vrouw te kort aan de echtelijke plichten of hadden ze op de

een of andere manier schandaal gegeven, trok bij valavond de schreeuwende bende op, onder getoeter, geklepper en lawijd naar de woning van de schuldige. Hierbij werd ook de strafvolvoering nog op een zinnebeeldige manier voltrokken. De dikste en hoogste kanada of populier wordt uitgekozen. Met boomsporen aan de voeten, klimt een jonge waaghals naar boven. Met een koord wordt een **voddeman** naar boven getrokken en na veel inspanningen en halsbrekerij wordt het zinnebeeld der strafuitvoering in de top van de boom stevig vastgemaakt. Daar troonde hij boven het wijde landschap. Stond er geen boom in de nabijheid, dan werd de vogelschrik bij middel van een ladder tegen de schouw op het dak gezet. Zondagmorgen, bij open deur, ziet de gewetensbezwaarde met krijt geschreven :

Zijt ge niet kontent
Met eenen voddevent,
Haalt hem op den grond
Gij vuile man (of vrouw) van stront.

Stond de voddevent op het dak, dan werd door de geschandaliseerde vlug rondgeloerd, fluks het dak op, en de schandaalpop met koleire naar beneden geworpen. Troonde de voddevent echter in de top van zo'n hoge boom, dan stond de zondaar machteloos. Zijn zinnebeeld zal er mischien maanden staan te pronken, tot spot en schande. Tot overmaat van ramp was er dan nog op elke deur in de geburen met krijt geschreven :

Er staat eenen voddevent
Bij Jan... (of Jo...)
Hij (of zij) heeft hem wel verdiend
Dat zal hem leren wijzer zijn
Of hij (of zij) krijgt er een ander bij.

En dan volgt het relaas van de bedreven zonden. Over 't algemeen had deze rechtspleging ten slotte toch een goed gevolg. Blevden de schuldigen niettegenstaande toch in de boosheid volharden, dan mochten ze zich aan een dubbele straf verwachten de eerstvolgende eerste meidag.

Jos. de Keersmaecker

DE AMBROSIANEN OF BIEBOEREN

Van in het stenen tijdperk reeds werden er bijen gehouden. De Salische wet der Franken bestrafte het stelen van bijenkorven onder dak en ook van korven die niet onder dak stonden. Voor het eerste misdrijf beliep de boete 1800 denarii, zo hoog als voor het roven van een volwassen rund. Karel de Grote in zijn *Capitularia de Villis*, geeft bijzondere richtlijnen voor de honing en de was, die met bijzondere zorg en zindelijkheid dienen behandeld te worden op zijn keizerlijke domeinen. In de middeleeuwen, zegt Jan Lindemans, was het houden van bijen een actief boerenbedrijf en was een bijzonder ingrediënt bij het bereiden van de «honingwijn», die reeds bij de oude Belgen bekend was onder de naam van «mede». Op vele antieke prenten en gravures, zoals van Pieter Bruegel vindt men het bedrijf van de imker verzinnebeeld.

Vroeger was het houden van bijen een pastoraal bedrijf. Op ieder hof trof men een **biestal** aan. Een bijenzwerm had steeds een grote waarde. Gewoonterecht, ordonnanciën en dorpskernen beschermden de bijen en de bijenhouder tegen roof, roofbijen en vreemde imkers. Als bie-tiende hief de tiendeheffer elke tiende zwerm die de imker inkorfde. In de cijnsboeken treffen we herhaaldelijk het leveren van bijenwas door de cijnslieden. Sinds de verbreiding van de koolzaadteelt, kende de imkerij een grote opbloei, vooral in het Brabantse en Klein-Bra-

bant. (Needham, *Mém. de l'Acad. impériale*, Brux. III dl 1779-'90). Maakt gewag in 1780 van een bijenhouder te Bornem, die wel duizend korven bezat, wat hem een winst van 12 à 1500 gulden opleverde. Deze overvloed aan honing bracht ook in het volksleven en in de keuken der 16e en 17e eeuw een ganse ommekeer. Honing vanzelfsprekend werd gebezigd bij het bakken van honing- en peperkoeken. Met honing werd de botermelkpap zoet gemaakt. De opkomende Barok met haar kerkelijke luister, had grote behoefte aan **was**, onvervangbaar voor de kaarsen, die in overdadigheid in de kerken ontstoken werden. Het verdwijnen van de sloren, de invoer van rietsuiker, het intense verbouwen van suikerbieten, zou de bijenteelt terugdringen. Toch zou het nog lange tijd een vertrouwd beeld blijven van die strooien, kegelvormige bijenkorven op de landelijke hoven en hoeven.

In de 18e eeuw ontstonden de **Biegilden** of **Sint-Ambrosiusgilden**, een bewijs van de bloei die de bijenteelt in deze tijden kende. Zelfs nu nog zijn alle bijengilden niet verdwenen, zoals ook de laatste geitenbond nog niet tot de historie behoort.

Ook te Blaasveld was er een bijengilde. Dergelijke verenigingen stonden volgens traditie steeds in nauw verband met de kerk en kregen bij hun stichting één of andere titelatuur van confrerie of Broederschap. In Blaasveld werd de

Broederschap der Bijenhouders of Ambrosianen, ingesteld door Aartsbisschop Thomas Philippus de Alsatia de Boussu op 1 mei 1717, onder de titel van het Heilig Sacrament en aanroeping van de Heilige Ambrosius, bisschop en belijder als hun patroon. Volgens de legende kwam Ambrosius aan dit patroonschap door het feit dat toen hij nog als kind in de boomgaard lag te slapen, er een zwerm bijen op zijn mond kwam rusten. Uit de standregelen blijkt dat ook deze Gilde niet zozeer een ambachtelijke bekwaamheid en bescherming harer leden beoogde, dan wel een gelegenheid was om naar goede Vlaamse traditie en geplogenheid onder elkaar eens goed te smullen. Als men in die oude rekeningen snuffelt, slaat het ons, zelfs lieden van deze overdadige consumptiewereld, met bewondering. Om een ganse koe, buiten al de rest van schapenbouten en varkenshespen, doorgespoeld met enkele tonnen, goed gebrouwen bier, met een dood gemak op te peuzelen en dan nog voor de staart te vechten, was geen aardigheid. Het was een gezond volk.

De algemene en voornaamste inbreng der «confreers» in de Gilde, zegt Jan Lindemans, was een zware korf bijen. De Gilde verpachtte deze bijen en met de opbrengst van de verpachting werd de jaarlijkse mis en het feestmaal betaald. De pachter moest de korven aan de Gilde terugbezorgen «gerechtigh (= met een koningin) en machtigh van volck». Verder hadden ze hun functie in de kerk en de processie, zoals de andere gilden en broederschappen.

De Blaasveldse bijengilde telde talrijke leden. Velen bewoonden de omliggende dorpen. Haar oorsprong ging zonder twijfel verder terug tot in het begin der XVIe eeuw. De opbrengst van de bijenwas, bestemd voor de altaarkaarsen, bracht hun dicht bij de godsdienstige instellingen. Zoals het algemeen geldend was, verpachtten ze jaarlijks en onderling bijenkorven, twee van elk lid. De opbrengst ervan werd afgestaan aan de parochiekerk, op voorwaarde dat een viool- en basspeler mochten spelen en opstappen voor het H. Sakrament in de buitenprocessie, voorafgegaan door de Gildebreeders met hun standaard en het beeld van hun patroon, en dragende brandende flambeeuwen. In 1824 geeft de rekening de naamlijst der pachten op. Het waren inwoners van Blaasveld, Heffen, Heindonk, Tisselt en Willebroek. Dertig bijenmannen namen er deel aan. De opbrengst was 29 guldens. Het Broederschap genoot een rente van 100 gulden kapitaal, intrest 3,5 %, courant geld, ten laste van M.J. Vermeeusen en Elisabeth Meulders te Hingene. De akte werd voor notaris Janssens te Willebroek verleden op 22 januari 1794. Op hetzelfde stuk land, groot 32 roeden,

en bij dezelfde akte, was een hypotheek gevestigd van 85 frs. 71 ct. ; opbrengst fr. 3,00 ten voordele der confrerie. Wellicht is in deze geringe som wel een vergissing gebeurd. Zoals met de overige Gilde-goederen, werden ook deze legaten in 1795 aangeslagen door de Franse overweldigers en het Broederschap afgeschaft. Het concordaat van 8 april 1802 tussen Napoleon en het Vaticaan herstelde de vrije beoefening der Broederschappen en bevoel de teruggave hunner goederen. Slechts in 1807 werden de Bieboeren terug in het bezit gesteld hunnen renten. Wellicht ook had het Gilde nog andere inkomsten, vermits rond 1880 afstammelingen van onze confrereers van het «bezet», zegden ze, nog een smakelijk teerfeest hielden.

Na het concordaat verloor het Broederschap niets van zijn bloei. Maar bij de opkomst van het plantenwas, de roetkeersen (parafine), de invoer van vreemde honing en het stelselmatig teloor gaan van de koolzaadteelt, boette de bijenhouderij in grote mate aan belang in. Het bedrijf zou voortaan nog slechts als liefhebberij of nog meer als een voorvaderlijk gebruik beoefend worden. De buitendorpsbewoners bleven stilaan achterwege, nochtans het getal der Blaasveldse bieboeren vermeerderde. Een der laatste tot op onze dagen was meester Jan De Wit. Alles heeft ten slotte zijn tijd ! Was het ook bij gebrek aan aanmoediging ; het Broederschap der Ambrosianen beëindigde zijn bestaan omtrent 1870. Evenwel werden tot het jaar 1880 de flambeeuwen, met het patroonschildje door de zogezegde Ambrosianen in de processie gedragen. De kerk bleef lange tijd in het bezit van de Standaard. Zoveel kostbaar is in onze kerken verdwenen. Wij hebben het ook kunnen vaststellen. Wat een ravage, zeker na het Concilie door onnadenkende en progressistische geestelijken aan kerkelijk kultuurbezit is toegebracht o.a. standaarden, flambeeuwen, kandelaars, beelden, predikstoel, gewaad. Het was even misdadig als zinloos en vierkant tegen de reeds meer dan 100 jaar bestaande wetten. Elke zin voor traditie hadden ze verloren. Een zinvol verleden afbreken was koude kunst, maar een nieuwe ideële toekomst voor in de plaats opbouwen, daar hebben ze het moeten begeven. Het is even misdadig, dat de verantwoordelijke en gouvernementele diensten lieten begaan, en slechts ingegrepen hebben, als het kalf reeds verdrongen was, en onschatbaar kunst- en kultuurbezit teloor was gegaan en verkwanseld.

De beeltenis van de H. Ambrosius komt nog voor op het medaillon dat men op de erchterkant van het hoogaltaar ontwaart. Dit alles getuigt van de belangrijkheid en de godsdienstige strekking der confrerie.

Ter informatie en om ze te bestendigen en te bewaren voor de geschiedenis laten we hier de standregelen volgen van deze biegilde. Mijn opzoekingen naar deze laatste werden tenslotte toch gelukkig met succes bekroond.

Thomas Philippus de Alsatia de Boussu door de gratie Gods ende des H. Apostolycken Stoel, Aertsbisschop van Mechelen, Primaet der Nederlanden, Huysprelaet van sijne Heyligheyd Clemens den XI, Gedelegueerden Apostolyck tot syne Keyserlycke en Catholycke Majesteiyts Leghers ende geheymen Raedtsheers van desselfs Majesteiyts Raede van Staeten & Aen alle die desen sullen sien, saligheyd in den Heere.

Alsoo ons van wegen die Eerw. Heer Pastoor ende Ingesetenen der Parochie en Baronnie van Blaesvelt unsens Aertsbisdoms ende Ordnærissche jurisdictie, ootmoediglyck is vertoont, hoe dat supplnt geerne souden hebben dat het ons gelieven soude, in de Parochiale Kercke van Blaesvelt op te rechten een godtvrughtich en devoot Broederschap van de Liefhebbers der Bijen onder den Titel van het Alderheylighsten Sacrament des Autaers ende onder aenroepinge van den H. Ambrosius, Bisschop ende Belijden als Patroon, soo hebben wij, geconsidereert dat dusdaenigh Broederschap strecken zal tot meerder Eer en Glorie Gods, aengroeyinge der Devotie, ende vermeerderinge van goede werken, geoordeelt het Voorn. Broederschap of Confrerie in de Voors. Parochiaele Kercke van Blaesvelt te moeten oprechten ende in te stellen aelijck wij bij desen door onze Ordinaerissche Maght ende Authoriteyt instellen ende oprechten onder den Titel van het Alderheylighste Sacrament des Autaers, ende onder aenroepinge van den H. Ambrosius, Bisschop ende Belijder als Patroon, ende sulckx op den voet van de Regels hier naervolgende :

Ten eersten — Alle de geene die hun sullen willen begeben onder dese confrerie, sullen moeten wesen van goeden naem en faem ende van deugdelijke conversatie.

Ten tweeden — Alle de geene die sich willen begeben onder dese confrerie, sullen self hunnen naem moeten inschrijven oft hun hanteken moeten stellen consentende daer door in voluntaire cons voor onsen geestelijcken hove, ingeval sij iets wegens de regels quamen te misbruycken ; ende sullen op den dagh van hunne inschrijvinge geven een flambeau van wit wasch wegende twee pond en een half, als ook een bijen vat van 26 ponden versien van goede Bijen gelijck dit in diergelijcke confrerien elders geplogt wort.

Ten derden — Alle de confrereers sullen gehouden sijn te compareren op de solemneele processie-daegen als op H. Cruysvindinge, H. Sacramentsdagh, szondagh naer H. Cruysverheffinge met een flambeau om het alder H.H. te vergesellschaften.

Ten vierden — Alle de confrereers sullen verbonden sijn in persoon te compareren in de voorn. Processie, sonder in hunne plaetse te mogen stellen ofte te laeten gaen eenige kinderen ; ende in cas van eenige beletselen sal

sulen bij tijde moeten geadverteert worden aen de Overheyd, evenwel sullen de selve gehouden sijn in hunne plaetsen te laten draeghen hun flambeau door eenen manspersoon, die met respect, devotie ende seegbaerheyd de processie sal bij wonen in t' gaen ende keeren, alles op de boete van een pond wit wasch, de hellicht ten dienste van het Alderheylighste ende de andere hellicht voor den Patroon den H. Ambrosius wiens belt in de Parochiaele Kercke van Blaesvelt wegens de confrerie sal gestelt worden. Ook sullen der altijt twee van de confrerie gehouden sijn te wesen met hunne flambeeuwen in alle de diensten die met het Venerabel geschieden.

Ten vijden — Ende om te voorkomen alle ongeregelthet in de processien ende de Diensten met het Venerabel, soo van klappen, lachen, breeken van het onder in t' gaen en t' keeren de geene daer aen plijghigh sullen gevonden worden, sullen t'elcken reyse, sonder contradictie vervallen in de boete van twelff stuyvers ten profyte als voren.

Ten sesden — De Overheyd sal de flambeeuwen mogen doen vernieuwen als sij ongelijcke sijn ende dat ten coste van de confrerie opdat sij gelijck souden sijn tot meerder eere van Godt, ende naer de Processien ofte andere diensten sullen gesloten worden in eene casse in de Kercke daer toe te maeken.

Ten sevenden — Alle sondaghen ende feestdaghen als den dienst is geschiedende met uytstellinghe van het Venerabel, sullen altijt ontstoken worden twee flambeeuwen ; ende vier van de naestburige confrereers sullen gehouden wesen, als wanneer yemant van de confrereers sieckelijck comt te worden, de weete van de vrienden aen hun gedaen sijnde, tegens de ure wanneer hij berecht sal worden, te compareren inde kercke om met hun flambeau in t'gaen ende keeren het Venerabel te vergesellschaften, ende voor den siecken te bidden.

Ten achsten — Ende ingevalle van aflijghigheyd van eenen der selve confrereers soo sullen alle de confrereers verbonden sijn te compareren in de gesongene Misse van Requiem, de welcke korts naer hunne begraeffnisse sal geschieden ten koste van de Confrerie, op eenen bequamen dagh bij den Heere Pastoor ende Overheyd der Confrerie te stellen op de boete van thien stuyvers ten profijte als voren.

Ten negensten — Voor desen dienst sal door die van de Confrerie betaelt worden aen den Priester die hem doet, twintigh stuyvers, ende aen den Coster thien stuyvers.

Ten thiensten — Door de Overheyd wort verstaen den Heere Pastoor van Blaesvelt ende sijn wettige successours, den Directeur, twee ouderlingen, den afgaende ende aencomende capellemeester dewelcke door de confrereers in presentie van den voorn. Pastoor ende sijn successours sullen gekosen worden. Ende den Directeur met de twee ouderlingen eens gekosen sijnde, sullen in hunne fonctie blijven.

Ten elfsten — Alle jaeren op den 7 December wesende den feestdagh van den H. Ambrosius sullender met gemeyne voisen gekosen worden drij mannen van de Confrerie, tot eenen nieuwen Capelle-meester, den aen den Directeur en twee oudermans overgegeven sullen worden om daer uyt te kiezen die hun gelieft, alles ten overstaen ende in presentie van den voorn. Pastoor ende sijn wettige successours.

Ten twelfsten — Den afgaende Capelle-meester sal daeghs naer over den ontfanck ende uitgeeff rekeninge moeten doen aen den Heere Onsen Lantdeken, den Directeur ende de twee ouderlingen, ende in presentie van den voorn. Pastoor ende sijn wettige successours ende van alle de gene die het van de Confrerie gelieft, welcke

rekeninge door den voors. Lantdeken, Directeur ende ouderlingen gesloten ende ondertekent sal worden, aen den Bony sullen doen verseckeren.

Ten derthiensten — Alle de confrereers sullen present sijn onder den Dienst der Misse denwelcken sal geschieden op den feestdagh van den H. Ambrosius wesende den 7 December, ende ook op den 9 April wanneer sij den hoogen autaar sullen vercierien met drij pont wit wasch licht.

Ten veerthiensten — Alle de confrereers sullen hun selven bij tijde in den dienst hier voren genoemt present maeken ende ook daaghs daer naer, in het Solemneel Yaergetijde voor de overledene Broeders.

Ten vijffthiensten — Alle de confrereers sullen ten hoogsten waghden Godt te vergrammen in eenige vergaederingen, t'zij door vloecken, crakeelen, rusien, verwijten ofte waer door het soude mogen wesen, op arbitrale correctie ten profijte als voren, ende quaemen der eenige geschillen, sullen de selve voor de Overheyt gebrocht worden om door de selve gedecideert te worden, waer aen hij of sij confrereers hun selven sullen moeten onderwerpen.

Ten sesthienden — Men sal op den 9 April inde vergaederinge verpaghten de Bievaten van de innegecomene confrereers, ende alle drie jaeren alle de gemeyne Bievaten op de conditien bij de Overheyt te stellen.

Ten seventhiensten — Welcken Pachter alle de stockbien sal moeten op t'gewicht houden gelijk hij die aenveerden sal. Daer en boven goede borge stellen, welcke den Capelle-meester als principael sal mogen aanspreken welck pachtgeld den Pachter der Bijen jaerlijck promptelijck op den 7 December sal moeten betaalen in handen van den dienende Capelle-meester om daer mede de onkosten van de Confrerie te betaalen.

Ten achthiensten — Soo wie op desen Insteldach ofte hier naer sich sal begeven onder dese Confrerie, ende daer naer wijt de selve wilde scheidende, den selven sal dat niet vermogen te doen als bij consent van den Directeur, Capellemr. ende de twee ouderlingen, ende sal van sijn ingebracht Bievat niet mogen profiteren, ende sal helpen betalen alle de jaerkosten ende niet mogen uytgaen als op den 7 December.

Ten negentienden — Alle de confrereers zullen beloven te onderhouden dese vorenstaende Reghels, Pointin,

Articulen ende Clausullen hun voorgelesen synde, ende den Overtreder sal sijn gewillighijck laeten diemen ende condemnieren met Coster voor Onsen geestelycken Hove. Refererende aen Ons ende aen Onse Successeurs de voorn. Regels te vermeederen of te verminderen als naer eysch van Jaeck.

Ende op dat dit Broederschap daeghelijckx meer aengroeyesen soude krijgen, betrouwende op de bermhertigheyt Gods, soo verleenen wij uyt de Schatkiste van Onse Moeder de H. Kercke, aen alle de confrereers die in dese Confrerie sullen comen, den eersten dagh van hun incomste, ist dat sy waeraghtigh leetwesen hebbende, gebiecht synde, ende de H. Communie ontfangen hebben XL daegen Aflaet.

Soo ooch aen de selve confrereers die daer nu ofte mettertijt sullen ingeschreven worden met een waeraghtigh leetwesen gebiecht synde, ende het Alderheylighste Sacrament ontfangen hebbende, sullen de Kercke van Blaesvelt op de principaelste feestdagen, als van het Alderheylighste Sacrament des Autaers, H. Cruysvindinge, ende sondaegs naer H. Cruysverheffinge jaerlijckx besoechen ende daer bidden voor de eendraghtigheyt der christene princen, uytgroeyinge der ketterijen, ende verheffinge van Onse Moeder de H. Kercke XL daegen aflaet. Daerenboven aen de voorn. confrereers soo dickwils als sy in eenige goddelijcke diensten in de voorn. Kercke van Blaesvelt zullen tegenwoordigh wesen; dewelcke geschieden met uytstellinge van het Alderheylighste; inlasse van eenige oneenigheyt der vrede gemaect, bij geleyt, ofte besorght sullen hebben, ook de lichaemen der overledene medebroeders als andere ten begraeffnisse sullen vergeselschap hebben, ofte in wat processien sy het Alderheylighste Sacrament des Autaers ook tot de siecken, ofte waer het soude connen wesen ofte op wat voet ende maniere het soude connen draegen worden, sullen vergeselschap hebben; de onwetende Gods geboden, ende het gene dient tot hunne Saligheyt, sullen geleert hebben, ofte wat andere wercken en Liefde en Godvrughtigheyt sullen geoeffent hebben, verleenen voor ydere oeffeninge der voors. wercken XL daegen Aflaet. Aldus gedaen het Mechelen in ons Aertsbisschoppelyck Paleys den 1 dagh der maent mey 1717.

Ter ordonnantie van syn excellentie den Heer Aertsbisschop Voornt. C.P. Hoyneck van Papendrecht - Secretaris.

Jos. DE KEERSMAECKER

Martin Melsen - «Sint-Ambroosgilde».

BEGRAAFPLAATSEN

Eeuwen voor onze tijdrekening werden reeds de lijken der afgestorvenen bijgezet in bijzondere begraafplaatsen of kelders of aan de aarde toevertrouwd. Zo deden het de Egyptenaren, de Grieken, de Pheniciers en de Romeinen die echter de lijken verbrandden, maar de asse bewaarden; later volgden de kristenen in de catacomben.

In de middeleeuwen werden de begraafplaatsen der edelen meestal in de kerken geplaatst, met erop een liggend beeld, zagezegd van den overledene in liggende houding. In onze oude kerken zijn er nog talrijke overblijfselen, onder andere te Mechelen, Kardinaal Mercier.

De gegoede burgerij werd in de kerk begraven met een grafsteen in de vloer. De min begoeden op het kerkhof. Zo bleef het voort bestaan tot 11 juli 1783 toen het begraven in de kerken verboden werd.

Het hoog koor bereikbaar het een trap van 8 treden, hetwelk zo een bijzonder kenmerk geeft aan het kerkgebouw is opgericht boven de begraafplaats van Cosmas de Prant en Margaretha de Hornes, baron en baronnes van Blaasveld, zoals twee prachtige rechtstaande grafzerken waarboven hun wapenschilden prijken met latijns opschrift, hetwelk in het Nederlands beduidt:

1. — Praalgraf van de weledele familie de Prant. Joannes de Prant, opperste kamermeester en stalmeester van Maximiliaan, huwde Anna de Brande, zette een edele en beroemde familie voort door edele huwelijken zijner zonen tot Cosmas de Prant, baron van Blaasveld, deze is zonder nakroost gestorven.

2. — Hier rust Margaretha de Hornes die Cosmas de Prant, baron van Blaasveld haar echtgenoot. Zij was kinderloos, maar in hun plaats nam zij de armen als zoveel zonen aan. Ze was voor de armen waarlijk een moeder, een beschermster, een toevlucht. Voor de rijken een toonbeeld van schone liefde.

Volg haar na en beveel haar aan God.

Zij stierf te Mechelen, den 23 September 1668.

Talrijke personen veronderstellen dat onder dit hoge koor een krocht bestaat. Dat is geenszins het geval. De grafkelder der familie de Prant en de Hornes bevindt zich onder het hoofdaltaar zelf, maar deze is voorafgegaan door een gang, spijtig genoeg gevuld met stenen, afbraak der oude kerk vergroot in 1865. In de grafkelder zijn bijgezet: de Prant en de Hornes en hun nicht, de jonkvrouw Magdalena van Ghistelles, overleden den 8-10-1859.

Ten jaren 1920 heeft L. Van Baelen een onderzoek gedaan, om deze grafkelder eens uit te pluizen. Deze bevindt zich niet onder de grafsteen maar wel links, langs de evangeliekant nabij het gestoelte en nabij de grafzerk van Cosmas de Prant. Bij de opening vonden ze drie mensengeraamten zeer wel bewaard en liggende op drie ijzeren staven, het hout der kisten was verrot. De zilveren belegsels hunner uniformen waren nog ongeschonden en lagen op den vloer. Geen twijfel mogelijk, het waren de overblijfselen dergene vermeld op de grafsteen. De opzoekingen verder voortzettende en na raadpleging van ouderlingen werd een derde grafkelder gevonden. Zeer goed en sterk gebouwd. De opening voor de ingang is gelegen aan de communiebank, in het schip der kerk, rechts aan de epistelkant. De ingang was nog eens gevuld met steenafval. Een hoopje beenderen lagen in een hoek en op het water dreef een lijkst. Het was het stoffelijk overschot der gravin d'Argenteau, geboren Anna Ghislina, Alexandrina, Louisa, Theodora, dochter van Louis Octave, graaf d'Argenteau en Maria Josepha Henriette, gravin d'Ongnies van Blaasveld. Zij huwde den 2-2-1785 met Joseph Frans Alexander, graaf van Maldegem. Ze stierf te Luik den 25-3-1801, ze was slechts 37 jaar. Haar lichaam werd klandistien overgebracht naar Blaasveld in een lijkst verborgen op een volgeladen kar met houten planken. In die jaren was het verboden lijken te vervoeren, ze moesten ter plaatse begraven worden.

OP HET HOOG KOOER

Hier rusten de lichamen der zeer edele heren Cosmas Claude d'Onanies graaf van Coupigni, baron van Blaasveld, ridder van het Gulden Vlies, gestorven den 3-1-1709.

Ferdinand, Jozef, Karel d'Ongnies, graaf van Coupigni, baron van Blaasveld, ridder van het Gulden Vlies, hij was tevens luitenant-generaal in het leger van de Spaanse koning. Overleden den 2-2-1723.

Dame Margaretha de Berghes, ze stierf op het kasteel 17 dagen na haar echtgenoot.

Anthonius Henricus d'Ongnies, graaf van Mastainq, oestorven den 12 april 1740. In deze kelder werden de vier intakte skeletten gevonden evenals borduurwerk in zilverdraad van hun uniformen.

Onder de rechterzijbeuk bevindt zich den grafkelder der familie Wauters de Jauche, die het kasteel Den Berg bewoonden, hij was onze eerste burgemeester na de onafhankelijkheid van België.

In het begin der 19e eeuw werd hun grafkelder ingericht. Die kelder bij het bouwen, was ge-

legen buiten de kerk, maar door aanbouwing der rechter zijvleugel in 1865 is deze begraafplaats gelegen onder de kerk. Een andere grote kelder ligt aan de Noordkant der kerk op grond van bijzondere gebouwd, dus niet op het kerkhof. Het is een vierkante blok stenen zonder aanzien en niet onderhouden. Een luik bevindt zich op de bovenkant met in het midden een vuil verweerd, verroest kruis.

Hij werd gebouwd door de heer K. Du Trieu die het kasteel Schone Lucht bewoonde, een groot aantal leden dezer familie werden er in begraven. Over een tweetal maanden is er nog een Du Trieu bijgezet.

Het gemeentebestuur is zinnens nog dit jaar de kelder langs de straatkant af te breken, en een stuk links bij te bouwen. Deze kelder vormt hoe langer hoe meer een gevaar voor de samenleving, met het hoe langer hoe meer toenemend verkeer van ons autopark.

Maar buiten deze bestonden er vele begravingen in de kerk zelve, en wij zijn zeker, dat een aantal grafzerken onder de kerkvloer te zoeken zijn, door de nieuwe vloer overdekt zijn geworden. Er zijn er ook enkele bedekt door de nieuwe tapijtbekleding die spijtig genoeg muurvast zit aan de kerkvloer.

Hier volgen de namen van degenen die een laatste rustplaats in de kerk kregen.

- 1755 Mattheus Steenmeyer
- 1755 Martinus Lot Drossaert, altaar H. Kruis
- 1756 Petrus Cloostermans
- 1762 Petronella Janssens
- 1763 Maria Huygelen
- 1765 Norbertus Adriany, altaar H. Kruis
- 1766 Petrus van de Sande
- 1768 Jacoba Adriany, altaar H.Kruis
- 1769 Maria de Boeck
- 1708 Joannes Franciscus Beauvais, altaar H. Kruis
- 1709 Gerardus van Roy in de preekstoel
- 1709 Anna van Roy nabij haar vader
- 1713 Antoon Schelkens in de grote gang
- 1718 Maria Adriany, altaar H. Kruis
- 1719 Michael Adriany Drossaert, altaar H. Kruis
- 1720 Catharina Smets
- 1721 Joannes Beldens koster, altaar H. Kruis
- 1707 Martinus Schelkens, altaar H. Kruis
- 1707 Elisabeth de Bruyn, altaar H. Kruis
- 1708 Philipis de Ruyscher, altaar H. Kruis
- 1723 FerdinandAdriany
- 1735 Margaretha de la Rue
- 1735 Petrus Beeckman, Griffier
- 1739 Guillielmus Reyntiens, Griffier, altaar H. Kruis
- 1741 Joannes Nicasius
- 1742 Judocus Nicasius, koster
- 1742 Maria Reyntiens

1743 Andrea de Backer

1743 Dominicus Andreas Damin, pastoor

De inlichtingen zijn genomen in de parochiale registers, beginnende van het jaar 1636, ze zijn nog steeds hier te vinden op het gemeentehuis.

De reden waarom voor het jaar 1708 geen begravingen in de kerk vermeld, zijn deze. De eerwaarde heer pastoor van Roy, die in 1702 in dienst trad, was de eerste die de begraafplaats in de registers vermeld. Nochtans werden er begravingen gedaan op de plaats van het hoogaltaar, wij bezitten er de zekerheid van, dus voor 1636.

In het voorkoor der kerk moet een grafmonument voor de overleden pastoors bestaan hebben.

In de overlijdensakte van pastoor van Roy van 1724 staat vermeld dat hij begraven is in het koor onder het monument der pastoors.

Andreas Damin, pastoor werd in 1781 in de kerk begraven, vermoedelijk onder hetzelfde monument en ook al de vroegere pastoors.

Volgens ons verstaat men, zijn opvolger Jacobus Snagels werd op het kerkhof begraven in 1808 zegt de overlijdensakte, waarom ?

Het begraven was alsdan verboden in 1783.

Aan de ingang der kerk, rechter- en linkerkant, bevinden zich twee grafzerken, met opschriften als volgt :

a) Hier leet begraeve, edele en waarde vrouwe Josefine van Reymerswale, geseline van wijle joncker Adriaen Wilain, heer van Liedekerke, Van Leeuwe, Van sborggrave en Lebeke, ze sterft den 13e dach, Septhember 15, 1643.

Deze zerk stond vóór 1865 recht tegen den muur van het altaar van O.L.Vrouw. De oorspronkelijke zerk werd stukgeschoten in 1914 en is nu vervangen door een andere, zonder opschrift, waarom er nog eens de originele tekst niet ingebeiteld ? Nalatigheid, ja de eerbiedwaardigheden uit het verleden moeten hier plaats maken voor de moderne godsdienstige beginselen, maar men vergeet dat onvermijdelijk hierdoor het materialisme de plaats inneemt.

b) **Aan de buitenmuur der kerk.**

Heden ik, morgen gij.

Hier ligt begraven den eensamen Frederick Belde eertijds koster van dese parochie die sterft den 28 Meert 1681 ende sijne huysvrouwe Anna. Bid voor hunne sielen.

c) **In de oostmuur der sacristij.**

Links

Hier ligt begraven heer Joannes Van Wangen in zijn leven pastoor tot Blaasveld over de twee en vijftich jaere ende jubilaris gestorven den 26 Januarius 1688. Bidt voor de ziele.

Rechts

Bidt voor de zielen van zaliger Philippus Perts-
mans en zijne echtgenote Elisabeth Selleslaghs
en van hunne zonen en dochter Joannes Fran-
ciscus, Anna Maria religieuze, Joannes Baptista
overleden te Blaasveld den 13 Meert 1848 en
Guilhelmus overleden te Blaasveld den 9 Febru-
ari 1853 in den ouderdom van 76 jaren.

d) In de oostmuur der kerk.

Tot zalig aandenken van de zeer eerwaarde heer
Franciscus Rumoldus Anthonis.

Geboren te Mechelen den 10 Januarie 1857.

Priester gewijd den 3 Juni 1882.

Pastoor te Blaasveld den 20 Februari 1903.

In den heer ontslapen te Antwerpen den 1 Sep-
tember 1924.

Bid voor ziel van den eerwaarde heer Joannes
Eeverarts.

Geboren te Zout-Leeuw den 9 Juli 1803.

Onderpastoor te Blaasveld den 16 November
1833.

Pastoor aldaar 30 December 1854, aldaar over-
leden 24 Januari 1863.

Bid voor de ziele

Des welgeboren heer Theodorus Caspar Van
Moorsel.

Oud aalmoezenier der stad Antwerpen.

Overleden op het kasteel van Blaasveld.

Den 24 Mei 1816 in de ouderdom van 69 jaar 6 m.

En van vrouwe Maria Cornelia Anna Antonia

Ferdinanda Blammaert zijn edele echtgenote.

Die stierf den 20 Januari 1824.

Rechtszetting, een aalmoezenier is geen pries-
ter zoals vele mensen denken, in die tijd was dit
zoiets als men nu zegt de belastingen, een ont-
vanger of penningmeester die voor de stad de
thienden of vierschoof moest ophalen.

Freddy MOEREMANS

De palingvrienden - Blaasveld bestaan 70 jaar

Nu 70 jaren terug werd in de Broekstraat te
Blaasveld, een nieuwe kerberg geopend. Bij ge-
lijkaardige etablissementen past een uithang-
bord. Daar de herberg maar enkele meters van
de visvijvers van het Broek stond, vermeldde
het uithangbord «In de vissersrust». En meteen
was de kogel door de kerk.

Het kon niet anders of in een herberg, uit-
gerust met een dergelijk mooi klinkende en uit-
nodigende benaming, moest een vissersklub
worden geïnstalleerd. En die installatie kwam.
Die klub heette «De palingvrienden». En die
palingvrienden bestaan heden 70 jaar ! Dus ligt
het voor de hand : een dergelijk jubileum moet
worden gevierd.

EEN HERBERG EN VISVIJVERS (1)

De waarheid zou geweld worden aangedaan
zo wij het uithangbord alleen de schuld gaven
voor de oprichting van de vissersklub. Nee,
want samen met het uithangbord waren er vis-
vijvers verbonden aan deze herberg waarop vrij
en gratis mocht worden gevestigd. En daar lag de
oorsprong. De maatschappij koos zich «In de
Vissersrust» als lokaal en noemde zichzelf «De
palingvrienden». In die tijd werd gemeenzaam
en zeer veel op paling gevestigd. De zaak was rond.

(1) De visvijvers waren ontstaan door het winnen van turf. De eerste
turf werd hier gestoken in 1725.

GETEKEND DOOR OORLOGEN 1914 & 1940

Deze maatschappij floreerde dat het mooi was
om te zien. Maar een eerste tegenslag stond
de vereniging te wachten in het begin van de
eerste wereldoorlog. Bij het binnenrukken van
de Duitse legioenen werd het lokaal platgebrand
tot op de grond.

Gedurende twee jaar vergaderden de leden
voorlopig in een nabijgelegen schuur. Tot het
lokaal in 1916 wederopgebouwd werd. Opmer-
kelijk dat «de Palingvrienden» eerst na de eerste
wereldoorlog tot volle bloei kwam.

Dadelijk werd van wal gestoken met de or-
ganisatie van jaarlijkse visprijskampen (rond
half augustus gewoonlijk). Deze jaarlijkse vis-
prijskampken lokten enorm veel volk, ook van
de omliggende gemeenten.

Het grootste succes evenwel werd door de
«Palingvrienden» genoteerd in 1930. En wel bij
het 25-jarig bestaan van de maatschappij en de
inhuldiging van de nieuwe vlag. Niet minder
dan 526 deelnemers werden toen rond de vis-
vijvers genoteerd. Alsof er de duivel mee ge-
moeid was, werd het lokaal tijdens de tweede
oorlog tot tegen de grond gerazeerd, koudweg
door een V1. Dat was de klopp van de hamer.
Want enkele maanden voordien waren de vis-
vijvers verkocht aan private personen.

LEVENSKRACHTIG

Al deze tegenslagen ten spijt, bestond de vaste wil de maatschappij in leven te houden. Er werd naar een nieuw lokaal gezocht en gevonden. Maar van de visprijskampen kwam niets meer in huis. Ook verminderde geleidelijk de deelname aan andere prijskampen. Doch regelmatig werden de maandelijkse vergaderingen door de leden bijgewoond. Opnieuw kwam er schot in de zaak. In 1955 werd aan de «Palingvrienden» de gelegenheid gegeven opnieuw te beschikken over een visserij. En dit, het kan niet genoeg worden onderstreept, dank zij mevrouw Maria Leysen-Spreeman, die de maatschappij prachtige visvijvers toewees.

De dankbaarheid van de maatschappij t.o.v. deze dame werd dan ook heel spontaan en zichtbaar tot uiting gebracht bij de viering van het 50-jarig bestaan van de «Palingvrienden».

Van deze gelegenheid werd toen eveneens gebruik gemaakt om 3 leden-stichters even in de bloemen te zetten. Het betrof hier de heren Karel Bernaerts, 50 jaar penningmeester, Albert Bouwelen en Frans Goossens, beiden 50 jaar bestuurslid. Intussen zijn deze 3 verdienstelijke leden overleden, evenals mevrouw Leysen. Doch de dochter van de overleden vrouw, die «De Palingvrienden» zo genegen was, mevrouw Govaerts, heeft de visvijvers aan «De Palingvrienden» gelaten. Als dank voor deze uiting van sympathie werd zij aangesteld als ere-voorzitster van «De Palingvrienden».

VLAG EN VLAAMSE TRADITIE

Hoger stipten we aan dat bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan door «De Palingvrienden» een nieuwe vlag werd gekocht en ingewijd. Op dit moment vertoonde de kas van de maatschappij een (batig ?) saldo van 229 fr. De leden betaalden rond de jaren 1930 één frank bijdrage per maand.

De nieuwe vlag werd besteld te Kortrijk. Die vlag kostte toen 1.290 fr. Men heeft ons verzekerd dat het een hele krachttoer is geworden om deze onkosten te delgen, rekening houdend met het feit dat twee leden van «De Palingvrienden» werden afgevaardigd om op kosten van de maatschappij, die vlag te Kortrijk te gaan halen. En zij als bijkomende onkosten een rekening binnenbrachten van 47,20 fr., zijnde onkosten van de reis en middagmaal.

Ook dat zijn «De Palingvrienden» te boven gekomen. Aan te stippen valt «De Palingvrienden» een eeuwenoude en specifieke Vlaamse traditie in ere hebben gehouden.

Deze traditie bestond hierin dat wanneer een lid van de maatschappij overleden was, er door de leden een kruisplanting gehouden werd. Dit gebeurde 6 weken na het overlijden van het lid, werd door de leden een eiken houten kruis geschonken. Dit houten kruis werd met de fanfare voorop en onder het spelen van treurmarsen, door al de leden naar het kerkhof gebracht en op het graf van het overleden lid geplaat. Momenteel (1965) staan er nog 6 gelijkaardige kruisen op het kerkhof de Blaasveld. Een mooie traditie.

VIERING 60-JARIG BESTAAN

Bij de viering van het 60-jarig bestaan van deze maatschappij wordt speciale aandacht besteed aan 7 leden die reeds meer dan 25 jaren lid zijn van «De Palingvrienden». Deze viering heeft plaats op 18 april e.k. In de parochiekerk werd om 8 uur een mis opgedragen voor al de overleden leden en om 14 uur worden de leden op het gemeentehuis ontvangen. De gevierden die zullen gehuldigd worden zijn de heren Van der Taelen Emiel († 1974), gewezen ondervoorzitter en 43 jaar lid; Bernaerts Jan, 37 jaar schrijver en 43 jaar lid; De Maeyer Gerard (†), gewezen bestuurslid en 43 jaar lid; Kerremans Jozef, gewezen lokaalhouder en 30 jaar lid; De Hertogh Frans, bestuurslid en 30 jaar lid; tusslotte Reyntiens Ferdinand, ondervoorzitter en 26 jaar lid.

Vanzelfsprekend zullen in het huidige lokaal, bij Heylen Karel, in de Dorpstraat nr 13 te Blaasveld de jubilarissen eveneens worden gehuldigd door een dynamisch bestuur dat momenteel als volgt is samengesteld (1965) :

Mevr. Goovaerts, ere-voorzitster
Bernaerts Jan, schrijver
Nonclerq Edward, penningmeester
De Hertogh Frans
De Donder Jozef en
Fierens Emmanuel, commissarissen.

Te vermelden valt dat dit jaar (1965) mevrouw De Donder-Pontzels Marie-Jeanne de koningin en de heer Aerts Karel, koningvissers zijn.

Ongetwijfeld werd Paaszondag 1965 voor deze maatschappij een mooie dag en een bladzijde welke met fierheid door «De Palingvrienden» zal toegevoegd worden aan het boek van hun geschiedenis.

Aan mij gegeven door
Jan Bernaerts, de huidige schrijver
20-10-74

J. DE WIT

De Bakkerij Moeremans te Blaasveld

VIER ACHTEREENVOLGENDE GESLACHTEN

Ten jare 1857 vertrok Frans Neutjens, geboortig van Blaasveld naar Tremelo, geboortedorp van pater Damiaan, om daar werk te zoeken. Hij fungeerde er als boswachter op het gehucht «de Bollen» en huwde met Maria-Theresia Verstraeten. Hun gezin wordt gezegend met acht kinderen. Het heimwee kreeg hem echter te pakken en hij vertrok terug naar Blaasveld. De fabriek van Louis De Naeyer verkeerde toen nog in haar beginperiode en hij vond er zeer vlug werk. Maar het karig loon uit die jaren was veel te ontoereikend om dagelijks tien monden te voeden. Zo kwam mijn overgrootmoeder op het idee om brood te bakken in een zeer primitieve houtoven om haar budget wat meer aan te vullen. Dat bakken in die tijd werd op de buiten uitsluitend door vrouwen verricht. Het was slechts in de steden dat ge alleen gevestigde bakkers vond.

Het heette in die tijd **loonbakken**, dat wil zeggen : de geburen brachten een bakzak van enkele kilos meel die dan tot brood verwerkt werden. Voor de kermis of andere bijzondere gelegenheid werd ook al eens een kanneke melk en een koppel eieren mede afgegeven om voor het feest wat kramiek op tafel te kunnen brengen, want het dagelijkse brood was rogge of masteluur. Er waren er ook die het deeg volledig afgewerkt brachten om zo gezegd «bij te steken». Twee centiemen werden aangerekend voor het loonbakken van een brood van twee kilo. Voor het opmaken en afbakken vroeg men 8 centiemen of 4 koperen centen. Het kleine boerenhuisje met oven was gelegen in de Dorpstraat nr 12 ten einde het smalle tunnelletje, vlak vóór die root zelfde huizekens, gelegen de herberg «De Rode Leeuw».

Het werk dat deze lieden toen verrichtten is niet meer te vergelijken met nu. Hun eerste bezorgdheid was te trachten voldoende bloem in voorraad te hebben. Om de drie weken bracht een knecht van maalter Van Breedam met een kar enkele zakken meel aan huis. De gist werd gehaald als die er nodig was. Hij kon toen maar enkele dagen bewaard blijven ; het was toen nog lopende gist en verzuurde reeds na een paar dagen. Deze gist werd ook gehaald met een stoop in de stokerij bij Van Breedam.

Wat het stooksel voor de oven betrof : dat waren in de eerste plaats **leimen** (lemen). Het was een afvalprodukt na het braken van het vlas, dat hier in de streek veel werd verbouwd. Deze lemen werden eveneens algemeen gebruikt bij het slaan van mortel voor de bouw. Bij gebrek aan leimen werden de scheerlingen der hagen gebruikt ; het waren meestal doornenhagen. En bij gebrek van dit alles ging overgrootmoeder met kruiwagens en sikkels naar de Ark in het Broek, in die tijd nog een zeer woeste streek. Daar ging ze dan braamstruiken kappen, tot haar handen en armen soms tot bloedens toe met scharren waren getatoueed. Ge ziet wat er toen voor dat oveke stoken moest worden gedaan. Later zou dat wat gemakkelijker zijn, als men slechts naar het «**mijtje**» mutsaarden (of **spiensen**) had te gaan, of maar een armvol **schieën** (gekloofde takken of bomen) had te pakken.

Electriciteit bestond er toen nog niet. Men moest het deeg kneden in de rog of **moellie** tot het voldoende aaneen hing. Met de armen tot de ellebogen vol deeg werd er gebokst en getrokken ; men beweert ook wel

dat het getrapt werd met de voeten, zoals sommige boerinnen deden met hun boter. Eens het deeg voldoende gevuld en de oven goed warm gestookt was het klaar om in te schieten. Men bepaalde in die tijd de temperatuur van de oven op het gevoel, door de handen in de ovenmond te houden. Voor het inschieten werd er rechts in de ovenmond een vuurtje gemaakt ; dat licht van de vlammen moest dienen om de broden juist na elkander op hun plaats te richten. Om een mooi blinkend broodje (gallettenbrood) te hebben, werd het, terwijl het nog warm was, afgestroken met een nat gemaakte borstel. Vandaar nog het hedendaagse gezegde «**een gestreken brood**». Nu gebeurt dat door de stoomkraan open te draaien.

Dit zware werk heeft ze jaren lang gedaan, zo lang ze kon. Het moest een taaië vrouw geweest zijn. In haar 92e levensjaar is ze overleden. Daarna heeft haar dochter «mijn grootmoeder», het bakken voortgezet, en zoals we zegden, was het typisch vrouwenwerk. Mijn grootvader huwde op zijn 42 jaar Angelina Neutjens. Zij was een weduwe met acht kinderen. Haar eerste man heette Frans Peeters ; hij was brouwersgast en kwam jammerlijk om het leven door onder zijn eigen bierwagen te vallen, en werd verpletterd door wagen en paarden. Uit dit tweede huwelijk sproten nog twee kinderen : Alfons en Jozef Moeremans. Mijn grootvader wandelt zo iets als een avonturier in de boeken van de burgerlijke stand. Ik kom hem tegen als «vertrokken», dan weer als «gevestigd» en dan weer vertrokken. Dat gaat zo op en af. Ik vind hem verder als mijnwerker, jaren verblijvend te Charleroi om dan weer te Montigny-sur-Sambre op te duiken. Hij verblijft eveneens gedurende twee jaren als mijnwerker in Canada. Tot zijn 40e jaar blijft hij een zwerver. Op 10 februari 1911 huwt hij mijn grootmoeder, en gaat werken als brouwersgast in de brouwerij «De Rode Leeuw» der gebroeders Van Roey, gelegen in de Keefstraat, nu Guido Gezellestraat.

Intussen verbeterden de tijden voor mijn grootmoeder. Het handwerk bleef bestaan, maar wat het stooksel betrof was er toch veel verbetering. Ze kon naar de fabriek van De Naeyer in de zagerij zaagmeel gaan halen. Het werd opgehaald per kruiwagens. Bij guur winterweer was het nog wel een zware karwei, want bij regen en sneeuw lag het zaagmeel gezwollen van het nat zodat sommige zakken een gewicht haalden van 80 à 90 kg. Na enkele jaren verminderde het loonbakken ; de burens vroegen aan grootmoeder het brood zelf te bakken. Intussen bracht de tijd weer wat anders : het brood moest meer en meer aan huis besteld worden. Want hoe langer hoe meer gingen ook meer mensen hun boterham verdienen in de fabrieken. Ook de boerenstand verminderde van jaar tot jaar. Vroeger bezaten de meeste boeren een eigen bakoven, maar zoals gezegd, door de Willebroekse nijverheid verdwenen praktisch alle boerenovens.

Mijn grootmoeder en mijn vader hebben het eerste brood nog uitgevoerd per kruiwagen. Mijn vader ging drie keer per week met de kruiwagen naar Heindonk. Na enkele jaren werd er een **hondenkar** aangeschaft. Na enkele jaren werd het echter verboden honden nog trekwerk te laten doen. Daarna kwam de **bakfiets** of de **trporteur**. Nu draait ge aan een sleuteltje en enkele paardenkrachten doen de rest.

In de tijd reeds van mijn grootmoeder kwam er al eens een reiziger langs, die met een vloed van ronkende woorden en met al de tremelo's van zijn overredingskracht haar trachtte een **kneedmachine** aan te lappen. Maar dat pakte niet bij haar. Ze beweerde dat het brood dan niet zo goed meer was en dat het naar «**den elektriëk**» zou smaken. Mijn vader kon dat gezegde niet uit haar hoofd krijgen. Had ze soms geen gelijk ? Mijn grootmoeder werd intussen oud en is in haar 92e jaar overleden. Mijn vader en zijn broer Alfons namen de stiel over. Nonkel Alfons kreeg de ronde Heindonk, en vestigde zich op de Wouters-Lefebvre-plein. Nonkel Fons is over enkele jaren schielijk overleden. Zijn winkel wordt nu verhuurd en dient als postkantoor. Mijn vader heeft nog gedurende drie jaar met een houtoven gebakken, en vestigde zich in de Dorpstraat ; hij kreeg Wille-

broek als ronde. Hij heeft zich daar een **kooloven** aangeschaft met de nodige machines die er bij horen. De tweede wereldoorlog brak uit ; het was toen 1 september 1939, dat hij gemobiliseerd werd. Hij moest gaan brood bakken voor het leger. Dit was dan meteen de **derde** vrouw die bakte, «mijn moeder». Eens de oorlog achter de rug, heeft mijn vader terug de teugels in handen genomen. Na vele jaren hard werken en de pensioenleeftijd bereikt, heb ik de stiel overgenomen, mits nog meer de bakkerij en patisserie aan te passen aan de eisen van deze tijd.

Dit zijn 4 geslachten in hetzelfde beroep : volgens mijn bescheiden mening toch het vermelden waard.

F. Moeremans

Wij danken allen die tot het tot stand komen van dit lijvig Blaasveldnummer het hunne hebben bijgedragen.

- 1) de heer Langenaken, burgemeester Blaasveld
- 2) E.H. Govaerts, pastoor Blaasveld
- 3) de heer Theo Huys
- 4) de heer Freddy Moeremans
- 5) de heer Jan De Wit
- 6) de heer Jos de Keersmaecker

Verleenden hun medewerking en steun voor de illustratie :

- 1) het gemeentebestuur van Blaasveld
- 2) de heer en mevrouw Alf. De Vleeschouwer - Imelda Feraiile - Tisselt
- 3) de Vlaamse Toeristenbond, Antwerpen
- 4) Jos de Keersmaecker, eigen cliché-archief.

Aan allen, personen en groeperingen die hun inzet hebben betuigd tot het welgelukken der historische dagen en de tentoonstellingen, onze bijzondere dank.

Eveneens onze dankbare vermelding :

Het gemeentebestuur van Blaasveld, patronaatschap

Het gemeentebestuur van Willebroek, voor de beschikking over het kasteel «Bel Air» en techn. hulp

De dansgroep «Anne-Marieke» van Breendonk en

Zangvereniging onder de leiding van Jan De Bondt.

De Voorzitter,
Jos DE KEERSMAECKER

WILLEBROEKS BROUWERIJMUSEUM

GEOPEND en GRATIS TOEGANG
van MEI tot en met SEPTEMBER
iedere eerste zondag van de maand
van 15 tot 20 uur.

Groepen tot 30 personen steeds welkom op
aanvraag, tel. (031) 86 60 56 ;
of schriftelijk : Stationsstraat 3 Willebroek.

Liefst op week-ends.
Geleide rondgang op aanvraag.

IN HET STAMINEE :

steeds schep met boerenbrood voor minimum
20 personen, bij gemeld bezoek.
Frisse dranken naar ieders smaak.

**DUVEL
MOORTGAT**

**VERDUVELD
GOED !**

WIE BEN IK

1749

WAS HET JAAR WAARIN MIJN GESLACHT
ZICH TE BLAASVELD KWAM VESTIGEN

1868

WAS HET JAAR WAARIN MIJN BETOVERGROOTVADER
BEGON MET BROOD TE BAKKEN

1976

IK BEN HET VIERDE BAKKERSGESLACHT
EN MAAK NU OOK BANKETGEBAK

IK BEN

FREDDIE || MOEREMANS

EN WOON IN DE
DORPSTRAAT 47
te BLAASVELD

TEL. (031) 86 73 18